

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση

Κατεύθυνση: «Ποινικό Δίκαιο και Θεωρία του Δικαίου»

Διπλωματική Εργασία

«Ποινική προστασία της ζωής και της υγείας του καταναλωτή»

Βασίλειος Ι. Τζούφης

Υπεύθυνος-Επιβλέπων Διδάσκων: Επίκουρος

Καθηγητής Αγάπιος Παπανεοφύτου

Αθήνα

2008

I. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	1
II. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	3
III. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΕ ΑΛΛΟΔΑΠΕΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ	13
I. Γερμανία-Σύνοψη της σχετικής νομοθεσίας	13
<i>α. Τρόφιμα-ποτά-είδη διαβίωσης</i>	13
<i>β. Καλλυντικά-Φάρμακα-Ιατρικά Προϊόντα</i>	16
<i>γ. Κριτική της εν γένει νομοθεσίας</i>	19
II. Αυστρία-Σύνοψη της σχετικής νομοθεσίας	22
<i>α. Τρόφιμα-ποτά-είδη διαβίωσης-καλλυντικά</i>	22
<i>β. Φάρμακα-Ιατρικά Προϊόντα</i>	25
<i>γ. Κριτική της εν γένει νομοθεσίας</i>	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	29
I. Τρόφιμα-Ποτά	29
1. Ποινικός Κώδικας	29
2. Αγορανομικός Κώδικας.....	31
3. Κώδικας Τροφίμων και Ποτών.....	37
4. Υγειονομικές Διατάξεις.....	39
<i>α. Γενικές</i>	39
<i>β. Ειδικές</i>	45
<i>αα. Νερό</i>	45
<i>ββ. Χυμοί</i>	49
<i>γγ. Αεριούχα Ποτά</i>	50
<i>δδ. Γάλα</i>	50
<i>εε. Ζύθος-Οίνος</i>	51

στστ. Οινοπνευματώδη Ποτά.....	53
ζζ. Τρόφιμα και ποτά (εν γένει).....	56
ηη. Άρτος-Αρτοποιία.....	61
θθ. Τυρός-Τυροκομία.....	65
ιι. Πτηνοτροφία-Κτηνοτροφία.....	65
ιαια. Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος.....	68
5. Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ).....	71
II. Φάρμακα-Καλλυντικά.....	73
1. Φάρμακα.....	73
<i>α. Η κατά νόμον έννοια του φαρμάκου.....</i>	<i>73</i>
<i>β. Η εν γένει φαρμακευτική νομοθεσία.....</i>	<i>75</i>
<i>γ. Ποινικές διατάξεις.....</i>	<i>77</i>
2. Καλλυντικά.....	80
ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	88
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	92

II. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑγορΚ	Αγορανομικός Κώδικας
Α.Δ.	Άγορανομική Διάταξη
Α.Ν.	Αναγκαστικός Νόμος
Α.Π.	Άρειος Πάγος
Α.Υ.	Απόφαση Υπουργού
AMG	Arzneimittelgesetz
βλ.	βλέπε
BGH	Bundesgerichtshof
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
γνωμ.	γνωμοδότηση
ΕγκΕισΑΠ	Εγκύκλιος Εισαγγελέα Αρείου Πάγου
εδ.	εδάφιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινότητες
επ.	επόμενα
Ε.Φ.Ε.Τ.	Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
L	Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
LFGB	Das Lebensmittel-, Bedarfsgegenstände- und Futtermittelgesetzbuch, Lebensmittel- und Futtermittelgesetzbuch
LMBG	Lebensmittel- und Bedarfsgegenstandesgesetz
LMG	Lebensmittelgesetz
LMSVG	Lebensmittelsicherheits- und Verbraucherschutzgesetz

Μον.Διοικ.Πρωτ.	Μονομελές Διοικητικό Πρωτοδικείο
MPG	Medizinproduktegesetz
Ν.	Νόμος
Ν.Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
ÖLMB	Österreichisches Lebensmittelbuch
OwiG	Gesetz über Ordnungswidrigkeiten
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Ποιν.Δικ.	Ποινική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
Ποιν.Λόγ.	Ποινικός Λόγος (περιοδικό)
Ποιν.Χρ.	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
σελ.	σελίδα
στ.	στοιχείο
ΣυμβΠλημμΚαστοριάς	Συμβούλιο Πημμελιοδικών Καστοριάς
ΣυνθΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
StGB	Strafgesetzbuch
ΤΝΠ/ΔΣΑ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α.
ΤρΕφΚαιΑθ	Τριμελές Εφετείο Κακουρηγμάτων Αθηνών
ΤρΕφΚέρκυρας	Τριμελές Εφετείο Κέρκυρας
ΤρΕφΠατρών	Τριμελές Εφετείο Πατρών
ΤρΠλημμΛαο	Τριμελές Πλημμελειοδικείο Λαρίσης
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υγειον. Διατ.	Υγειονομική Διάταξη
Υπερ.	Υπεράσπιση (περιοδικό)
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
VStG	Verwaltungsstrafgesetz

III. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Die Betätigung großer Unternehmen auf dem Gebiet der Konsumgüter und die Verwertung der Fortschritte der Technologie, bei deren Herstellung und Beförderung, läßt das Problem der unmittelbaren und wirksamen Kontrolle einer jeden gewerblichen Tätigkeit durch das autonome Vorhanden eines modernen Gesetzrahmens der Tätigkeit der betreffenden Betriebe angeht, entstehen. Man richtet sich dabei nach dem möglichst vollkommenen Schutz der Rechtsgüter des Lebens und der Gesundheit des Verbrauchers.

Die wissenschaftliche Forschung soll möglichst in dieser Richtung beitragen, indem sie Hauptfragen beantwortet: Sie soll sich also die Frage stellen, in wieweit der erfolgreicher Schutz der Konsumenten die Verstärkung des vorhandenen strafrechtlichen Sanktionen voraussetzt oder die moderne Begegnung des Phänomens einfach nur die Festsetzung von Verwaltungssanktionen verlangt. Wenn man weiter zum Schluß kommt, daß das Strafrecht und die Androhung von Sanktionen im jeden Fall notwendige Mittel zum Schutz des Konsumenten sind, muß man sich dazu fragen, ob die vorhandenen geltenden doktrineren Prinzipien des Strafrechts als verhütend und zurückdrängend auf dem zeitgemäßen Markt gelten können. Diesbezüglich werden jedenfalls befestigte Prinzipien der Auslegung des Strafrechts bezweifelt, wie zum Beispiel die Feststellung der Kausalität nach der Theorie der *conditio sine qua non* oder die Funktion des Zurechnungsprinzips.

Bei der Beantwortung der vorhin erwähnten Fragen müssen unbedingt die gesetzgebenden Bemühungen berücksichtigt werden, die schon im Ausland mit ähnlichen Systemen des griechischen Strafrechts unternommen sind, damit wir die Weise feststellen können, durch die man bei der Forschung, die dortigen Problemen gemeistert hat. In diesem Sinn wird die kritische Annäherung der entsprechenden gesetzgebenden Initiative

in Deutschland und Österreich unternommen, in der Absicht uns im Weiteren auf die griechische Gesetzgebung zu beziehen, so dass dies bezügliche Vergleiche entstehen.

Die griechische Gesetzgebung auf dem Gebiet des rechtmäßigen Schutzes des Konsumenten erweist sich als chaotisch. In ihrer heutigen Form kann sie nie systematisch funktionieren. Doch, zum besten Verständnis der Fragen, die wir in dieser Studie zu behandeln versuchen, setzt sich eine möglichst systematische Einteilung der verstreuten einschlägigen Anordnungen voraus, indem wir dieser die strafrechtlichen Anordnungen, die allgemein die Konsumprodukte betreffen, zum Schutz des Konsumenten voranstellen und anschließend soll die Aufführung der einschlägigen speziellen strafrechtlichen Anordnungen je nach Kategorie vom Konsumprodukten folgen. Auf diese Weise versuchen wir eine erste Form privater Kodifizierung der Gesetzgebung auf dem Gebiet des strafrechtlichen Schutzes des Verbrauchers.

Es versteht sich, daß die Erwähnung der griechischen Gesetzgebung auf dem Sektor der strafrechtlichen Schutzes des Verbrauchers immerhin unter Bezug der Gesetze des Gemeinschaftsrechts, mit denen die griechische Gesetzgebung im Einklang steht, geschehen soll. Bei dem rechtspolitischen Urteil des strafrechtlichen Schutzes des Verbrauchers ist der Beitrag der auslegenden Lösungen der Rechtsprechung, die -griechisch oder ausländisch- an den jeweiligen Stellen der Studie erwähnt wird und betrifft die Anordnungen, bei denen die zuständigen Gerichte entschieden haben.

Die vorliegende Studie endet mit den notwendigen rechtspolitischen Schlüssen im Bezug auf die Wirksamkeit aller Bemühungen zum Schutz des Konsumenten in der vorerwähnten Gesetzordnungen und gleichzeitig betont die eigenen Vorschläge zur Lösung der vorangegangenen Fragen bei

dem effektiven Rechtsschutz des Verbrauchers, damit es als Grundlage eines speziellen systematischen und einheitlichen Verbraucherstrafrecht fungiert.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ
ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ Η
ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας της ελεύθερης οικονομίας είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη παραγωγή και διάθεση εμπορευμάτων (καταναλωτικών προϊόντων), πράγμα το οποίο ευχερώς συνάγεται από την κοινωνική μας εμπειρία. Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης και της εκκίνησης της οργάνωσης της οικονομίας σύμφωνα με τις φιλελεύθερες αρχές αυξάνεται η πρόσβαση των πολιτών των δυτικών κοινωνιών σε ένα πλήθος υπηρεσιών και καταναλωτικών προϊόντων σε πρώτη φάση στο στενό επίπεδο της κρατικής επικράτειας. Στον τομέα αυτό εξαιρετικά σημαντικός είναι ο ρόλος της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης, η οποία εκ των πραγμάτων αφενός μεν μεγιστοποιεί τις δυνατότητες κατασκευής, παρασκευής και επεξεργασίας νέων προϊόντων, αφετέρου δε ευνοεί την άμεση προώθησή τους στην αγορά, διευκολύνοντας έτσι και την ταχύτερη επαφή των καταναλωτών με αυτά μέσω κυρίως της ανάπτυξης των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών. Η ανάπτυξη όμως των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών διεμόρφωσε σύν τω χρόνω και τις κατάλληλες συνθήκες για την άσκηση διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας, ώστε σήμερα ευχερώς να μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι η υφήλιος είναι μία τεράστια παγκόσμια αγορά, στο πεδίο της οποίας δρουν μικρές, μεσαίες και κυρίως μεγάλες οικονομικές μονάδες σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας: παραγωγή, μεταποίηση, διάθεση, παροχή υπηρεσιών κ.λπ., οι οποίες επιδιώκουν το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος με το μικρότερο δυνατό κόστος, με αποτέλεσμα να καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής ο έλεγχος της εν γένει νόμιμης δραστηριότητας τους και της λειτουργίας τους σύμφωνα με τους εκάστοτε κανονισμούς ασφαλείας της ζωής και της υγείας των καταναλωτών και να είναι

για τούτο απαραίτητη η θέσπιση συγκεκριμένου σύγχρονου νομοθετικού πλαισίου προστασίας των καταναλωτών σε αστικό και ποινικό επίπεδο.

Εξάλλου, η τεχνολογική πρόοδος συνετέλεσε τα μέγιστα και στην ολοκληρωτική αλλαγή του τρόπου παρασκευής, διατήρησης και διακίνησης των εμπορευμάτων, ιδιαιτέρως των ειδών διατροφής με την ευρεία χρήση χημικών προσθέτων ουσιών (συντηρητικών, ενισχυτικών γεύσης, τεχνητών αρωμάτων, συνθετικών χρωμάτων κ.λπ.) στην παραγωγή τους ή στην καλλιέργειά τους (χημικά λιπάσματα) και με την ευρύτατη χρήση ορμονών και αντιβιοτικών στην κτηνοτροφία, μέθοδοι ωστόσο που αποδεδειγμένα εγγυμονούν σοβαρούς κινδύνους για την υγεία και τη ζωή των καταναλωτών¹. Παράλληλα, η επιδίωξη του μεγαλύτερου κέρδους με το μικρότερο δυνατό κόστος κάνει συχνότερη την εμφάνιση φαινομένων εμπορίας αλλοιωμένων καταναλωτικών προϊόντων² με ανυπολόγιστες συνέπειες για την υγεία και τη ζωή των καταναλωτών. Οι κίνδυνοι που εγγυμονεί η περιγραφείσα κατάσταση για τη ζωή και την υγεία των καταναλωτών οριοθετούν και το βασικό στόχο κάθε ευνομούμενης Πολιτείας, δηλαδή την αποτελεσματικότερη προστασία των πιο σπουδαιών εννόμων αγαθών, αυτών της ζωής και της υγείας των πολιτών της, με αιχμή του δόρατος σ' αυτό το πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής της το ποινικό δίκαιο, το οποίο διαθέτει, ως εξ ορισμού πρωταρχικός παράγων προστασίας των εννόμων αγαθών, το απαραίτητο γι' αυτό δραστικό κυρωτικό οπλοστάσιο.³

Η ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας στη βάση των φιλελευθέρων αρχών, από τα πρώτα στάδιά της σε εθνικό επίπεδο, απαιτούσε από την εκάστοτε κρατική εξουσία την αποχή της από οιαδήποτε απόπειρα ρύθμισης της αγοράς (*laissez faire – laissez passé*). Γρήγορα όμως, ιδιαίτερα μετά από την εμφάνιση των πρώτων οικονομικών κρίσεων του κεφαλαιοκρατικού συστήματος, ανεδείχθη η ανάγκη στοιχειώδους ελέγχου της

¹ βλ. αναλυτικά Παπανεοφύτου, Ποινικό Δίκαιο, Κράτος και Τεχνολογικοί Κίνδυνοι, Τόμος Α', σελ. 33 επ. .

² βλ. Παπανεοφύτου, Ποινική Προστασία του Καταναλωτή, σελ. 25.

³ βλ. Παπανεοφύτου, Ποινικό Δίκαιο και ποινικό δόγμα υπό το πρίσμα των σύγχρονων αξιώσεων προστασίας από τους κινδύνους της τεχνολογικής εξέλιξης, Ποιν.Χρ. ΜΗ' /1998, σελ. 849 επ. .

αγοράς από το Κράτος με τη διαμόρφωση συγκεκριμένου νομικού πλαισίου ρυθμίσεώς της, η οποία μάλιστα συνακόλουθα παρέσχε και την ευκαιρία για τη θέσπιση κανόνων προστασίας του καταναλωτή αστικής, ποινικής και διοικητικής φύσεως, δεδομένου ότι η λειτουργία των εμπορικών επιχειρήσεων είχε και έχει άμεση σχέση με τα έννομα αγαθά της ζωής και της υγείας των καταναλωτών. Με τον τρόπο αυτό οι εθνικές νομοθεσίες προσπάθησαν να αντεπεξέλθουν στο αίτημα του ελέγχου της αγοράς διαμορφώνοντας έτσι και ένα πρώτο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο ενδεχομένως να ανταποκρίνεται στοιχειωδώς στην ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού από οικονομικές δραστηριότητες μικρών ή μεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο εγείρονται σοβαρά ερωτηματικά για την αποτελεσματικότητά του, όταν πρόκειται να εγγυηθεί την προστασία της περιουσίας, της υγείας και της ζωής των καταναλωτών από τη δράση μεγάλων οικονομικών μονάδων που πολλές εξ αυτών δραστηριοποιούνται μάλιστα και σε επίπεδο διεθνές. Κι αυτό διότι το παραδοσιακό φιλελεύθερο δογματικό μοντέλο της ποινικής νομοθεσίας κρίνεται αναποτελεσματικό να προστατεύσει τα έννομα αγαθά της ζωής και της υγείας των καταναλωτών στην περίπτωση που η προσβολή τους (βλάβη ή διακινδύνευση) είναι αποτέλεσμα της δράσης νομικών προσώπων, όπως συμβαίνει στις πιο σπουδαίες περιπτώσεις προσβολής.

Πράγματι, η δραστηριότητα των μεγάλων επιχειρήσεων με μεγάλο μερίδιο αγοράς στον τομέα της διατροφής, της εμπορίας φαρμάκων και καλλυντικών κ.λπ., στη βάση της επιδίωξης του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους με το μικρότερο κόστος, ενδεικνύει και τον ανάλογο βαθμό απειλής των εννόμων αγαθών απροσδιορίστου αριθμού καταναλωτών, τα οποία κατά βάση παραμένουν απροστάτευτα, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι παραμένει εξαιρετικά δυσχερής η αντιμετώπιση του προβλήματος της αποδόσεως ευθύνης, από τη μια λόγω της διαπιστωμένης δυσχέρειας καταφάσεως του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της δράσης του νομικού

προσώπου (μέσω του συλλογικού οργάνου διοικήσεώς του) και του κινδύνου ή του βλαπτικού αποτελέσματος, σύμφωνα με τις παραδοσιακές αρχές του ποινικού δικαίου⁴ και από την άλλη, δεδομένου του εν τέλει αλυσιτελούς αποτελέσματος οποιασδήποτε προσπάθειας για «ποινικοποίηση» της δράσης του νομικού προσώπου ως τοιούτου,⁵ λόγω της ανεπάρκειας αποτελεσματικής προστασίας μέσω των διοικητικής φύσεως ποινών (πρόστιμα, κλείσιμο της επιχείρησης κ.λπ.).

Στα ως άνω δικαιοπολιτικά ερωτήματα θα κληθούμε να απαντήσουμε στη συνέχεια αναζητώντας και προτείνοντας τρόπους βελτίωσης της προστασίας των εννόμων αγαθών της ζωής και της υγείας των καταναλωτών από τη λειτουργία της επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τομέα της παραγωγής, της διακίνησης, της συντήρησης και της διαθέσεως των καταναλωτικών αγαθών (τρόφιμα, ποτά, φάρμακα, καλλυντικά κ.λπ.), προσπαθώντας να ανεύρουμε προτάσεις για την καταλληλότερη δικαιοπολιτική λύση, στρέφοντας, κατά πρώτο λόγο, το αντικείμενο της παρατηρήσεώς μας στην αντίστοιχη προσέγγιση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο, επιχειρώντας μία αντιπροσωπευτική σκιαγράφιση των βασικότερων νομοθετικών επιλογών, όπως αυτές νομολογιακώς υλοποιούνται και επιστημονικώς αξιολογούνται, τόσο σε χώρες του ηπειρωτικού δικαίου όσο και σε χώρες του κοινοδικαίου. Με δεδομένη την ως άνω προσέγγισή μας με τη σχετική διεθνή εμπειρία δυνάμεθα ακολουθώντας όχι μόνον να παρουσιάσουμε κατά το δυνατόν πληρέστερα το εν Ελλάδι ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της ποινικής προστασίας της ζωής και της υγείας του καταναλωτή, όπως τυχόν κάθε φορά αυτό έχει εναρμονισθεί με τη σχετική κοινοτική νομοθεσία και τη νομολογιακή εφαρμογή του, αλλά και να διατυπώσουμε τις αξιολογικές μας κρίσεις για την αποτελεσματικότητα και το επίπεδο προστασίας των εννόμων

⁴ βλ. αναλυτικά Παπανεοφύτου, Κριτική προσέγγιση της λειτουργίας των αρχών του φιλελεύθερου ποινικού δόγματος σε σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας σε: Οι Ποινικές Επιστήμες στον 21^ο αιώνα, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 743 επ. .

⁵ βλ. Παπανεοφύτου, Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για τη δράση τους φυσικών προσώπων σε: Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γ.-Α. Μαγκιάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1999, σελ. 195 επ. .

αγαθών της ζωής και της υγείας του καταναλωτή στη χώρα μας μέσα από την ενδεδειγμένη κριτική προσέγγιση των νομοθετικών επιλογών, της νομολογιακής εφαρμογής και των επιστημονικών προτάσεων της θεωρίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ώστε εν τέλει να εξαγάγουμε τα δικαιολογητικά μας συμπεράσματα.

Εκ της ως άνω διαγραφείσης βασικής προβληματικής της παρούσης μελέτης σχετικά με την ποινική προστασία του καταναλωτή εντοπίζονται και προδιαγράφονται με σαφή τρόπο οι ικανοποιητικές ή μη δικαιολογητικές απαντήσεις που είναι δυνατόν να αντληθούν όχι μόνον από την εγχώρια νομοθετική και νομολογιακή πραγματικότητα, αλλά και από την ανάλογη νομοθετική προσπάθεια σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΣΕ ΑΛΛΟΔΑΠΕΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

I. Γερμανία-Σύνοψη της σχετικής νομοθεσίας

a. Τρόφιμα-ποτά-είδη διαβίωσης

Η βασική νομοθεσία προστασίας του καταναλωτή θεσπίσθηκε στη Γερμανία με το σχετικό κώδικα περί των ειδών διαβίωσης και ειδών ανάγκης (Lebensmittel- und Bedarfsgegenständegesetz - LMBG), ο οποίος ετέθη σε ισχύ από της 1-1-1975, όπως αυτός συνετάγη εκ νέου με την κοινοποίηση (Bekanntmachung) της 9-9-1997. Οι ποινικές διατάξεις εντοπιζόνταν στα άρθρα 51 και 52 του νόμου αυτού, στις οποίες απειλούντο μόνον οι ανάλογες ποινικές κυρώσεις, χωρίς να λαμβάνει χώρα ουδεμία περιγραφή της αξιοποίνου συμπεριφοράς, για την οποία γινόταν παραπομπή σε άλλες διατάξεις είτε του νόμου αυτού είτε άλλων κανονισμών. Επρόκειτο δηλαδή για ποινικούς νόμους εν λευκώ⁶. Η νομοθετική αυτή επιλογή υπήρξε άστοχη από νομοτεχνικής πλευράς, δεδομένου ότι οι αδιάκοπες παραπομπές καθιστούσαν ασαφές το εύρος και το σκοπό της νομικής διατάξεως, ως και το σαφή καθορισμό των καθηκόντων επιμελείας, η παράβαση των οποίων απειλείτο με τις ανάλογες ποινικές κυρώσεις των διατάξεων των ως άνω άρθρων, εγείροντας έτσι σοβαρές επιφυλάξεις από πλευρας θεωρίας περί της συνταγματικότητας των ποινικών διατάξεων αυτών⁷.

Τον παραπάνω νόμο (LMBG) αντικατέστησε, σε όλο το εύρος της εφαρμογής του πλην των προϊόντων καπνού, ο Κώδικας περί των μέσων διαβίωσης, των ειδών ανάγκης και των ειδών ζωοτροφής (Das Lebensmittel-, Bedarfsgegenstände- und Futtermittelgesetzbuch, Lebensmittel- und Futtermittelgesetzbuch – LFGB), ο οποίος ετέθη σε ισχύ ως ομοσπονδιακός νόμος από την 7-9-2005. Με το νόμο αυτό το γερμανικό δίκαιο στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή εναρμονίσθηκε με τον υπ' αριθμ. 178/2002

⁶ βλ. Domeier, Danja, Gesundheitschutz und Lebensmittelstrafrecht, σελ. 39

⁷ βλ. αντί πολλών της γερμανικής βιβλιογραφίας, Παπανεοφύτου, Ποινική Προστασία του Καταναλωτή, σελ. 84

Κανονισμό (ΕΚ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων⁸, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον υπ' αριθμ. 1642/2003 Κανονισμό (ΕΚ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) υπ' αριθμ. 178/2002 για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων⁹. Οι ρυθμίσεις του νέου κώδικος περιλαμβάνουν όλα τα στάδια παραγωγής και επεξεργασίας όχι μόνο των ειδών διαβίωσης, διατροφής και ανάγκης, αλλά και των ζωοτροφών και των καλλυντικών. Βασικό προστατευόμενο έννομο αγαθό, όπως άλλωστε αυτό ορίζεται και από το άρθρο 1 του κώδικος αυτού είναι η προστασία της ανθρωπίνης υγείας, η οποία πρέπει να διαφυλλάσσεται σε κάθε περίπτωση μέσω της διασφάλισης της ποιότητας των καταναλωτικών αγαθών από όλους τους εμπλεκόμενους στην παραγωγική αλυσίδα, παραγωγούς, εμπόρους, θέτοντες στην κυκλοφορία τα αγαθά κ.λπ. . Εξαιρετικώς σημαντικό είναι το γεγονός ότι με τις ρυθμίσεις του κώδικος αυτού επιδιώκεται δι' εξαιρετικώς διεξοδικών ρυθμίσεων η δυνατότητα της ανά πάσα στιγμή διαπιστώσεως της προελεύσεως των αγαθών σε κάθε στάδιο που μεσολαβεί από τον παραγωγό στον καταναλωτή (παραγωγή, επεξεργασία, τυποποίηση, μεταφορά, εμπορία, θέση σε κυκλοφορία κ.λπ.).

Οι σχετικές ποινικές διατάξεις ευρίσκονται στο Κεφάλαιο 10 του άνω Κώδικος, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 58 έως 62. Στα άρθρα 58 και 59 LFGB ακολουθείται το πρότυπο του προϊσχύσαντος LMBG, σύμφωνα με το οποίο οι ποινικές διατάξεις ακολουθούν νομοθετικώς την τεχνική του ποινικού νόμου εν λευκώ, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η περιγραφή της

⁸ ΕΕ L 31 της 1.2.2002, σελ. 1 έως 24

⁹ ΕΕ L 245 της 29.9.2003, σελ. 4 έως 6

εγκληματικής συμπεριφοράς είτε η συμπλήρωση της περιγραφής αυτής ολοκληρώνεται με την ατέρμονη παραπομπή σε άλλες διατάξεις είτε του ιδίου του κώδικος είτε του κώδικος σε συνδυασμό με άλλα υφιστάμενα ή μελλοντικά νομοθετήματα.

Έτσι, τα εγκλήματα των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 58 LFGB τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι τριών ετών ή με χρηματική ποινή, η απόπειρα αυτών είναι αξιόποινη (παρ. 4) και σε ιδιαίτερες σοβαρές περιπτώσεις, όπως αυτές προσδιορίζονται από την παρ. 5 του άρθρου 58 επισύρουν ποινή φυλακίσεως από έξι μήνες έως πέντε έτη. Σε περίπτωση που οι πράξεις των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 58 LFGB ετελέσθησαν εξ αμελείας, επιβάλλεται ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.

Από την άλλη, τα εγκλήματα των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 59 LFGB τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή, η απόπειρα αυτών δεν είναι αξιόποινη, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB). Τέλος, οι πράξεις των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 59 LFGB δεν είναι αξιόποινες, εφ' όσον ετελέσθησαν εξ αμελείας, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 15 του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB), αλλά τιμωρούνται ως παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten), σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 60 LFGB.

Στο άρθρο 60 παρ. 2, 3 και 4 LFGB αναφέρονται οι εκ δόλου ή εξ αμελείας τελούμενες πράξεις, οι οποίες τιμωρούνται ως παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten) και κάποιες από αυτές με πρόστιμο 20.000 € ή 10.000 €, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 60 LFGB. Στο άρθρο 62 LFGB παρέχεται η διά διαταγμάτων εξουσιοδότηση στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο για την ποινικοποίηση των διατάξεων των άρθρων 58 παρ. 3 και 59 παρ. 3 αρ. 1 ή 2a LFGB ή την απειλή επιβολής παραβάσεων τάξεως σε συμπεριφορές που

αντιβαίνουν στις διατάξεις των άρθρων 60 παρ. 4 αρ. 1a ή 2a και 60 παρ. 4 αρ. 1b ή 2b LFGB. Τέλος, στο άρθρο 61 LFGB προβλέπεται η δήμευση των αντικειμένων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διενέργεια των πράξεων των άρθρων 58, 59 και 60 LFGB, σύμφωνα με το άρθρο 74a StGB και 23a του νόμου για τις παραβάσεις τάξεως (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten – OWiG).

Η νομοθεσία στον τομέα των ειδών διαβίωσης και διατροφής περιλαμβάνει επίσης και τον προαναφερθέντα Κώδικα περί των ειδών διαβίωσης και ειδών ανάγκης (Lebensmittel- und Bedarfsgegenstände-gesetz - LMBG), ο οποίος ισχύει σήμερα μόνον για τα προϊόντα του καπνού. Οι ποινικές διατάξεις του νομοθέτηματος αυτού, το οποίο απετέλεσε και το προϊσχύον βασικό νομοθέτημα της ποινικής προστασίας του καταναλωτή, όπως προελέχθη, απετέλεσαν και το πρότυπο για τον ήδη ισχύοντα LFGB. Επομένως, οι ποινικές του διατάξεις (άρθρα 51, 52, 56, 57) είναι παρόμοιες τόσον νομοτεχνικώς όσον και από απόψεως απειλούμενων ποινών και περιγραφής των επιβαρυντικών περιστάσεων με τον ισχύοντα LFGB.

Τέλος, τη σχετική νομοθεσία των ειδών διαβίωσης και διατροφής συμπληρώνουν σειρά ειδικών διαταγμάτων για συγκεκριμένα είδη τροφίμων, όπως το διάταγμα για τον κιμά (Hackfleischverordnung), για τον τυρό (Käseverordnung), για τα προϊόντα του γάλακτος (Verordnung über Milcherzeugnisse), για το μέλι (Honigverordnung), για τον ζύθο, (Bierverordnung), για τα προϊόντα διαίτης (Diätverordnung), για τα αυγά και τα προϊόντα των αυγών (Eier und Eiproduktverordnung), για το κακάο (Kakaoverordnung), για τους χυμούς των φρούτων (Fruchtsaftverordnung) κ.λπ., τα οποία παραπέμπουν στις ως άνω ποινικές διατάξεις του LFGB.

β. Καλλυντικά-Φάρμακα-Ιατρικά Προϊόντα

Ειδικό όμως διάταγμα έχει θεσπισθεί στη Γερμανία και για τα καλλυντικά (Verordnung über kosmetische Mittel, Kosmetik – Verordnung),

οι παραβάσεις του οποίου τιμωρούνται, σύμφωνα με τη σχετική παραπομπή του άρθρου 6 του διατάγματος, με τις ως άνω ποινικές διατάξεις του LFGB.

Ο νόμος για την διακίνηση των φαρμάκων (Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln, Arzneimittelgesetz-AMG) του 1976, ο οποίος ετέθη σε ισχύ το 1978 αντικατέστησε τον προισχύσαντα σχετικό νόμο του 1961. Αφορμή, μεταξύ άλλων, στάθηκε η υπόθεση του φαρμάκου Contergan, η οποία ενέτεινε τις απαιτήσεις για την βελτίωση της διασφάλισης του καταναλωτή των φαρμακευτικών προϊόντων. Έτσι, τα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου 95 AMG τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι τριών ετών ή με χρηματική ποινή, η απόπειρα αυτών είναι αξιόποινη (παρ. 2) και σε ιδιαίτερες σοβαρές περιπτώσεις, όπως αυτές προσδιορίζονται από την παρ. 3 του άρθρου 95 επισύρουν ποινή φυλακίσεως από ένα έτος έως δέκα έτη. Σε περίπτωση που οι πράξεις της παρ. 1 του άρθρου 95 AMG ετελέσθησαν εξ αμελείας, επιβάλλεται ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κρίση για την έννοια κάποιου σκευάσματος ως φαρμακευτικού ή ως μέσου διαβιώσεως και η επακόλουθη αυτή κρίση περί του εφαρμοστέου κάθε φορά κανόνος δικαίου, είτε δηλαδή των διατάξεων του AMG είτε των διατάξεων του LFGB, συντελείται επί τη βάση κριτηρίων καθορισμού του αντικειμενικού σκοπού της θέσεως σε κυκλοφορία του σκευάσματος κατά την αντίληψη του μέσου καταναλωτή¹⁰.

Από την άλλη, τα εγκλήματα του άρθρου 96 AMG τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή, η απόπειρα αυτών δεν είναι αξιόποινη, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB). Τέλος, οι πράξεις του άρθρου 96 AMG δεν είναι αξιόποινες, εφ' όσον ετελέσθησαν εξ αμελείας, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 15

¹⁰ βλ. σχετικώς για τα σκευάσματα βιταμινών την απόφαση του BGH 2 StR 374/00 της 25-4-2001 σε ιστοτόπο: <http://www.bundesgerichtshof.de>

του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB), αλλά τιμωρούνται με παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten), σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 97 AMG.

Στο άρθρο 97 παρ. 2 AMG αναφέρονται οι εκ δόλου ή εξ αμελείας τελούμενες πράξεις, οι οποίες τιμωρούνται με παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten) και είναι δυνατόν να τιμωρούνται με πρόστιμο έως 25.000 €, όπως προβλέπει η παρ. 3 του άρθρου 97 AMG, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 OWiG. Τέλος, στο άρθρο 98 AMG προβλέπεται η δήμευση των αντικειμένων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διενέργεια των πράξεων των άρθρων 95, 96 και 97 AMG, σύμφωνα με το άρθρο 74a StGB και 23a του νόμου για τις παραβάσεις τάξεως (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten – OWiG).

Ο νόμος περί των ιατρικών προϊόντων (Gesetz über Medizinprodukte, Medizinproduktegesetz – MPG) του 1994, ο οποίος ετέθη σε ισχύ το 1995, εναρμόνισε το γερμανικό δίκαιο στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή με την Οδηγία 93/42 του Συμβουλίου της 14-6-1993. Η ως άνω Οδηγία συμπληρώθηκε με την Οδηγία 98/79 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27-10-1998 για τα ιατροτεχνολογικά βοηθήματα που χρησιμοποιούνται στη διάγνωση *in vitro* και εναρμονίσθηκαν με αυτήν αναλόγως οι διατάξεις του ανωτέρω νόμου. Πεδίο εφαρμογής του νόμου αποτελούν οι τεχνικές προδιαγραφές των ιατροτεχνικών προϊόντων, δηλαδή των συσκευών και των οργάνων που προορίζονται για τη διάγνωση, την πρόληψη, τη θεραπεία και την ανακούφιση από τις ασθένειες, από τραύματα ή αναπηρίες, για τη διερεύνηση, αντικατάσταση ή τροποποίηση της ανατομίας ή μιας φυσιολογικής λειτουργίας του ανθρώπου, για τον έλεγχο της σύλληψης (άρθρο 3 MPG).

Τα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου 40 MPG τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι τριών ετών ή με χρηματική

ποινή, η απόπειρα αυτών είναι αξιόποινη (παρ. 2) και σε ιδιαίτερος σοβαρές περιπτώσεις, όπως αυτές προσδιορίζονται από την παρ. 3 του άρθρου 40 επισύρουν ποινή φυλακίσεως από ένα έτος έως πέντε έτη. Σε περίπτωση που οι πράξεις της παρ. 1 του άρθρου 40 MPG ετελέσθησαν εξ αμελείας, επιβάλλεται ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.

Από την άλλη, τα εγκλήματα του άρθρου 41 MPG τιμωρούνται, εφ' όσον τελούνται με δόλο, με ποινή φυλακίσεως μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή, η απόπειρα αυτών δεν είναι αξιόποινη, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB). Τέλος, οι πράξεις του άρθρου 41 MPG δεν είναι αξιόποινες, εφ' όσον ετελέσθησαν εξ αμελείας, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο κείμενο του νόμου σύμφωνα με το άρθρο 15 του γερμανικού ποινικού κώδικος (Strafgesetzbuch – StGB), αλλά τιμωρούνται με παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten), σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 42 MPG.

Στο άρθρο 42 παρ. 2 MPG αναφέρονται οι εκ δόλου ή εξ αμελείας τελούμενες πράξεις, οι οποίες τιμωρούνται με παραβάσεις τάξεως (Ordnungswidrigkeiten) και είναι δυνατόν να τιμωρούνται με πρόστιμο έως 25.000 €, όπως προβλέπει η παρ. 3 του άρθρου 42 MPG, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 OWiG. Τέλος, στο άρθρο 43 MPG προβλέπεται η δήμευση των αντικειμένων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διενέργεια των πράξεων των άρθρων 40, 41 και 42 MPG, σύμφωνα με το άρθρο 74a StGB και 23a του νόμου για τις παραβάσεις τάξεως (Gesetz über Ordnungswidrigkeiten – OWiG).

γ. Κριτική της εν γένει νομοθεσίας

Παρατηρώντας τις σχετικές ρυθμίσεις των ποινικών διατάξεων του LFBG, του ισχύοντος εισέτι για τα προϊόντα του καπνού LMBG, του AMG και του MPG διαπιστώνουμε την εμμονή του γερμανού νομοθέτη στον

νομοθετικό πρότυπο των ποινικών νόμων εν λευκώ (Blankettstrafgesetze), της περιγραφής δηλαδή της εγκληματικής συμπεριφοράς ως πράξεως ή παραλείψεως αντιβαίνουσας σε κάποιες από τις υπόλοιπες διατάξεις των ως άνω νομοθετημάτων ή άλλων σχετικών με τις κατά νόμον προδιαγραφές των εικάστοτε καταναλωτικών προϊόντων. Μάλιστα, κάποιες από τις διατάξεις αυτές (λ.χ. 13 παρ. 2, 28 παρ. 1 και 2 LFBG) προβλέπουν την έκδοση ειδικότερων διαταγμάτων που εξειδικεύουν έτι περαιτέρω την εικάστοτε εγκληματική συμπεριφορά, με αποτέλεσμα να καθίσταται εξαιρετικά ατυχής η συγκεκριμένη νομοθετική επιλογή τόσο από πλευράς συστηματικής όσον και από πλευράς εφαρμογής και καταγνώσεως των προβλεπομένων ποινικών κυρώσεων σύμφωνα με την αρχή του *nullum crimen nulla poena sine lege*. Έτσι, αποτελεί ζήτημα προς διερεύνηση τι ακριβώς επεδίωξαν να επιτύχουν οι τελευταίες τροποποιήσεις του γερμανικού δικαίου της προστασίας του καταναλωτή πέραν της εναρμονίσεως με τα νομοθετήματα του παράγωγου κοινοτικού δικαίου στον τομέα αυτόν. Πράγματι, σε γενικές γραμμές, οι παραπομπές των οικείων ποινικών διατάξεων στις σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, όπως π.χ. ο ΕΚ 178/2002 ή ο ΕΚ 712/2005, για την περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς συνιστούν μια προσπάθεια ενιαίας διαμορφώσεως των αντικειμενικών υποστάσεων των εγκλημάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένώσεως, όμως ακόμα και οι διατάξεις των ως άνω νομοθετημάτων του παράγωγου κοινοτικού δικαίου, στις οποίες παραπέμπουν οι ως άνω ποινικές διατάξεις για την περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς είναι σε ένα μεγάλο βαθμό αόριστες ορίζοντας κατά γενικό τρόπο τις σχετικές έννοιες, λαμβανομένου άλλωστε υπ' όψιν και του γεγονότος ότι τα νομοθετήματα αυτά ανήκουν θεματικώς και συστηματικώς στον πρώτο πυλώνα και πρωταρχική αποστολή τους είναι η προστασία του καταναλωτή με την ανάλογη διαμόρφωση άλλων κλάδων του δικαίου των κρατών μελών (αστικού, διοικητικού κ.λπ.), χωρίς να ανήκουν επ' ουδενί σε ένα σύστημα καταγνώσεως ποινικών κυρώσεων¹¹.

¹¹ Το ζήτημα αυτό αγνοεί η απόφαση 2 BvR 1941/00 του BVerfG (σε ιστοτόπο: <http://www.bundesverfassungsgericht.de>), η οποία θεωρεί αναγκαία την διά των ποινικών νόμων εν λευκώ

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της ως άνω νομοθετικής επιλογής, το οποίο δύναται να συνδυασθεί και με τις απειλούμενες ποινές για τις ως άνω εγκληματικές συμπεριφορές είναι η διαφαινόμενη υποτίμηση του ρόλου των ποινικών διατάξεων της προστασίας του καταναλωτή σε ένα ρόλο παραπληρωματικό των ήδη ισχυουσών βασικών ποινικών διατάξεων του γερμανικού ΠΚ (StGB) για την προστασία της ζωής (Κεφάλαιο 16 StGB, άρθρα 211 έως 222) και της σωματικής ακεραιότητας (Κεφάλαιο 17 StGB, άρθρα 223 έως 231), λαμβανομένου υπ' όψιν του γεγονότος ότι οι βαρύτερες προσβολές θα τιμωρούνται σύμφωνα με τα βασικά άρθρα του γερμανικού ΠΚ (StGB), τα οποία θα αποκλείουν σύμφωνα με τις αρχές της φαινομένης συρροής τις διατάξεις των ως άνω ειδικών νομοθετημάτων, για την κατάγνωση της ποινικής κυρώσεως των οποίων θα ισχύει η προσφυγή στις «παραδοσιακές» αρχές του ποινικού δόγματός, δηλαδή στην κατάφαση του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου βάσει της θεωρίας του ισοδυνάμου των όρων (*conditio sine qua non*) και στην παραδοσιακή αρχή του καταλογισμού, σημεία τα οποία σημειώθηκαν ανωτέρω ως τα βασικότερα προβλήματα του εκσυγχρονισμού της ποινικής καταστολής στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών, με σκοπό πάντοτε την αποτελεσματικότητα των σχετικών ποινών.

Εξ αυτού επομένως εξάγεται το συμπέρασμα της απροθυμίας του γερμανού νομοθέτη για τη θεσμοθέτηση ενός ειδικού ποινικού δικαίου του καταναλωτή. Πράγματι, η σχετικώς πρόσφατη τροποποίηση στη Γερμανία ακολούθησε την ανάγκη εναρμονίσεως της νομοθεσίας με τα ως άνω σχετικά νομοθετήματα του παραγώγου κοινοτικού δικαίου, τα οποία όμως, κινούμενα άλλωστε εντός του πλαισίου του πρώτου πυλώνας, δεν είναι δυνατόν καν να αφορούν ζητήματα του τρίτου πυλώνας, όπως η ποινική νομοθεσία στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας (άρθρο 29 επ. ΣυνθΕΕ), πόσο μάλλον να αποτελέσουν από μόνα τους εφελκύχια για την εκ νέου διαμόρφωση

ποινικοποίηση ως μόνο τρόπο εναρμονίσεως της γερμανικής νομοθεσίας με την συνεχώς τροποποιουμένη και πολυσχιδή κοινοτική νομοθεσία.

των αρχών του ποινικού δόγματος στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή, παρ' όλο που στη γερμανική θεωρία ανευρίσκεται τα τελευταία έτη έντονη μία τάση προβληματισμού για τη διασάφηση και τον επιμερισμό της ευθύνης σε καθένα από τους παραγωγούς, τους μεταφορείς και τους εμπόρους, στις περιπτώσεις της συμπτώσεως της συμπεριφοράς περισσοτέρων σε σχέση με την επεξεργασία, τη διακίνηση και την εμπορία των προϊόντων διαβίωσης, μέσω της θεσμοθέτησεως συγκεκριμένων καθηκόντων για κάθε εμπλεκόμενο μέρος, η παράβαση των οποίων θα συνιστά αυτόχρημα και την κατάφαση του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της πράξεως του καθενός και του ζημιογόνου αποτελέσματος, το οποίο θα καταλογίζεται σε αυτόν και μόνον¹².

II. Αυστρία-Σύνοψη της σχετικής νομοθεσίας

a. Τρόφιμα-ποτά-είδη διαβίωσης-καλλυντικά

Το αυστριακό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή στον τομέα των τροφίμων παρέμενε -εκτός ελαχίστων τροποποιήσεων- το ίδιο επί 30 και πλέον έτη και ρυθμιζόταν από το Νόμο περί των τροφίμων (Lebensmittelgesetz-LMG). Ο ως άνω από το 1975 ισχύων νόμος καταργήθηκε το 2006 από τον νέο νόμο περί της ασφάλειας των τροφίμων και της προστασίας του καταναλωτή (Lebensmittelsicherheits- und Verbraucherschutzgesetz-LMSVG). Με τον ίδιο νόμο άλλωστε καταργήθηκε και ο νόμος για την έρευνα του κρέατος (Fleischuntersuchungsgesetz), καθώς το πεδίο εφαρμογής του καλύπτεται από τον LMSVG. Με το νόμο αυτό το αυστριακό δίκαιο εναρμονίζεται με το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα της προστασίας του καταναλωτή. Ο νέος νόμος ρυθμίζει τις απαιτούμενες προδιαγραφές για ασφαλή τρόφιμα, ποτά, καλλυντικά, αντικείμενα καθημερινής χρήσεως κ.λπ. σε όλα τα στάδια της παραγωγικής και καταναλωτικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της πρωτογενούς παραγωγής, με γνώμονα την προστασία της υγείας (αλλά και της περιουσίας)

¹² Domeier, Danja, οπ. π., σελ. 107 επ.

του καταναλωτή επί τη βάσει των αρχών της αναλύσεως του κινδύνου, της προφυλάξεως (άρθρο 174 παρ. 2 ΣυνθΕΚ) και της διαφανείας (άρθρο 2 LMSVG).

Οι ποινικές διατάξεις του LMSVG εμφανίζουν ομοιότητα ως προς την επιλεχθείσα νομοθετική τεχνική και ως προς το περιεχόμενο με τις αντίστοιχες του γερμανικού LFGB, όπως ανελύθη ανωτέρω, πράγμα που άλλωστε είναι αναμενόμενο, δεδομένης της εναρμονίσεως της εθνικής νομοθεσίας των κρατών αυτών με τις ίδιες ευρωπαϊκές νομοθετικές πρωτοβουλίες του πρώτου κυλώνα σε επίπεδο προστασίας των καταναλωτών (π.χ. υπ' αριθμ. 178/2002 Κανονισμός (ΕΚ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου). Βέβαια, η παραπομπή της περιγραφής της αξιοποίησης συμπεριφοράς αφορά κυρίως σε διατάξεις του ιδίου του αυστριακού LMSVG, ο οποίος έχει εναρμονισθεί με τα αντίστοιχα κοινοτικά νομοθετήματα και φαινομενικά η εφαρμογή του είναι απλούστερη και ευχερέστερη. Ωστόσο, η παραπομπή στα κοινοτικά νομοθετήματα δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί, δεδομένου ότι η κρίση για τη συμβατή με τη νομιμότητα ή την παραβατική συμπεριφορά διαλαμβάνεται επί τη βάσει της συμφωνίας της ή όχι με τις εκάστοτε καθοριζόμενες έννοιες των αντιστοιχών κοινοτικών νομοθετημάτων και τις εκεί ειδικότερα περιγραφόμενες προδιαγραφές ασφαλείας των προϊόντων. Έτσι, για παράδειγμα, το άρθρο 81 παρ. 1 LMSVG τιμωρεί με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή μέχρι του ποσού για την εξαγορά ποινής 360 ημερών¹³ όποιον φέρει στην κυκλοφορία βλαπτικό για την υγεία τρόφιμο. Η κρίση όμως του «βλαπτικού για την υγεία τροφίμου» δεν θα προκύψει μόνο από το άρθρο 5 παρ. 5 του LMSVG, στο οποίο ο δήθεν ορισμός του «βλαπτικού για την υγεία τροφίμου» αποτελεί ταυτολογία¹⁴, αλλά το άρθρο 5 παρ. 1 LMSVG, το οποίο ορίζει ως «βλαπτικά για την υγεία» τα τρόφιμα που δεν τίθενται στην κυκλοφορία σύμφωνα με το άρθρο 14 του Κανονισμού (ΕΚ) 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

¹³ πρβλ. άρθρο 82 ΠΚ

¹⁴ «Βλαπτικά για την υγεία είναι τα τρόφιμα, τα οποία είναι κατάλληλα να διακινδυνεύσουν ή να βλάψουν την υγεία»

Οι σχετικές ποινικές διατάξεις, οι οποίες ισχύουν ενιαία για όλα τα καταναλωτικά αγαθά του πεδίου εφαρμογής του νόμου, όπως αυτό ανελύθη ανωτέρω, ευρίσκονται στο Τέταρτο Μέρος, Κεφάλαιο 1 του άνω νόμου, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 81 έως 89 LMSVG. Έτσι, η παρ. 2 του άρθρου 81 LMSVG περιλαμβάνει επιβαρυντικές περιπτώσεις του βασικού εγκλήματος της παρ. 1 του άρθρου 81 LMSVG, για τις οποίες απειλούνται ποινές μέχρι δύο ετών φυλακίσεως στην περίπτωση που η πράξη της παρ. 1 ενέχει τον κίνδυνο της διαδόσεως μιας μεταδοτικής ασθένειας (περίπτωση α' της παρ. 2) ή μέχρι τριών ετών φυλακίσεως στην περίπτωση που η πράξη της παρ. 1 ενέχει διακινδύνευση της ζωής ή του σώματος ενός μεγάλου αριθμού προσώπων (περίπτωση β' της παρ. 2). Η παρ. 3 του άρθρου 81 LMSVG, η οποία αφορά μόνον στο κρέας και τιμωρεί τους παραβάτες με χρηματική ποινή μέχρι του ποσού για την εξαγορά ποινής 360 ημερών, περιλαμβάνει ρήτρα επικουρικότητας και εφαρμόζεται, εφόσον δεν εμπίπτει η αξιόποινη πράξη στη διάταξη του άρθρου 81 παρ. 1 LMSVG. Οι πράξεις του άρθρου 81 είναι αξιόποινες, μόνον εφόσον τελούνται δολίως, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του αυστριακού Ποινικού Κώδικος (StGB). Το άρθρο 82 LMSVG προβλέπει τις ποινές των εγκληματικών συμπεριφορών του άρθρου 81 LMSVG στην περίπτωση της αμελούς τελέσεως των. Έτσι, επιβάλλεται για την αμελή τέλεση της πράξεως του άρθρου 81 παρ. 1 LMSVG ποινή φυλακίσεως μέχρι έξι μηνών ή χρηματική ποινή μέχρι του ποσού για την εξαγορά ποινής 360 ημερών (άρθρο 82 παρ. 1 LMSVG), για την αμελή τέλεση της πράξεως του άρθρου 81 παρ. 2 LMSVG ποινή φυλακίσεως μέχρι δύο ετών (άρθρο 82 παρ. 2 LMSVG), για την αμελή τέλεση της πράξεως του άρθρου 81 παρ. 3 LMSVG χρηματική ποινή μέχρι του ποσού για την εξαγορά ποινής 180 ημερών (άρθρο 82 παρ. 3 LMSVG).

Στο άρθρο 83 LMSVG προβλέπονται τα σχετικά με την δήμευση των βλαβερών για την υγεία ειδών διατροφής, αντικειμένων καθημερινής χρήσεως, ακαταλλήλων υλών, καλλυντικών κ.λπ., στο άρθρο 84 LMSVG προβλέπεται ως

παρεπομένη ποινή η απαγόρευση ασκήσεως επαγγέλματος που αφορά στην παραγωγή, διάθεση, μεταφορά κ.λπ. καταναλωτικών αγαθών από ένα έως πέντε έτη, εφόσον ήδη ο δράστης έχει ήδη καταδικασθεί δις για παρόμοια εγκλήματα, ενώ στο άρθρο 84 LMSVG προβλέπεται η δημοσίευση της καταδικαστικής αποφάσεως. Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διατάξεις του άρθρου 85 LMSVG, οι οποίες προβλέπουν ευθύνη της επιχειρήσεως για την πληρωμή των επιβληθέντων χρηματικών ποινών σε υπάλληλό της και μάλιστα την πρόσκλησή της στη δίκη και την αναγνώριση σε αυτή των δικονομικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί η πρόβλεψη αυστηρών διοικητικών προστίμων στα άρθρα 90 επ. LMSVG, το ύψος των οποίων φθάνει το ποσό των 20.000 € και, σε περίπτωση υποτροπής, το ποσόν των 40.000 €, τα οποία όμως επιβάλλονται κατά τις ειδικότερες διατάξεις του νόμου περί των διοικητικών ποινών (Verwaltungsstrafgesetz –VStG).

Τη νομοθεσία στον τομέα των ειδών διατροφής και καλλυντικών συμπληρώνει ο εκπονούμενος από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Υγείας σύμφωνα με το άρθρο 76 LMSVG αυστριακός κώδικας των ειδών διατροφής (Österreichisches Lebensmittelbuch-ÖLMB ή -λατινιστί- Codex Alimentarius Austriacus), ο οποίος περιλαμβάνει τις ειδικότερες προδιαγραφές ασφαλείας για κάθε τρόφιμο¹⁵ και θα αποτελέσει σε κάθε περίπτωση απαραίτητο συμπλήρωμα για την περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς, όπως αυτή τιμωρείται στα άρθρα 81 επ. LMSVG, δεδομένου ότι οι διατάξεις του κώδικα αυτού θα περιγράφουν εν τοις πράγμασι την lege artis παραγωγή, μεταφορά και διάθεση των καταναλωτικών προϊόντων, στα οποία αφορά.

β. Φάρμακα-Ιατρικά Προϊόντα

¹⁵ Δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, αλλά τα κεφάλαια που έχουν συνταχθεί από την επιτροπή συντάξεως του Κώδικος, κατ' άρθρον 77 LMSVG, δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου για την Υγεία, την Οικογένεια και τους Νέους στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.bmgfj.gv.at/cms/site/detail.htm?thema=CH0412&doc=CMS1167207128242

Ο νόμος για τα φάρμακα (Arzneimittelgesetz-AMG) του 1983, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, εναρμονισθείς με το κοινοτικό και ενωσιακό δίκαιο, προβλέπει ποινικές κυρώσεις για την παραβίαση των διατάξεων του στα άρθρα 83 επ. και χρησιμοποιεί για την ποινικοποίηση της αντίθετης με τις διατάξεις του συμπεριφορά τη νομοθετική τεχνική των ποινικών νόμων εν λευκώ με την περιγραφή των στοιχείων της απαγορευμένης εγκληματικής συμπεριφοράς στη μη τήρηση διατάξεων του ιδίου ή διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Ωστόσο, όλες του οι ποινικές διατάξεις απειλούν μόνον χρηματικές ποινές και είναι επικουρικές, μάλιστα ενέχουν ρήτρα απολύτου επικουρικότητας, με αποτέλεσμα να ισχύουν μόνον *«εφόσον η πράξη δεν πληροί την νομοτυπική μορφή κάποιου εγκλήματος, για το οποίο είναι αρμόδια τα δικαστήρια»*.

Η ίδια νομοθετική επιλογή ακολουθήθηκε και στο νόμο περί των ιατρικών προϊόντων (Medizinproduktegesetz – MPG), αφού στο άρθρο 111 του νόμου αυτού απειλείται χρηματική ποινή, η οποία επιβάλλεται μόνον στην περίπτωση που *«η πράξη δεν πληροί την νομοτυπική μορφή κάποιου εγκλήματος, για το οποίο είναι αρμόδια τα δικαστήρια»*.

γ. Κριτική της εν γένει νομοθεσίας

Παρατηρώντας τις σχετικές ρυθμίσεις των ποινικών διατάξεων των ως άνω νομοθετημάτων της προστασίας του καταναλωτή οδηγούμεθα σε επισημάνσεις ανάλογες με τις προαναφερθείσες ανωτέρω¹⁶ σχετικά με την εμμονή του γερμανού νομοθέτη στον νομοθετικό πρότυπο των ποινικών νόμων εν λευκώ (Blankettstrafgesetze), της περιγραφής δηλαδή της εγκληματικής συμπεριφοράς ως πράξεως ή παραλείψεως αντιβαίνουσας σε κάποιες από τις υπόλοιπες διατάξεις των ως άνω νομοθετημάτων. Βέβαια, ο αυστριακός νομοθέτης προσπάθησε όσο μπορούσε, τουλάχιστον στο βασικό νομοθέτημα του LMSVG, να καταστήσει όσο το δυνατόν πιο απλή την παραπομπή αυτή περιορίζοντάς την απλώς και μόνον σε μία παραπεμπομένη διάταξη για την

¹⁶ υπό I.γ

περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς. Όμως, όπως σημειώσαμε ανωτέρω¹⁷, η ανάγκη συστηματικής ερμηνείας των ποινικών διατάξεων του άνω νομοθετήματος αναγκάζει τον εφαρμοστή του δικαίου να προσφύγει στους οικείους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς και Οδηγίες για την ερμηνεία και τη διασάφηση των εννοιών και τη σύννομη περιγραφή της εγκληματικής συμπεριφοράς, οπότε και πάλιν η ατέρμονη παραπομπή δεν αποφεύγεται με όλα τα προβλήματα (συνταγματικότητας και άλλα) που, όπως προαναφέραμε, συνεπάγεται η νομοθετική αυτή τεχνική. Βέβαια, στο πλαίσιο ήδη του προϊσχύσαντος αυστριακού LMG του 1975 είχε υποστηριχθεί από τη θεωρία ότι η απόφαση περί της επικινδυνότητας ενός μέσου διατροφής πρέπει να παραμένει στο δικαστή, ωστόσο είχε θεωρηθεί απαραίτητη η λύση της διασαφήσεως των αορίστων εννοιών των «βλαβερών για την υγεία» τροφίμων διά της εκδόσεως διαταγμάτων¹⁸. Πολλοί μάλιστα υπεστήριζαν¹⁹ ότι το πρόβλημα αυτό πρέπει να επιλυθεί επί τη βάση της εναρμονίσεως των εθνικών δικαίων των κρατών-μελών της ΕΕ με την ενσωμάτωση στο εσωτερικό εθνικό δικαίο τους των αντιστοίχων Κανονισμών και Οδηγιών περί προστασίας του καταναλωτή. Όμως, η εναρμόνιση αυτή δεν συνεπάγεται αναμφισβήτητα τη λύση του προβλήματος της αοριστίας των οικείων νομοτυπικών μορφών, δεδομένου ότι τα εν λόγω κοινοτικά νομοθετήματα επειδή ακριβώς έχουν στόχο την εναρμόνιση των εννόμων τάξεων των κρατών-μελών σε επίπεδο πρώτου πυλώνα και αφορούν στην προστασία του καταναλωτή γενικώς και όχι ειδικώς στην ποινική του προστασία, παραμένουν εξαιρετικώς αόριστα στους εννοιολογικούς καθορισμούς τους και εξ αυτού του λόγου δεν είναι δυνατόν να ενταχθούν αρμονικώς σε ένα σύστημα εθνικού ποινικού δικαίου και διαμορφώσεως των οικείων ειδικών υποστάσεων των εγκλημάτων.

Εξάλλου, από την άλλη παραμένει το πρόβλημα της υποτίμησης του ρόλου των ποινικών διατάξεων της προστασίας του καταναλωτή σε ένα ρόλο

¹⁷ υπό Π.α

¹⁸ Robert Kert, Lebensmittelstrafrecht im Spannungsfeld des Gemeinschaftsrecht, σελ. 44.

¹⁹ βλ. Robert Kert, οπ.π., σελ. 484 επ.

παραπληρωματικό των ήδη ισχυουσών βασικών ποινικών διατάξεων του αυστριακού ΠΚ (StGB) για την προστασία της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας (Κεφάλαιο Πρώτο του Ειδικού μέρους του αυστριακού StGB, άρθρα 75 έως 95), πράγμα το οποίο είτε προκύπτει από τη νομοθετική ερμηνεία και την εφαρμογή των αρχών της φαινομένης συρροής στην περίπτωση του LMSVG είτε «ομολογείται» ρητώς στα υπόλοιπα αυστριακά νομοθετήματα της προστασίας του καταναλωτή με την άμεση υιοθέτηση ρήτρας επικουρικότητας (περιπτώσεις AMG και MPG).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

I. Τρόφιμα-Ποτά

1. Ποινικός Κώδικας

Το πρώτο βασικό νομοθετικό πλαίσιο προστασίας της ζωής και της υγείας των καταναλωτών είναι ο Ποινικός Κώδικας, κατά πρώτον με τις γενικές του διατάξεις περί προστασίας της ζωής (299 επ. ΠΚ) και της υγείας (308 επ. ΠΚ)²⁰, αλλά και με τις ειδικότερες διατάξεις του των άρθρων 279, 280 και 281 ΠΚ. Τα εγκλήματα των άρθρων 279, 280 και 281 ΠΚ προστατεύουν τη δημόσια υγεία και είναι εγκλήματα δυνητικής διακινδυνεύσεως²¹, αφού αρκεί για την πλήρωσή τους η δυνατότητα επελεύσεως του κινδύνου στη συγκεκριμένη περίπτωση υπό τις συνθήκες, υπό τις οποίες ενήργησε ο δράστης. Σε περίπτωση που πραγματωθεί ο κίνδυνος, θα τιμωρηθεί βέβαια ο δράστης σύμφωνα με τα άρθρα αυτά, ωστόσο παραμένει από δικαιοπολιτική άποψη, το κενό της βαρύτερης τιμωρήσεώς του για τον συγκεκριμένο κίνδυνο που πραγματώθηκε. Το έγκλημα του 279 εδ. α' ΠΚ τιμωρεί την εκ δόλου δηλητηρίαση του νερού ή των τροφίμων, η δε υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού πληρούται με όλα τα είδη του δολου («...με πρόθεση...»). Η πράξη του δράστη πρέπει να αφορά άοριστο αριθμό ανθρώπων, διότι, εάν του είναι γνωστά τα πρόσωπα, στα οποία επιχειρεί να προκαλέσει βλάβη, τότε κατά βάση θα πρόκειται για απόπειρα ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως (42, 299 ΠΚ) ή απόπειρα σωματικής βλάβης εκ προθέσεως (42, 308 επ. ΠΚ). Το έγκλημα του άρθρου αυτού είναι εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο, όπως προκύπτει και από το εδάφιο β' αυτού, το οποίο προβλέπει δυνατότητα βαρύτερης τιμωρήσεως, εάν από την πράξη επήλθε θάνατος με αναγωγή βεβαίως πάντοτε στο άρθρο 29 ΠΚ. Το έγκλημα του άρθρου αυτού, σε περίπτωση βλάβης της ζωής ή της υγείας ανθρώπου συρρέει φαινομενικώς με τα άρθρα 299 ΠΚ και 308 επ. ΠΚ και θα απορροφάται κατά κανόνα από αυτά ως μέσο

²⁰ ΑΠ 1127/2005 ΤΝΠ/ΔΣΑ

²¹ βλ. Κωστάρα, Ένοιας και Θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 310.

(δηλητηρίαση νερού, τροφίμων) για την πραγμάτωση της βλάβης της ζωής ή της υγείας. Ωστόσο, στην περίπτωση που αυτό τελείται εξ αμελείας, βάσει του άρθρου 280 ΠΚ και προκύψει ανθρωποκτονία εξ αμελείας ή σωματική βλάβη εξ αμελείας, τότε θα είναι δυνατή η αληθής συρροή του με τα άρθρα 302 ΠΚ ή 314 ΠΚ. Αυτό προκύπτει άλλωστε για παράδειγμα και από το γεγονός ότι η σωματική βλάβη εξ αμελείας (314 παρ. 1 εδ. α'), η οποία προστατεύει την ατομική υγεία του προσώπου, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών, ενώ στο άρθρο 280 ΠΚ, με το οποίο προστατεύεται η δημόσια υγεία, προβλέπεται φυλάκιση, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι και το ανώτατο όριο αυτής, ήτοι τα 5 έτη (53 ΠΚ).

Το άρθρο 281 ΠΚ τιμωρεί την παρασκευή, την επεξεργασία και τη θέση σε κυκλοφορία τροφίμων, ποτών, φαρμάκων ή άλλων αντικειμένων νοθευμένων. Η έννοια «θέση σε κυκλοφορία» καλύπτει ένα εύρος δραστηριοτήτων, την πώληση, τη δωρεά, αλλά και την διανομή χάριν διαφημίσεως²². Επίσης, πρέπει να εκτίθενται στην καταδικαστική απόφαση με σαφήνεια τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τη δυνατότητα του κινδύνου²³. Στο άρθρο 281 ΠΚ δεν προβλέπεται διάκριση εκ του αποτελέσματος, ώστε να έχει εφαρμογή το άρθρο 29 ΠΚ, με αποτέλεσμα, σε περίπτωση που επήλθε βλάβη εξ αμελείας της ζωής ή της υγείας (για την εκ δόλου βλάβη της ζωής ή της υγείας θα πρόκειται περί φαινομένης συρροής κατά τα ανωτέρω), να πρόκειται περί αληθούς συρροής του άρθρου 281 ΠΚ με τα άρθρα 302 ΠΚ και 314 ΠΚ.

Τέλος, για την περίπτωση που δεν τιμωρείται μία πράξη από κάποια άλλη ειδική διάταξη, ο ΠΚ προβλέπει τα πταίσματα του άρθρου 422 ΠΚ (Παραμέληση πρόληψης βλάβης από δηλητηρίαση) και του άρθρου 429 ΠΚ (Παράβαση διατάξεων για τα τρόφιμα). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 67 ΠΚ από τα δικαστήρια και επιβολής

²² βλ. Κονταξή, Ποινικός Κώδικας, [Συνδυασμός θεωρίας και πράξης], Τόμος Β', Έκδοση Γ' πλήρως αναθεωρημένη-ενημερωμένη, Αθήνα 2000, σελ. 2397.

²³ ΑΠ 1431/2003 ΤΝΠ/ΔΣΑ

από αυτά της παρεπομένης ποινής της απαγορεύσεως ασκήσεως επαγγέλματος στους καταδικασθέντες για όλα τα συναφή με την προστασία της ζωής και της υγείας του καταναλωτή ποινικά νομοθετήματα (Ποινικός Κώδικας και Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι), πράγμα το οποίο άλλωστε επιβάλλεται από την συχνότητα εμφανίσεως φαινομένων διαθέσεως στο κοινό ακαταλλήλων προς κατανάλωση αγαθών-κυρίως τροφίμων και ποτών.²⁴

2. Αγορανομικός Κώδικας

Πρώτη βασική νομοθετική συνιστώσα στο πεδίο της ποινικής προστασίας του καταναλωτή είναι ο Αγορανομικός Κώδικας (Ν.Δ. 136/1946 «περί κυρώσεως, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του από 10/11 Μαΐου 1946 Ν.Δ. περί αγορανομικού κώδικος»), ιδιαιτέρως τα άρθρα 30 έως 37 και το άρθρο 57 Α αυτού. Με τον τρόπο αυτό προβλέπονται πλημμεληματικές ποινές (φυλάκιση ή χρηματική ποινή ή αμφότερες) για μια σειρά από αξιόποινες συμπεριφορές που ποινικοποιούνται ως εγκλήματα αφηρημένης διακινδυνεύσεως, όπως λ.χ. η παρ. 12 του άρθρου 30 Αγορ.Κ.²⁵, η παρ. 13 του άρθρου 30 Αγορ.Κ.,²⁶ η παρ. 15 του άρθρου 30 Αγορ.Κ.,²⁷ η οποία αποτελεί και ποινικό νόμο εν λευκώ, η παρ. 17 του άρθρου 30 Αγορ.Κ.,²⁸ ενώ για άλλες συμπεριφορές ελάσσονος απαξίας επιφυλλάσσονται διοικητικές κυρώσεις, όπως

²⁴ Εγκ.Εισ.ΑΠ 3/2006, Ποιν.Δικ 11/2006, σελ. 1275.

²⁵ Με φυλάκισην ή με χρηματικήν ποινήν ή και δι' αμφοτέρων των ποινών τούτων τιμωρούνται ... Οι μη συμμορφούμενοι με τας υπό της αρμόδιας χημικής υπηρεσίας οδηγίας, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις, δι' ων καθορίζονται οι όροι, ους δέον να πληρώσι τα εις κατανάλωσιν προσφερόμενα εδώδιμα και ποτά, ως και τα αντικείμενα χρήσεως και οι όροι οίτινες δέον να τηρώνται κατά την κατεργασίαν και την συντήρησιν αυτών προς φύλαξιν της δημοσίας υγείας και αποφυγήν απάτης των αγοραστών.

²⁶ Με φυλάκισην ή με χρηματικήν ποινήν ή και δι' αμφοτέρων των ποινών τούτων τιμωρούνται ... Οστις καταστρέφει, βλάπτει, θέτει εις κινλοφορίαν, αναλίσκει, εξάγει, μεταφέρει, αλλοιοί ή δι' οιοσδήποτε μέσου υφαιρεί από τας αρχάς τροφήμα ή άλλα είδη, τα οποία κατά τας διατάξεις του παρόντος Νόμου κατεσχέθησαν ή ων απηγορεύθη η κινλοφορία, κατανάλωσις, εξαγωγή ή μεταφορά.

²⁷ Με φυλάκισην ή με χρηματικήν ποινήν ή και δι' αμφοτέρων των ποινών τούτων τιμωρούνται ... Οι οπωσδήποτε παραβαίνοντες τας κατά τον παρόντα νόμον εκδιδόμενας αγορανομικάς διατάξεις και άλλας Αστυνομικάς Διατάξεις ρυθμιζούσας αγορανομικά αντικείμενα.

²⁸ Με φυλάκισην ή με χρηματικήν ποινήν ή και δι' αμφοτέρων των ποινών τούτων τιμωρούνται ... Οι σιτοπαραγωγοί, σιτέμποροι, κτηνοτρόφοι, ζωέμποροι, τυροκόμοι, παραγωγοί και έμποροι ελαίου και άλλων προϊόντων βιοτικών αναγκών, οίτινες δολίως μεταβιβάζουσι δια συμβολαίων ή προφορικών συμφωνιών είδη του εμπορίου των βιομηχανίας ή της παραγωγής αυτών, επί σκοπώ να αποφύγωσι τας επιβαλλομένας αυτοίς ανωτάτας τιμάς ή ποσοστά κέρδους ή όρους απαγορεύοντας την εξαγωγήν, τας προπωλήσεις, προαγοράς και αγοράς, τα παρακατήματα και πάντα περιοριστικών όρων, επιβαλλόμενον αυτοίς εκ γενικωτέρου συμφέροντος ή εκ τοπικών αναγκών. Εάν η τοιαύτη ενέργεια εγένετο κατά συνεννόησιν και προέκλυθεν εντεύθεν έλλειψις ή απόρρησις τροφίμων ή και άλλων ειδών βιοτικών αναγκών, τούτο αποτελεί ιδιαιτέραν επιβαρυντικήν περίστασιν.

στην παρ. 19 του άρθρου 30 ΑγορΚ²⁹. Το άρθρο 31 απειλεί ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή (φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή) και ακολουθείται η ίδια νομοτεχνική επιλογή των εγκλημάτων αφηρημένης διακινδύνευσης, όπως η παρ. 4 και 5 του άρθρου 31 ΑγορΚ,³⁰ όπως άλλωστε και στο άρθρο 32 ΑγορΚ, το οποίο ωστόσο απειλεί βαρύτερες ποινές (π.χ. άρθρο 32 παρ. 4 ΑγορΚ³¹), αλλά ακολουθείται και η τεχνική των ποινικών νόμων εν λευκώ, όπως η παρ. 5 του άρθρου 32³² και η παρ. 8 του άρθρου 32.³³ Η υποκειμενική υπόσταση των ως άνω εγκλημάτων αξιολογείται με βάση την διαπίστωση δόλου κάθε βαθμού, δεδομένου ότι είναι πλημμελήματα, αφού τιμωρούνται με φυλάκιση ή/και χρηματική ποινή, σύμφωνα με τα άρθρα 18, 26 παρ. 1 εδ. 1, 27 ΠΚ, εκτός από το έγκλημα της παρ. 5 του άρθρου 31 ΑγορΚ, το οποίο απαιτεί «εν γνώσει» τέλεση της πράξεως και άρα αξιολογείται ως δόλο α' (επιδίωξη) ή β' (αναγκασίο) βαθμού αποκλείοντας τον ενδεχόμενο δόλο, σύμφωνα με τα άρθρα 18, 26 παρ. 1 εδ. 1, 27 παρ. 2 εδ. α' ΠΚ. Η ποιοτική διαφορά της απαξίας των δύο μορφών υπαιτιότητας που επιβάλλει και τη διάφορη ποινική τους μεταχείριση ορίζεται στο άρθρο 33 ΑγορΚ³⁴, όπου και οι ανωτέρω πράξεις (των άρθρων 30, 31, 32 ΑγορΚ) τυποποιούνται σε εξ

²⁹ Η μη παρασκευή, εν όλω η εν μέρει, φαγητών και λοιπών ειδών βιοτικής ανάγκης από εστιατόρια και άλλα καταστήματα, εργαστήρια ή εργοστάσια που προορίζονται για την εξυπηρέτηση του κοινού, τιμωρείται μόνο με διοικητικό πρόστιμο.

³⁰ 4. Οστις, εκτός της περιπτώσεως του άρθρου 292 του Ποινικού νόμου (σ.σ. εννοεί τον προϊσχύσαντα του Ποινικού Κώδικα Ποινικό Νόμο, σήμερα αναφέρεται στο άρθρο 281 ΠΚ, βλ. και Μον.Διοικ.Πρωτ.Θεσσαλονίκης 313/1996 Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 374 επ.), παραποιεί ή νοθεύει τρόφιμα και εν γένει είδη βιοτικών αναγκών προωρισμένα προς εμπορίαν. Η υπό του δράστον πώλησις, θέσις εις κυκλοφορίαν ή κατοχή προς πώλησιν ή χρήσιν του κοινού τοιούτων αντικειμένων αποτελεί ιδιαίτερον επιβαρυντικήν περίστασιν. 5. Οστις, μη συμμετασχών εις το υπό της προηγουμένης παραγράφου προβλεπόμενον αδίκημα, εν γνώσει κατέχει προς εμπορίαν, πωλεί, θέτει εις κυκλοφορίαν ή παραδίδει εις χρήσιν άλλου αντικειμένου εκ των εν τη προηγουμένη παραγράφω αναφερομένων παραποιημένα η νοθευμένα παρ' άλλου.

³¹ Με φυλάκισιν τουλάχιστον τριών μηνών και με χρηματικήν ποινήν τιμωρούνται ... Οστις πωλεί ή κατέχει προς πώλησιν ή διανέμει προς κατανάλωσιν τρόφιμα αποσυντεθειμένα ή εκ τεθνεώτων ή νοσούντων ζώων ή εν γένει και ποτά παντός είδους οπωσδήποτε επικίνδυνα εις την δημοσίαν υγείαν. Εάν εκ της υπό της παρούσης παραγράφου προβλεπομένης πράξεως επίθλην ο θάνατος ή η βλάβη της υγείας προσώπου τίνος εφαρμόζονται δια το αποτέλεσμα τούτο αι του ποινικού νόμου διατάξεις.

³² Με φυλάκισιν τουλάχιστον τριών μηνών και με χρηματικήν ποινήν τιμωρούνται ... Οστις παραδίδει εις χρήσιν, παρασκευάζει, κατέχει ή θέτει εις κυκλοφορίαν σπορέλαια, άτινα εξεταζόμενα χημικώς δεν παρέχουν σαφώς τας γενικάς ή ειδικάς αυτών αντιδράσεις ταυτότητος τας εφαρμοζόμενας υπό του Γενικού Χημείου του Κράτους.

³³ Με φυλάκισιν τουλάχιστον τριών μηνών και με χρηματικήν ποινήν τιμωρούνται ... Οστις καθ' οιονδήποτε τρόπον παραβαίνει τας εκδοθέντας, συμφώνως τω άρθρ. 57α του παρόντος Νόμου, αποφάσεις του Υπουργού Εμπορίου ή των οικείων Νομαρχών, δι' ων επιβάλλεται το μέτρον της απαγορεύσεως λειτουργίας Επιχειρήσεως.

³⁴ Εάν αι εν τοις άρθροις 30, 31 και 32 παραβάσεις ετελέσθησαν εξ αμελείας επιβάλλεται φυλάκισις το πολύ εξ μηνών ή χρηματική ποινή.

αμελείας έγκλημα. Επίσης, ως παρεπόμενη ποινή ορίζεται³⁵ η κατάσχεση των σκευών και μηχανημάτων της νοθείας ως *objecta sceleris*. Το άρθρο 36 περ. α' ΑγορΚ ορίζει την ποινική ευθύνη ως αυτουργού του κυρίου της επιχειρήσεως, του διευθυντού ή εποπτού του καταστήματος ή της επιχειρήσεως κ.λπ. για κάθε παράβαση του νόμου αυτού, ενώ ειδικότερα για τις παραβάσεις σχετικές με τη « ... νοθείαν ή την παραποίησην τροφίμων, φαγητού και λοιπών ειδών, ή χρησιμοποίησιν υλικών, κρεάτων, ιχθύων και παντός ετέρου είδους εν αποσυνθέσει, επιβλαβών ή στερουμένων θρεπτικών ουσιών ή ηλαττωμένης αξίας ... »³⁶ ως αυτουργοί τιμωρούνται, εκτός από τον κύριο της επιχείρησης κ.λπ., και οι μάγειρες, οι υπομάγειρες, το βοηθητικό προσωπικό, το υπόλοιπο εργατικό προσωπικό κ.λπ., εάν δεν καταγγείλουν την πράξη της νοθείας και τον παραβάτη ή δεν καταστρέψουν τα αλλοιωμένα τρόφιμα, ισχύοντας ωστόσο γι' αυτούς ο προσωπικός λόγος απαλλαγής από την ποινή του άρθρου 36 παρ. 1 στ. β' ΑγορΚ³⁷. Τέλος προβλέπονται και διοικητικές κυρώσεις (πρόστιμα, κλείσιμο της επιχείρησης) άμεσα όμως συνδεδεμένες με τις ποινικές καταδίκες για παραβάσεις του Αγορανομικού Κώδικος, σύμφωνα με όσα ειδικότερα διαλαμβάνονται στο άρθρο 57^A ΑγορΚ³⁸. Επίσης, βάσει των διατάξεων του

³⁵ άρθρο 34 ΑγορΚ

³⁶ άρθρο 37 ΑγορΚ

³⁷ Το άρθρο 36 ΑγορΚ έχει ως εξής: «1. α) Δια πάσαν παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου και των εις εκτέλεση αυτού διατάξεων εις τα ξενοδοχεία φαγητού και ύπνου, τα εστιατόρια παντός είδους, οικτροφεία, ζαχαροπλαστεία, ζυθοπωλεία, παντοπωλεία, μαγειρεία, ονοπωλεία, αρτοποιεία, αρτεργοστάσια, κρεοπωλεία και γενικώς τα καταστήματα, εργοστάσια και εργαστήρια και δημόσια κέντρα (άρθρον 7 παράγραφος 1) τιμωρούνται ως αυτουργοί και εάν συντρέχουν οι όροι της συστάσεως κατά τας διατάξεις του ποινικού νόμου, ο κύριος της επιχειρήσεως, ο διευθυντής και ο επόπτης του εστιατορίου ή ξενοδοχείου και λοιπών ως άνω καταστημάτων, εργοστασίων, εργαστηρίων κλπ., β) δια πάσαν δε παράβαση των περι ανωτάτων τιμών αγορανομικών διατάξεων, ή υπέρβαση των εν τοις τιμολογίοις των ανωτέρω καταστημάτων κλπ. αναγραφόμενων τιμών (και όταν δεν επιβάλλεται νόμω η τήρησις τοιούτων τιμολογίων), οι προειρημένοι και ο εισπράξας ταμίας και οι θαλαμηπόλοι, η υπηρέται, η υπάλληλοι των καταστημάτων, εκτός εάν η παράβασις ετελέσθη υπό μόνου του υπαλλήλου, ο δε προϊστάμενος τούτου μόλις λαβών γνώσιν κατεμήνυσεν εις τας αρχάς τον παραβάτην. Επίσης, εάν ο εισπράξας ταμίας, οι θαλαμηπόλοι, υπηρέται, υπάλληλοι, μη ούσης ωρισμένης δια διατάξεως ανωτάτης τιμής, ενήργησαν συμφώνως τιμολογία καθορισθέντι υπό του διευθυντού ή επόπτου της επιχείρησης, όπερ περιέχει υπερβολικόν κέρδος, τότε απαλλάσσονται ούτοι πάσης διώξεως ευθύνονται δε μόνον οι εν τω στοιχ. α' αναφερόμενοι. 2. (Καταργήθηκε από την παρ. 1 άρθρ. 3 Νομ. 1401/1983).»

³⁸ «1. Σε περίπτωση παράβασης διατάξεων του νόμου αυτού και των διατάξεων που εκδίδονται σε εκτέλεση του και που αναφέρονται: α) στην είσπραξη τιμήματος υπερτέρου από αυτό που αναγράφεται στους τιμοκαταλόγους και τιμολόγια, ακόμα και αν δεν επιβάλλεται η τήρηση αυτών από το νόμο, ή στην είσπραξη τιμών ανώτερων από τις διατιμήσεις που ισχύουν κάθε φορά (ανώτατες τιμές) ή τιμές που περιέχουν ποσοστό κέρδους ανώτερο από αυτό που ορίζεται κάθε φορά σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού β) σε νόθευση τροφίμων και ειδών που καλύπτουν γενικά βιοτικές ανάγκες, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ. 31 παρ. 4 και 5 του νόμου αυτού και του άρθρ. 281 του Ποινικού Κώδικα και γ) σε διάθεση στην κατανάλωση τροφίμων και ποτών κατά οποιοδήποτε τρόπο επικινδύνων στη δημόσια υγεία, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 32 παρ. 4 του νόμου αυτού, ο Υπουργός Εμπορίου μπορεί με απόφασή του, ανεξάρτητα από την άσκηση ποινικής δίωξης, να επιβάλλει στο φορέα της επιχείρησης πρόστιμο από "733,70" έως "29347,03 ευρώ", σε σοβαρές δε

Αγορανομικού Κωδικός, δίδονται και οι παραβάσεις των διατάξεων της Αγορανομικής Διατάξεως 14/1989.

Η διαπίστωση του εύρους της προστασίας των εννόμων αγαθών της ζωής και της υγείας των καταναλωτών δεν είναι δυνατή μόνο με την έρευνα του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, αλλά κυρίως με την πρακτική εφαρμογή των δικαιοκρινικών ρυθμίσεων από τα δικαστήρια. Κρίνεται επομένως αναγκαία μια σύντομη επισκόπηση των βασικών τάσεων της ποινικής νομολογίας των τελευταίων ετών στο πεδίο της προστασίας της ζωής και της υγείας των καταναλωτών από τρόφιμα ή ποτά αλλοιωμένα ή νοθευμένα, αλλά και της

περιπτώσεις, ανάλογα με τις συνθήκες τέλεσης της πράξης, το είδος αυτής και τις συνέπειες που έχει για το κοινό και εφόσον έχει ήδη ασκηθεί ποινική δίωξη, να διατάσσει την απαγόρευση της λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου για διάστημα μέχρι 30 ημερών. 2. Η απόφαση εκδίδεται μετά σύμφωνη γνώμη, για την ύπαρξη παράβασης των διατάξεων της παρ.1, της αρμόδιας Αγορανομικής Επιτροπής, η οποία συνέρχεται και γνωμοδοτεί υποχρεωτικά μέσα στην προθεσμία που ορίζει ο Υπουργός σε κάθε περίπτωση και αφού προηγουμένα η Επιτροπή καλέσει εγγράφως προ σαράντα οκτώ ωρών τον ενδιαφερόμενο να εκθέσει τις απόψεις του. 3. Για τα κέντρα ή επιχειρήσεις που λειτουργούν εκτός της περιφέρειας του Νομού Αττικής την αρμοδιότητα αυτή, των παρ. 1 και 2, έχουν οι κατά τόπους αρμόδιοι κατά περίπτωση Νομάρχες και οι οικείες Αγορανομικές Επιτροπές. "4. Σε περίπτωση νέας παράβασης των διατάξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 αυτού του άρθρου, μέσα σε 12 μήνες από την προηγούμενη παράβαση, τα όρια των κυρώσεων της παρ.1 διπλασιάζονται". 5. Ο Υπουργός Εμπορίου ή ο κατά περίπτωση Νομάρχης αποφασίζει μετά σύμφωνη γνώμη της οικείας Αγορανομικής Επιτροπής για τη διατήρηση ή μη της απαγόρευσης λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου, όταν για την ίδια πράξη εκδοθεί αθωωτική απόφαση από τα ποινικά Δικαστήρια. "Σε περίπτωση που η αθωωτική απόφαση στηρίζεται σε μη τέλεση αντικειμενικά της πράξης, επέρχεται αυτοδίκαια ανάκληση της απαγόρευσης λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου και κάθε πρόστιμο επιστρέφεται στον ενδιαφερόμενο, ύστερα από προσκόμιση επίσημου αντίγραφου της αθωωτικής απόφασης του δικαστηρίου στην υπηρεσία που εξέδωσε την απόφαση επιβολής του προστίμου αυτού". 6. Σε περίπτωση τελεσίδικης καταδίκης, σύμφωνα με το άρθρο 281 του Ποινικού Κώδικα και τα άρθρ. 31 παρ. 4 και 5 και 32 παρ. 4 του Νόμου αυτού για τα αδικήματα νόθευσης τροφίμων και ειδών που καλύπτουν γενικά βιοτικές ανάγκες και διάθεσης στην κατανάλωση τροφίμων ή ποτών κατά οποιονδήποτε τρόπο επικίνδυνων στη δημόσια υγεία, εφόσον η επιβληθείσα στερητική της ελευθερίας ποινή υπερβαίνει τον 3 μήνες, ο Υπουργός Εμπορίου ή ο κατά περίπτωση Νομάρχης μπορεί να διατάσσει, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 1, 2 και 3 αυτού άρθρου, την απαγόρευση λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου για διάστημα μέχρι έξι μηνών, σε περίπτωση δε υποτροπής μέσα σε μία τριετία μπορεί να διατάσσει το οριστικό κλείσιμο της επιχείρησης ή του κέντρου. 7. Οι αποφάσεις του Υπουργού Εμπορίου ή του Νομάρχη που προβλέπει το άρθρο αυτό δημοσιεύονται σε περίληψη σε δύο το πολύ εφημερίδες της έδρας της επιχείρησης ή εάν δεν εκδίδονται τοπικές εφημερίδες σε εκδιδόμενες στην πρωτεύουσα του νομού ή σε μεγαλύτερη του νομού περιφέρεια, με δαπάνες του παραβάτου που εισπράττονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου περί είσπραξης δημοσίων εσόδων. 8. Οι απαγορεύσεις λειτουργίας κέντρων ή επιχειρήσεων εν γένει που επιβάλλονται σε εφαρμογή του νόμου αυτού εκτελούνται από τις οικείες αστυνομικές αρχές. Η εκτέλεση των αποφάσεων αυτών δεν εμποδίζεται και αν ακόμη, έγινε, με οποιοδήποτε τρόπο, μεταβίβαση της εκμετάλλευσης του κέντρου ή της επιχείρησης ή στοιχείων αυτής, ως και μεταβολή με οποιοδήποτε τρόπο του φορέα της επιχείρησης ή του κέντρου. 9. Οποιαδήποτε κατά την προηγούμενη παράγραφο μεταβίβαση ή μεταβολή του φορέα εκμετάλλευσης των κέντρων ή των επιχειρήσεων εν γένει είναι άκυρη, αν έγινε μετά την κίνηση της διαδικασίας επιβολής της απαγόρευσης λειτουργίας αυτών". "10. Επί προσφυγών κατά πράξεων που διατάσσουν την προσωρινή ή οριστική απαγόρευση της λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου, αρμόδιο είναι το τριμελές διοικητικό πρωτοδικείο, η απόφαση του οποίου υπόκειται πάντοτε σε έφεση. Η άσκηση προσφυγής κατά πράξης διατάσσει την οριστική ή προσωρινή απαγόρευση της λειτουργίας της επιχείρησης ή του κέντρου δεν αναστέλλει την εκτέλεση της πράξης. Το δικαστήριο όμως μπορεί, ως συμβούλιο και μετά από αίτηση του υπόχρεου που έχει ήδη ασκήσει προσφυγή, να αναστείλει την εκτέλεση της πράξης σε περίπτωση πιθανολόγησης ευδοκίμησης της προσφυγής. Στην αίτηση πρέπει να αναφέρονται οι ειδικοί και συγκεκριμένοι λόγοι που είναι ικανοί να δικαιολογήσουν την αναστολή. Αντίγραφο της αίτησης κοινοποιείται στον Υπουργό ή το Νομάρχη για να εκθέσουν τις απόψεις τους μέσα σε προθεσμία έξι (6) ημερών". "11. Με απόφαση του Υπουργού Εμπορίου δύναται να αναπροσαρμόζονται τα όρια των προστίμων που προβλέπονται στην παρ. 1 μέχρι του δεκαπλάσιου αυτών».

αντιμετώπισης από αυτήν βασικών προβλημάτων που αναφέρονται κατά την εφαρμογή των ως άνω νομοθετικών διατάξεων του Αγορανομικού Κώδικος.

Έτσι, όσον αφορά στην εφαρμογή των προαναφερθεισών διατάξεων, βασική προϋπόθεση για την βάσει των διατάξεων αυτών καταδίκη είναι η διαπίστωση στο πρόσωπο του κατηγορουμένου της ιδιότητας του είτε ως κυρίου της επιχειρήσεως είτε ως διευθυντή ή ως επόπτη αυτής, μη ούσης αρκειτής της απλής αναφοράς ότι αυτός είναι «υπεύθυνος ή νόμιμος εκπρόσωπος αυτής», ώστε η καταδικαστική απόφαση να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη, αλλά και να επιτίθενται τα πραγματικά περιστατικά, από τα οποία προκύπτει η ιδιότητα του κυρίου ή διευθυντού ή επόπτη της επιχείρησης, καθώς και τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία θεμελιώνουν δόλο ή αμέλεια σχετικά με την παράβαση αυτή³⁹, πράγμα το οποίο άλλωστε ισχύει και για την εφαρμογή των ποινικών κυρώσεων για παράβαση των σχετικών διατάξεων της Αγορανομικής Διατάξεως 14/1989⁴⁰. Ανάλογη αξίωση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας υφίσταται και για την κρίση περί της συνδρομής του αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ πράξεως και αποτελέσματος στις ανωτέρω περιπτώσεις παραβάσεων με αναφορά και αξιολόγηση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών σε μία

³⁹ ΑΠ 667/1998 Ποιν.Δικ. 8/1998 σελ. 764 επ. με σχόλιο Παπανεοφύτου και Ποιν.Χρ. ΜΘ'/1999 σελ. 148 επ., ΑΠ 1748/2000 Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 731 επ. με ενημερωτικό σημείωμα Θ. Σάμιου, ΑΠ 1763/2000 Ποιν.Δικ. 4/2001 σελ. 369 επ., ΑΠ 1816/2000 Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 810, ΑΠ 59/2001 Ποιν.Λόγ 1/2001 σελ. 89 και Ποιν.Δικ. 5/2001, σελ. 574, ΑΠ 196/2001, Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 920, ΑΠ 505/2001 Ποιν.Λόγ. 2/2001 σελ. 585 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 115 επ., ΑΠ 809/2001 Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 311, ΑΠ 151/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002 σελ. 113 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 884 επ., ΑΠ 222/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002 σελ. 188 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 906 επ., ΑΠ 248/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002, σελ. 209 επ., ΑΠ 436/2002 Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 989 και Ποιν.Δικ. 8-9/2002 σελ. 962, ΑΠ 515/2002 Ποιν.Λόγ. 2002, σελ. 621 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 26 επ. και Ποιν.Δικ. 8-9/2002 σελ. 973, ΑΠ 1958/2002 Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 727 και Ποιν.Δικ. 4/2003 σελ. 454, ΑΠ 651/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 137 και Ποιν. Λόγ. 2003 σελ. 683 και Ποιν.Δικ. 2003, σελ. 1033, ΑΠ 1022/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 233, Ποιν.Λόγ. 3/2003 σελ. 1116 και Ποιν.Δικ. 11/2003, σελ. 1283, ΑΠ 1768/2003 Ποιν.Λόγ. 5/2003 σελ. 2000 επ., ΑΠ 66/2004 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 599, Ποιν.Λόγ. 1/2004 σελ. 98 και Ποιν.Δικ. 5/2004 σελ. 612, ΑΠ 341/2004 Ποιν.Χρ. ΝΕ'/2005 σελ. 127 επ., Ποιν.Λόγ. 1/2004 σελ. 378 και Ποιν.Δικ. 6/2004 σελ. 743, ΑΠ 497/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 636 επ. και Ποιν.Δικ. 6/2004 σελ. 760, ΑΠ 921/2004 Ποιν.Λόγ. 3/2004 σελ. 1200 και Ποιν.Δικ. 8-9/2004 σελ. 1068, ΑΠ 1480/2004 Ποιν.Λόγ. 4/2004 σελ. 1803 επ., Ποιν.Δικ. 12/2004 σελ. 1453 και ΝοΒ 2005, σελ. 335 επ., ΑΠ 2227/2004 Ποιν.Λόγ. 2004 σελ. 2705, ΑΠ 126/2005 Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005 σελ. 912 επ. και ΤΝΠ/ΔΣΑ, ΑΠ 502/2005 ΤΝΠ/ΔΣΑ, ΑΠ 462/2006 Ποιν.Χρ. ΝΣΤ/2006, σελ. 922 επ., ΑΠ 1320/2006 Ποιν.Χρ. ΝΖ/2007, σελ. 521.

⁴⁰ ΑΠ 2017/2002 Ποιν.Λόγ. 6/2002 σελ. 2358 επ., ΑΠ 725/2003 Ποιν.Δικ. 8-9/2003, σελ. 1044, ΑΠ 71/2004 Ποιν.Χρ. ΝΔ/2004, σελ. 697, ΑΠ 152/2007 Ποιν.Δικ. 7/2007, σελ. 922, ΑΠ 568/2007 Ποιν.Δικ. 8-9/2007, σελ. 1096.

λογική συνάφεια αιτίου-αιτιατού.⁴¹ Στις συνθήκες όμως, υπό τις οποίες διεξάγεται η σύγχρονη επιχειρηματική και εν γένει οικονομική δραστηριότητα, ιδιαίτερος στις επιχειρήσεις με μεγάλο κύκλο εργασιών, η διαπίστωση της ιδιότητας του «κυρίου ή διευθυντή ή επόπτη» είναι ιδιαίτερος δυσχερής, δεδομένου ότι ηγετική θέση στις μεγάλες επιχειρήσεις κατέχουν συνήθως περισσότεροι μεγαλομέτοχοι. Επίσης, αποφάσεις διευθύνσεως της επιχειρήσεως ασκούνται κατά κανόνα από τα διοικητικά συμβούλια, τα οποία διορίζονται και τα μέλη των οποίων τις περισσότερες φορές είναι έμμισθα, πράγμα που σημαίνει ότι τις περισσότερες φορές υλοποιούν τις ήδη ειλημμένες αποφάσεις των μεγαλομετόχων. Τέλος, στις μεγάλες επιχειρήσεις, παρατηρείται και έντονη αποκέντρωση των αποφασιστικών αρμοδιοτήτων σε υψηλά υφιστάμενα στελέχη (π.χ. γενικοί διευθυντές, διευθυντές κ.λπ). Η αναζήτηση των ενόχων σε ένα τόσο ευρύ κύκλο προσώπων αντιμετωπίζει πολλές φορές σημαντικές δυσχέρειες και, από δικαιοπολιτική άποψη, φέρει στο προσκήνιο τη συζήτηση για την ποινικοποίηση των νομικών προσώπων ως τοιούτων ή των φυσικών προσώπων, τα οποία απαρτίζουν τα συλλογικά όργανα διοικήσεως τους⁴². Εξάλλου, η ίδια η διατύπωση των σχετικών διατάξεων των άρθρων 30 έως 37 του Αγορανομικού Κώδικα κρίνεται νομοτεχνικά ασαφής, δεδομένου ότι οι εκάστοτε κρινόμενες συμπεριφορές μπορούν πολλές φορές να υπαχθούν σε περισσότερες διατάξεις, με αποτέλεσμα να γεννώνται προβλήματα συρροής. Ο Άρειος Πάγος φαίνεται ότι αντιφάσκει με τον εαυτόν του. Έτσι, ενώ αρχικώς έκρινε⁴³ ότι μεταξύ των παραβάσεων των άρθρων 30 παρ. 12 και 15 ΑγορΚ και 32 παρ. 4 υφίσταται αληθής συρροή, διότι πρόκειται για ανεξάρτητες και αυτοτελώς κολάσιμες πράξεις, οι οποίες συγκροτούν την

⁴¹ Βλ. χαρακτηριστικώς την βήμα-βήμα θεμελίωση της αιτιώδους συναφείας σε ΤρΠλημΛαρ 2276/1998 Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 377 επ.

⁴² Παπανεοφύτου, Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για τη δράση τους φυσικών προσώπων σε: Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γ.-Α. Μαγιάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, 1999, 195 επ., καθώς και σχόλιο Παπανεοφύτου στην ΑΠ 667/1998 Ποιν.Δικ. 8/1998 σελ. 764 επ. και Ποιν.Χρ. ΜΘ'/1999, σελ. 148 επ. .

⁴³ ΑΠ 1609/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 453 επ., Ποιν.Λόγ. 5/2003 σελ. 1808 επ. και Ποιν.Δικ. 7/2004 σελ. 804 επ. .

έννοια διαφορετικών εγκλημάτων, στη συνέχεια νομολόγησε⁴⁴ ότι οι παραβάσεις των άρθρων 30 παρ. 12 και 15 ΑγορΚ αποτελούν το αναγκαίο μέσο τελέσεως της παραβάσεως του άρθρου 32 παρ. 4 ΑγορΚ, η οποία απορροφά τις ως άνω διατάξεις των άρθρων 30 παρ. 12 και 15 ΑγορΚ, δεδομένου ότι πρόκειται περί φαινομένης συρροής εγκλημάτων. Επίσης, κρίθηκε στην πρώτη των ως άνω αποφάσεων (ΑΠ 1609/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 453 επ., Ποιν.Λόγ. 5/2003 σελ. 1808 επ. και Ποιν.Δικ. 7/2004 σελ. 804 επ.) ότι υφίσταται αληθής συρροή μεταξύ των διατάξεων των άρθρων 30 παρ. 12 και 15 ΑγορΚ και 32 παρ. 4 και ότι η διάταξη του άρθρου 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995 δεν αποκλείει ως ειδική την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Η δε δεύτερη των ως άνω απόφαση (ΑΠ 461/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 576 επ., Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005, σελ. 146 επ., Ποιν.Δικ. 6/2004, σελ. 754, ΝοΒ 2004, σελ. 1618) έκρινε ότι δεν συνιστά μεταβολή της κατηγορίας το γεγονός ότι στην απόφαση αναφέρεται ο δράστης ως διευθυντής του εργοστασίου, ενώ στο κλητήριο θέσπισμα αναφερόταν ως διευθυντής της εταιρίας. Ένα τελευταίο ζήτημα, με το οποίο ασχολήθηκε νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων είναι και το πρόβλημα της μεταβολής της κατηγορίας από απάτη ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (386 ΠΚ) τελεσθείσα κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια σε παράβαση του άρθρου 30 παρ. 7 ΑγορΚ. Έτσι, το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών⁴⁵ έκρινε ότι είναι επιτρεπτή η μεταβολή της κατηγορίας, παραβλέποντας το γεγονός ότι τα δύο εγκλήματα συρρέουν αληθώς, αφού τα έννομα αγαθά, τα οποία προστατεύουν είναι διαφορετικά, στην μεν απάτη η περιουσία, στο δε έγκλημα του άρθρου 30 παρ. 7 ΑγορΚ η προστασία της ζωής και της υγείας των καταναλωτών, πράγμα το οποίο άλλωστε δέχεται και ο ΑΠ⁴⁶.

3. Κώδικας Τροφίμων και Ποτών

⁴⁴ ΑΠ 461/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 576 επ., Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005, σελ. 146 επ., Ποιν.Δικ. 6/2004, σελ. 754, ΝοΒ 2004, σελ. 1618

⁴⁵ ΤρΕφΚακΑθ 899-900/1999 Ποιν.Δικ. 4/2001 σελ. 372 επ. με σχόλιο Όλγας Τσόλια

⁴⁶ βλ. σχετικό σχόλιο Όλγας Τσόλια στην ΤρΕφΚακΑθ 899-900/1999 Ποιν.Δικ. 4/2001 σελ. 372 επ. .

Ο Κώδικας Τροφίμων και Ποτών⁴⁷ περιέχει πλειάδα ειδικών και εξαιρετικά λεπτομερών ρυθμίσεων σχετικά με τις προδιαγραφές υγιεινής και ασφαλείας όλων σχεδόν των ειδών των τροφίμων και των ποτών που διατίθενται. Περιέχει διεξοδικές ρυθμίσεις για κάθε κατηγορία τροφίμων και ποτών, όπως για παράδειγμα τα προϊόντα του γάλακτος, του άρτου, των αλεύρων, των αλκοολούχων ποτών κ.λπ. και τον τρόπο παραγωγής και επεξεργασίας τους, αλλά οι γενικές του διατάξεις αφορούν σε όλα ανεξαιρέτως τα είδη των τροφίμων, ακόμη και αν δεν αναφέρονται ρητά σ' αυτόν.⁴⁸ Πρόκειται κατά βάση για το βασικό νομοθέτημα, το οποίο προσδιορίζει ουσιαστικά τις προδιαγραφές ασφαλείας στον τομέα της παραγωγής, επεξεργασίας και διάθεσης των τροφίμων και των ποτών, ενδεικνύοντας έτσι και το μέτρο κρίσης του έλληνα νομοθέτη για την πρόοδό του στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το νομοθέτημα αυτό συμπληρώνεται και τροποποιείται συνεχώς σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ανωτάτου Χημικού Συμβουλίου του Κράτους και τα σχετικά προεδρικά διατάγματα ή υπουργικές αποφάσεις, δυνάμει των οποίων η ελληνική νομοθεσία εναρμονίζεται με τις αντίστοιχες κάθε φορά κοινοτικές οδηγίες. Αξίζει να αναφερθεί η ΑΥεθνΟικΑναπτ 97/2000, η οποία, εναρμονιζόμενη με τις Οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 1999/2/ΕΚ και 1999/3/ΕΚ, τροποποίησε το άρθρο 30 του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών σχετικά με τρόφιμα και συστατικά τροφίμων που υποβάλλονται σε επεξεργασία με ιοντίζουσα ακτινοβολία. Η παραβίαση των διατάξεων του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών επισύρει πάντοτε τις ποινικές κυρώσεις είτε του άρθρου 281 ΠΚ είτε των άρθρων 30, 31, 32 και 33 του Αγορανομικού Κώδικα, δεδομένου ότι ως ειδική νομοθεσία θα συγκεκριμενοποιεί *in concreto* τι συνιστά π.χ. παραποίηση ή νοθεία τροφίμου («... παραποιεί ή νοθεύει...», παρ. 4 και 5 του άρθρου 31 ΑγορΚ).

⁴⁷ ΥΑ 1100/87 «Κωδικοποίηση και μεταγλώττιση των διατάξεων του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών με σύστημα κινητών φύλλων», ΦΕΚ 788/Β/31-12-1987

⁴⁸ άρθρο 1 ΚΤΠ

4. Υγειονομικές Διατάξεις

a. Γενικές

Παράλληλα με τα ως άνω νομοθετήματα υπάρχει πληθώρα υγειονομικών διατάξεων, ειδική για κάθε κατηγορία τροφίμων και ποτών, οι οποίες ορίζουν τις ανάλογες κάθε φορά προδιαγραφές ασφάλειας αυτών, εκ των οποίων θα αναφέρουμε εδώ τις σπουδαιότερες, προσπαθώντας να τις κατατάξουμε ανάλογα με το είδος των προϊόντων, των οποίων την παραγωγή, τη διάθεση και την επεξεργασία προβλέπουν. Πριν όμως περάσουμε στα κατ' ιδίαν νομοθετήματα, πρέπει να αναφερθούμε σε βασικές γενικές διατάξεις της υγειονομικής νομοθεσίας. Έτσι, πρώτο βασικό νομοθέτημα είναι ο Α.Ν. 2520/1940 (ΦΕΚ Α' 273/4-9-1940), ο οποίος στο άρθρο 1 αυτού ορίζει και το προστατευόμενο δια των διατάξεων του έννομο αγαθό, δηλαδή τη δημόσια υγεία (άρθρο 1 παρ. 1) και το εύρος της επιδιωκόμενης προστασίας, από την ύδρευση, την αποχέτευση και την αποκομιδή των απορριμμάτων, μέχρι την υγιεινή οικιών, ξενοδοχείων, αλλά και την υγιεινή καταστημάτων, η οποία άλλωστε ενδιαφέρει το αντικείμενο της ενταύθα παρατηρήσεως μας, στην περίπτωση που τα καταστήματα αυτά παράγουν ή διαθέτουν ή επεξεργάζονται τρόφιμα και ποτά. Το άρθρο 2 του νόμου παραπέμπει ευθέως στις εκδιδόμενες κάθε φορά από τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων υγειονομικές διατάξεις ή τον εκάστοτε αρμόδιο Νομάρχη. Η βεβαίωση των παραβάσεων μπορεί να γίνει μετά από έκθεση των «ιατρών ή υγειονομοφυλάκων» κατά την έννοια του νόμου, όπου μάλλον θα πρέπει να εννοήσουμε τους αρμόδιους ιατρούς των κατά τόπους Νομαρχιών. Οι ποινικές κυρώσεις που απειλούνται στην περίπτωση της παράβασης υγειονομικών διατάξεων, οι οποίες στοχεύουν στην προστασία της υγείας και της ζωής των καταναλωτών, προβλέπονται από το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995 (ΦΕΚ Α' 113/15-6-1995)⁴⁹. Συνεπώς, η εφαρμογή του ΑΝ 2520/1940

⁴⁹ Όποιος από πρόθεση παραβιάζει επιτακτική ή απαγορευτική διάταξη του Υγειονομικού Κανονισμού (ΦΕΚ Β' 275/1938), κατά το μέρος που αυτός εξακολουθεί να ισχύει και των Υγειονομικών Διατάξεων

προϋποθέτει δύο παραπομπές, αφενός μεν μία παραπομπή στην εκάστοτε ειδική υγειονομική διάταξη, η οποία ορίζει τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις ασφαλείας παραγωγής, διάθεσης και επεξεργασίας των προϊόντων, ώστε να οριοθετηθεί η αξιόποινη συμπεριφορά που συνίσταται στην παράβαση της διατάξεως αυτής, αφετέρου δε μια παραπομπή στο άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995, ο οποίος ορίζει την ανάλογη ποινική κύρωση, δηλαδή φυλάκιση μέχρι τρεις μήνες ή χρηματική ποινή ή και τις δύο ποινές. Οι δικονομικές διατάξεις του άρθρου 4 του Ν. 2520/1940⁵⁰ πρέπει να θεωρηθούν καταργημένες από το άρθρο 591 στ. ιθ' ΚΠΔ. Με τα άρθρα 5, 6 και 7 Ν. 2520/1940 θεσπίζεται προστασία διοικητικού χαρακτήρα μετά από δεύτερη παράβαση υγειονομικής διατάξεως και απειλούνται κλείσιμο καταστήματος ή επιχειρήσεως (άρθρο 5), απαγόρευση λειτουργίας επιχειρήσεως (άρθρο 6), σφράγιση καταστήματος (άρθρο 7), οι δε παραβάτες των διατάξεων των άρθρων 6 και 7 του νόμου αυτού τιμωρούνται δια φυλακίσεως και χρηματικής ποινής έως 146, 74 €.

Επόμενο βασικό νομοθέτημα είναι ο Υγειονομικός Κανονισμός (η υγειονομική διάταξη της 14-11-1938 περί καθηκόντων των υγειονομικών επιτροπών Δήμων και Κοινοτήτων και λήψεως μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας εν τω νομώ Αττικοβοιωτίας (ΦΕΚ Β' 275/10-12-1938), του οποίου η ισχύς επεκτάθηκε σε όλη τη χώρα, σύμφωνα με την ΑΥΥγεινής υπ' αριθμόν 63.378/50 (ΦΕΚ Β' 131/16-8-1950) και την ΑΥΚοινωνικής Πρόνοιας ΔΥΑ 7327/1959 (ΦΕΚ Β' 360/13-11-1959), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 23 της ΥγειονΔιατ Γηγ/6001/1967 (ΦΕΚ Β' 360/2-6-1967). Η παράβαση των διατάξεων του νομοθετήματος αυτού επισύρει, όπως

του άρθρου 1 του ΑΝ 2520/1940 (ΦΕΚ Α' 273/4-9-1940), τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τρεις (3) μήνες ή με χρηματική ποινή σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα ή και με τις δύο ποινές. Σε περιπτώσεις υποτροπής τα παραπάνω όρια των ποινών διπλασιάζονται.

Το άρθρο 3 του ΑΝ 2520/1940 (ΦΕΚ Α' 273-4-9-1940), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο μόνο του Ν 290/1943 (ΦΕΚ Α' 185), που κωρώθηκε με την 303/1946 ΠΥΣ και αντικαταστάθηκε εκ νέου με την παρ. 4 του άρθρου 4 του Ν. 2207/1994 (ΦΕΚ Α' 65), καταργείται και τα επόμενα άρθρα 4 έως 15 αριθμούνται και παίρνουν τους αριθμούς 3 έως 14 αντιστοίχως.

⁵⁰ *Αι παραβάσεις αυτά εισάγονται εις δίκην εντός δεκαπενθημέρου από της μηνύσεως, συντεταγμένης εις το ήμισυ της νομίμου προθεσμίας προς κλήτευση εις το ακροατήριον των κατηγορουμένων και των μαρτύρων.*

Εν περιπτώσει αναβολής της δίκης το δικαστήριον ορίζει εν τη ίδια περί αναβολής αποφάσει ετέρων ρητήν δικάσιμον εντός 20ημέρου από της αναβολής, άνευ νέας κλητεύσεως των παρόντων κατηγορουμένων και μαρτύρων.

και προηγουμένως, τις ποινές του άρθρου 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995. Ενδιαφέρον παρουσιάζει στο νομοθέτημα αυτό η διάταξη του άρθρου 43, η οποία απαγορεύει την εντός κρεοπωλείων σφαγή παντός ζώου και την επιτρέπει σε δημοτικά ή κοινοτικά σφαγεία ή όπου έχει άλλου ορισθεί από τις αρμόδιες αρχές, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 73, που καθορίζουν τον τρόπο αδειοδότησης από την αστυνομική αρχή και ελέγχου από τις υγειονομικές αρχές της λειτουργίας μικρών και μεγάλων σταύλων, βουστασίων, χοιροτροφείων, ορνιθοτροφείων και πτηνοτροφείων, αποθηκών αποξήρανσης νωπών εντέρων, αλλαντοποιείων και κάθε άλλης συναφούς επιχειρήσεως κ.λπ. . Στα άρθρα 85 και 86 ειδικότερα ορίζονται τα σχετικά με τη λειτουργία των εργοστασίων κατεργασίας νωπών εταίρων (άρθρο 85) και των εργοστασίων αλλαντοποιίας (άρθρο 86). Παρατηρείται δηλαδή, όπως τονίστηκε προηγουμένως, αλλεπάλληλη παραπομπή από διάταξη σε διάταξη, προκειμένου να σχηματισθεί η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της παραβάσεως υγειονομικής διατάξεως, η οποία τιμωρείται, όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995.

Πριν προχωρήσουμε όμως στην εξέταση των κατ' ιδίαν διατάξεων που αφορούν στην προστασία της υγείας και της ζωής των καταναλωτών, είναι συστηματικά σκόπιμο να εξετάσουμε διεξοδικότερα τη σχετική ρύθμιση του άρθρου 11 παρ. 10 του Ν. 2307/1995, δεδομένου ότι, πέραν της εφαρμογής της στις περιπτώσεις παραβάσεως των διατάξεων του Ν. 2520/1940 και του Υγειονομικού Κανονισμού, στη διάταξη αυτή γίνεται πλειστάκις παραπομπή από το σύνολο σχεδόν των ειδικών υγειονομικών διατάξεων, προκειμένου να τιμωρηθούν, με τις ποινές που αυτό προβλέπει, οι αντίστοιχες παραβάσεις τους.

Η ποινική κύρωση για το έγκλημα της παραβάσεως των υγειονομικών διατάξεων των ως άνω νομοθετημάτων βρίσκεται δηλαδή στη διάταξη της παραγράφου 10 του άρθρου 11 του Ν. 2307/1995. Για την πλήρωση της

υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αυτού αρκούν όλα τα είδη του δόλου, σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 1 ΠΚ («...από πρόθεση...»).

Ωστόσο, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού συγκείται από το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995 («Όποιος ... παραβαίνει ...»), από το άρθρο 1 του ΑΝ 2520/1940 και από την εκάστοτε αρμόζουσα υγειονομική διάταξη, στην οποία το άρθρο 1 του ΑΝ 2520/1940 παραπέμπει, η οποία θα καθορίζει τους όρους ασφαλείας και προστασίας της υγείας και της ζωής των καταναλωτών στον τομέα των τροφίμων, των ποτών και των υπολοίπων καταναλωτικών προϊόντων. Πρόκειται δηλαδή για ποινικό νόμο εν λευκώ, για διπλή παραπομπή, πρώτα δηλαδή στο άρθρο 1 του νόμου 2520/1940 και έπειτα στην αρμόδια υγειονομική διάταξη⁵¹. Κατά τον ίδιο τρόπο η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος αυτού αποτελείται από το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995 («Όποιος ... παραβαίνει ...») και από το αντίστοιχο άρθρο του Υγειονομικού Κανονισμού. Ενόψει των ανωτέρω, θα λέγαμε ότι το πραγματικό του άρθρου 11 παρ. 10 του νόμου 2307/1995 και το άρθρο 1 του νόμου 2520/1940 αποτελούν ένα ενιαίο παραπέμποντα ποινικό νόμο εν λευκώ, ο οποίος περιέχει την εκ του νόμου απαιτούμενη (άρθρο 7 παρ. 1 ΠΚ) ειδική και περιορισμένη εξουσιοδότηση ποινικοποίησης της αξιόποινης συμπεριφοράς της παραβάσεως των εκάστοτε υγειονομικών διατάξεων, η οποία κατά τις ειδικότερες προϋποθέσεις της περιγράφεται σε ουσιαστικό νόμο, ήτοι κατά κανόνα σε υπουργική απόφαση. Και αυτό διότι, σε περίπτωση που δεν είχε ψηφισθεί διάταξη αντίστοιχη της παραγράφου 10 του άρθρου 11 του νόμου 2307/95, η εξουσιοδότηση ποινικοποίησης της παραβαίνουσας την εκάστοτε υγειονομική διάταξη συμπεριφοράς από το άρθρο 1 του νόμου 2520/40 θα ήταν αμφίβολης συνταγματικότητας⁵², δεδομένου ότι πρόκειται περί αναγκαστικού νόμου. Ωστόσο, την απαραίτητη δημοκρατική νομιμοποίηση της ποινικοποίησης των ως άνω συμπεριφορών

⁵¹ βλ. ενδεικτικώς σχετική υπ' αριθμ. 7/2003 Γνωμ.Εισαγγ.ΑΠ, Ποιν.Λόγ. 4/2003, σελ. 1750 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 660 επ. .

⁵² βλ. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος Ι, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2006, σελ. 101, σημείωση 22.

φέρει η ψήφιση της διατάξεως της παραγράφου 10 του άρθρου 11 του νόμου 2307/95, η οποία όμως, προκειμένου να ανταποκριθεί και στην ανάγκη της κατά συγκεκριμένη εξουσιοδότηση περιγραφής των ελάχιστων αξιοποιώντων συμπεριφορών δια των αντίστοιχων ουσιαστικών νόμων (κατά βάση υπουργικών αποφάσεων ή άλλων πράξεων της εκτελεστικής εξουσίας, άρθρο 1 ΠΚ, *nullum crimen, nulla poena sine lege*), αναφέρεται στο άρθρο 1 του νόμου 2520/40, προκειμένου να ορίσει το προστατευόμενο έννομο αγαθό, δηλαδή τη δημόσια υγεία, αλλά και το είδος των παραβάσεων έναντι του οποίου αυτό επιδιώκεται να προστατευθεί.

Για τις περιπτώσεις της παραβάσεως των ως άνω υγειονομικών διατάξεων το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/95 απειλεί φυλάκιση μέχρι τρεις (3) μήνες ή χρηματική ποινή, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ΠΚ, ή και τις δύο ποινές. Επιπλέον ορίζεται ότι, σε περίπτωση υποτροπής, τα ως άνω όρια των ποινών διπλασιάζονται. Στο σημείο όμως αυτό πρέπει να προβούμε στις ακόλουθες διασαφηνίσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 88 ΠΚ προϋπόθεση της υποτροπής είναι η από τον ίδιο δράστη τέλεση νέου κακούργηματος ή πλημμελήματος από δόλο, για το οποίο ο νόμος προβλέπει ποινή φυλάκισεως τουλάχιστον τριών μηνών, εντός πενταετίας (αν πρόκειται για πλημμελημα) ή δεκαετίας (αν πρόκειται για κακούργημα) από τη δημοσίευση αμετάκλητης καταδικαστικής εναντίον του απόφασης σε ποινή στερητική της ελευθερίας που ξεπερνά τους έξι μήνες. Εάν λοιπόν κάποιος, μετά από την ως άνω καταδίκη του, η οποία ξεπερνά τους έξι μήνες, τελέσει την αξιόποινη πράξη του άρθρου 11 παρ. 10 του νόμου 2307/95, το προβλεπόμενο εκ του νόμου ανώτατο όριο της ποινής φυλάκισεως που απειλείται, δηλαδή τρεις μήνες φυλάκισεως, δύναται να τον καταστήσει υπότροπο. Στην περίπτωση όμως της υποτροπής και δεδομένης της προβλέψεως του άρθρου 11 παρ. 10 εδ. β' του νόμου 2307/95, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται διπλασιασμός του ορίου της ποινής, ήτοι, όσον αφορά την ποινή της φυλάκισεως, έξι μήνες, τίθεται το ζήτημα της επιβλητέας ποινής στον καταδικασθέντα, λαμβανομένου

υπ' όψιν του γεγονότος ότι το άρθρο 89 παρ. 1 εδ. α' ΠΚ προβλέπει δυνατότητα επιβολής ποινής μέχρι το ανώτατο όριο του είδους αυτής, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση, προκειμένου περί φυλακίσεως, μέχρι πέντε έτη. Ενόψει των ανωτέρω και δεδομένου ότι το άρθρο 89 παρ. 1 εδ. α' του ΠΚ προβλέπει δυνατότητα επιβολής ποινής μέχρι το ανώτατο όριο του είδους αυτής, αλλά και της σαφούς προβλέψεως του άρθρου 11 παρ. 10 εδ. β' του νόμου 2307/95, η ρύθμιση της οποίας είναι ειδικότερη σε σχέση με τη γενική ρύθμιση της ποινής της υποτροπής στο άρθρο 89 του ΠΚ, θα πρέπει να ισχύσει το άρθρο 11 παρ. 10 εδ. β' του νόμου 2307/95 βάσει του κανόνα *lex specialis derogat legi generali*. Σε σχέση με την περίπτωση του εδαφίου β' της παραγράφου 1 του άρθρου 89 ΠΚ δεν ανακύπτει τέτοιο πρόβλημα, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 10 του νόμου 2307/95, υπάρχει δυνατότητα επιβολής και ποινής στερητικής της ελευθερίας και χρηματικής ποινής σωρευτικά.

Συμφωνα με τη νομολογία, απαραίτητα στοιχεία της επαρκούς αιτιολογήσεως των καταδικαστικών αποφάσεων για την παράβαση των αντίστοιχων κάθε φορά υγειονομικών διατάξεων μέσω των αλληπάλληλων παραπομπών, όπως προεκτέθηκε, είναι η διαπίστωση και η αναφορά στην καταδικαστική απόφαση των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν κάθε φορά την παράβαση κατά αντικειμενική και καθ' υποκειμενική υπόσταση⁵³. Βάσει συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών άλλωστε πρέπει να προκύπτει και η αιτιώδης συνάφεια⁵⁴. Η παράβαση των εκάστοτε υγειονομικών διατάξεων έχει τεθεί κατά πρώτον για την προστασία του δημόσιου συμφέροντος, παράλληλα όμως νομοθετικός λόγος της θεσπίσεως τους είναι και η προστασία του ατομικού συμφέροντος του ζημιουμένου προσώπου, δεδομένου ότι από την παράβαση των διατάξεων αυτών είναι δυνατόν να προκύψει κίνδυνος για τα έννομα αγαθά της ζωής και

⁵³ ΑΠ 1185/2003 Ποιν.Λόγ. 3/2003 σελ. 1268 επ., ΑΠ 1224/2003 Ποιν.Λόγ. 4/2003 σελ. 1395 επ., ΑΠ 1477/2004 Ποιν.Λόγ. 4/2004 σελ. 1796 επ., ΑΠ 2071/2004 Ποιν.Λόγ. 6/2004 σελ. 2581 επ., ΑΠ 860/2005 Ποιν.Διτ. 10/2005 σελ. 1141 επ. .

⁵⁴ ΤρΕφΚέρκυρας 57/1998, Ποιν.Διτ. 7/1999 σελ. 697.

της υγείας των καταναλωτών⁵⁵, με αποτέλεσμα να δύναται ο ζημιωθείς να παρασταθεί ως πολιτικώς ενάγων.

β. Ειδικές

Πέρα από τη βασική υγειονομική νομοθεσία υπάρχει επίσης πληθώρα διατάξεων αφορώσα στην προστασία της ζωής και της υγείας των καταναλωτών, οι οποίες είναι δυνατό να καταταγούν συστηματικώς ανάλογα με το καταναλωτικό προϊόν, τις προδιαγραφές ασφαλείας του οποίου αφορούν ή ανάλογα με την εκάστοτε ασκουμένη οικονομική ή επιχειρηματική δραστηριότητα παραγωγής, διάθεσης ή επεξεργασίας καταναλωτικών αγαθών, την οποία επιχειρούν να ρυθμίσουν.

αα. Νερό

Σε μια κοινωνία δομημένη επί των αρχών της ελεύθερης αγοράς και της θεοποίησης του κέρδους με στόχο τη συγκέντρωσή του στα χέρια των ολίγων, ακόμα και τα πιο στοιχειώδη αγαθά της φύσης αποτελούν είδη προς εμπορία. Με τον τρόπο αυτό κρίνεται απαραίτητη η προστασία των εννόμων αγαθών ζωής και υγείας των καταναλωτών από την διάθεση σ' αυτούς ποσίου νερού, όχι μόνον από τις ιδιωτικές εταιρείες εμφιαλώσεως και διακίνησης εμφιαλωμένου νερού, αλλά και από τις κατά το πλείστον δημοτικές ή διαδημοτικές επιχειρήσεις ύδρευσης και αποχέτευσης (π.χ. ΕΥΔΑΠ), διότι αυτές κατά βάση διακινούν τις μεγαλύτερες ποσότητες πόσιμου νερού μέσω του δικτύου παροχής τους στις κατοικίες. Εξάλλου η έντονη τάση περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του οικονομικού μοντέλου τα τελευταία χρόνια έχει προσδώσει στις εταιρείες αυτές πλέον το χαρακτήρα εμπορικής επιχείρησης, δεδομένου ότι λειτουργούν εδώ και αρκετά χρόνια με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και συναφή διάρθρωση της διοικήσεώς τους, πράγμα που

⁵⁵ βλ. ΣυμβΠλημμΚαστοριάς 1387/1998, η οποία έκρινε έτσι σε περίπτωση παραβιάσεως της υπ' αριθμ. Α5/3010/1985 Υγειον. Διατ. (σχετικά με την προστασία από το θόρυβο) σε συνδυασμό με το άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/1995, Υπερ./1999, σελ. 128 επ. .

επιβεβαιώνεται περίτρανα και από το γεγονός ότι οι πιο κερδοφόρες απ' αυτές έχουν ιδιωτικοποιηθεί κατά ένα μεγάλο μέρος τους («μετοχοποιηθεί») και μάλιστα κάποιες έχουν εισαχθεί και στο Χρηματιστήριο.

Εν όψει των ανωτέρω αξίζει να αναφέρουμε την Υγειονομική Διάταξη Γ 3α/761/1968 περί ποιότητας του ποσίμου ύδατος (ΦΕΚ Β' 189/10-4-68), η οποία ορίζει τα σχετικά με το σύστημα υδρεύσεως, τα μικροβιολογικά χαρακτηριστικά του ύδατος, τη δειγματοληψία και τους υπευθύνους για την εφαρμογή τους (άρθρο 9), ήτοι, εάν πρόκειται για ΟΤΑ, είναι η αντίστοιχη δημοτική επιχείρηση, εάν πρόκειται για βιομηχανίες με δική τους ύδρευση, είναι η διεύθυνσή τους, εάν πρόκειται για ιδιωτικές υδρεύσεις, οι ιδιοκτήτες και νομείς αυτών. Οι παραβάτες των διατάξεων αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ.1 διώκονται και τιμωρούνται κατά τις διατάξεις του ΠΚ, εκτός εάν με άλλη διάταξη τιμωρούνται βαρύτερα (ρήτρα επικουρικότητας) κάτι που μάλλον δε θα συμβαίνει, δεδομένου ότι είτε θα πρόκειται για έγκλημα βλάβης (299 ΠΚ ή 302 ΠΚ ή 308 ΠΚ ή 314 ΠΚ), το οποίο απορροφά το έγκλημα διακινδύνευσης ή θα πρόκειται για περίπτωση εφαρμογής του 281 παρ. 1 ΠΚ, το οποίο απειλεί ποινή (φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών) βαρύτερη αυτής που προβλέπει το άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/95 (φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και χρηματική ποινή), ενώ, στην περίπτωση που η εγκληματική συμπεριφορά είναι αμελής, θα εφαρμοστεί το άρθρο 281 παρ. 2 ΠΚ, δεδομένου ότι το έγκλημα του άρθρου 11 παρ. 10 Ν. 2307/95 προβλέπει μόνον εκ προθέσεως τέλεση. Πρέπει ακόμη να τονισθεί ότι στο άρθρο 2 αναφέρονται οι γενικοί όροι της Υγειονομικής Διατάξεως αυτής και στο άρθρο 1 οι ορισμοί της, από τους οποίους πρέπει να προσέξουμε τον όρο «υγειονομικός κίνδυνος» (καλείται παν ελάττωμα, βλάβη ή ατέλεια του συστήματος υδρεύσεως ή του τρόπου λειτουργίας αυτού, π.χ. διακοπές παροχής, δυνάμενες να προκαλέσουν ρύπανση ή μόλυνση του ύδατος), ο οποίος δύναται να εξειδικεύσει, στην περίπτωση εγκληματικής συμπεριφοράς κατά παράβαση των διατάξεων αυτών, τον όρο «κίνδυνος για τη ζωή του ανθρώπου» του άρθρου 281 ΠΚ. Τέλος, σε

περίπτωση υποτροπής εντός έτους, οι παραβάτες τιμωρούνται κατά το άρθρο 458 ΠΚ, οπότε τότε το άρθρο αυτό θα συρρέει με κάποιο από τα παραπάνω άρθρα του ΠΚ.

Σχετικά νομοθετήματα με την ως άνω Υγειονομική Διάταξη είναι η ΚΑΥΕσ.Δημ.Ταξ.Υφ.Εθν.Οικ.Υγ.Προν.Κοιν.Ασφ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε Α5/288/1986 «ποιότητα του ποσίμου νερού», η οποία εξεδόθη σε συμμόρφωση με την Οδηγία του Συμβουλίου ΕΚ 80/778/ΕΟΚ της 15-7-1980, η ΚΑΥ46399/1352/1986 (ΦΕΚ Β' 438/3-7-86), η οποία μεταξύ άλλων αναφέρεται και στην απαιτούμενη ποιότητα των επιφανειακών νερών που προορίζονται για πόσιμα και τη συχνότητα δειγματοληψίας των νερών που προορίζονται για πόσιμα, με την οποία η χώρα μας συμμορφώθηκε με τις κοινοτικές οδηγίες ΕΚ75/440/ΕΟΚ, 76/160/ΕΟΚ, 78/659/ΕΟΚ, 79/923/ΕΟΚ και 79/869/ΕΟΚ, επίσης και η ΚΑΥΕσ.Εθν.Οικ.Γεωργ.Υγ.Προν.Κοιν.Ασφ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.Βιομ.Εν.Τεχν. 2685/553/1988 (ΦΕΚ Β' 196/6-4-1988) για τα μέτρα και τους περιορισμούς για την προστασία των υπογείων υδάτων από απορρίψεις επικινδύνων ουσιών. Σημαντική ακόμη είναι η εκδοθείσα, προς συμμόρφωση προς την Οδηγία 98/83/ΕΚ της 3-3-98 του Συμβουλίου της ΕΕ, ΚΑΥΕσ.Δημ.Διοικ.Αποκ.Εθν.Οικ.Αναπ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.Υγ.Προν.Υ2/2600/2001 (ΦΕΚ Β' 892/11-7-2001 «Ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης» (ιδίως τα άρθρα 2, 3, 4, 6, 12, 16, 17 αυτής). Εξετάζοντας το άρθρο 2, που αναφέρεται στους υπευθύνους τήρησης των διατάξεων της αποφάσεως αυτής, παρατηρούμε ότι αυτοί είναι, για μεν υδρεύσεις Δήμων και Κοινοτήτων, είτε οι Δήμοι ή Κοινότητες ή Σύνδεσμοι αυτών ή δημοτικές επιχειρήσεις ή εταιρείες ύδρευσης, για δε βιομηχανίες, επιχειρήσεις, ιδρύματα, οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους, για επιχειρήσεις εντός ΒΠΠΕ, η ΕΤΒΑ, για ιδιωτικές υδρεύσεις, οι ιδιοκτήτες ή νομείς των εγκαταστάσεων ύδρευσης. Παρατηρείται επομένως μία εκ του νόμου εκ των προτέρων αναζήτηση των υπευθύνων κάθε φορά, προκειμένου να «αποφευχθούν» προβλήματα καταφάσεως της αιτιώδους

συναφείας μεταξύ πράξεως και διακινδυνεύσεως ή βλάβης των εννόμων αγαθών, η οποία ιδρύει κατά βάση μια αντικειμενική ευθύνη αυτών. Για τις παραβάσεις των διατάξεων της απόφασης αυτής προβλέπονται διοικητικές κυρώσεις (άρθρο 16) και ποινικές (άρθρο 17), δηλαδή η παράβαση τιμωρείται σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3 του Α.Ν. 2520/40 (ήδη σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/95, το οποίο κατήργησε ρητώς το άρθρο 3 Α.Ν. 2520/40) και τη διάταξη του άρθρου 28 Ν. 1650/86 για την προστασία του περιβάλλοντος, τα οποία συρρέουν αληθώς, δεδομένου ότι αντικείμενο προστασίας του Α.Ν. 2520/40 είναι η δημόσια υγεία, ενώ προστατευόμενο έννομο αγαθό του Ν. 1650/86 είναι το περιβάλλον. Εφόσον η παράβαση αφορά παροχή νερού που προορίζεται για ανθρώπινη κατανάλωση ακαταλλήλου ή επικινδύνου για τη δημόσια υγεία, οι παραβάτες τιμωρούνται με το άρθρο 281 ΠΚ, το οποίον βέβαια συρρέει φαινομενικώς και απορροφά κατά κανόνα τη διάταξη του άρθρου 11 παρ. 10 Ν. 2307/95, ενώ συρρέει αληθώς με το έγκλημα του άρθρου 28 Ν. 1650/86.

Σε συνάφεια με τα ανωτέρω νομοθετήματα αναφέρουμε προσέτι την Υγειονομική Διάταξη Γ1/18464/1969 περί προστασίας των υδάτων των χρησιμοποιουμένων δια την ύδρευσην περιοχής πρωτεύουσας από ρυπάνσεων και μολύνσεων (ΦΕΚ Β' 624/29-9-69), η οποία προβλέπει ποινικές κυρώσεις (άρθρο 10 αυτής) ακριβώς ίδιες με τις απειλούμενες υπό του άρθρου 12 της Υγειονομικής Διατάξεως Γ3α 1761/1968, ακόμη την Υγειονομική Διάταξη 8001/45 για την υποχρεωτική χλωρίωση ποσοτήτων ύδατος εντός δεξαμενών που διατηρούν μαγειρεία, ζαχαροπλαστεία, οινοπωλεία, εστιατόρια κλπ. με απειλή τις κυρώσεις του Α.Ν. 2520/40 σε συνδυασμό με το άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/95, την Υγειονομική Διάταξη ΥΜ/5673/57 περί απολυμάνσεως του ύδατος των υδρεύσεων, την Υγειονομικής Διάταξη Γ4/90/1974 περί υποχρεωτικής φθορίωσης του εκ των συστημάτων υδρεύσεως παρεχομένου ποσίμου ύδατος, όπου υπεύθυνος της τηρήσεως της τυγχάνει ο εκάστοτε υπεύθυνος της υδρεύσεως, σύμφωνα με όσα ελέχθησαν ανωτέρω.

Ενόψει της ελληνικής πραγματικότητας, όπου η «αγορά εμφιαλωμένου νερού» τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί αρκούντως με τις πολυάριθμες επιχειρήσεις εμπορίας του, κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική η Υγειονομική Διάταξη Α1β/4841/1979 περί της ποιότητας των εμφιαλωμένων νερών (ΦΕΚ Β' 696/21-8-79). Η διάταξη ορίζει λεπτομερώς τα χαρακτηριστικά του προς εμφιάλωση νερού, τα σχετικά με τον τρόπο και τον χρόνο των δειγματοληψιών, τις εργαστηριακές εξετάσεις, τους όρους ιδρύσεως και λειτουργίας των εργοστασίων εμφιαλώσεως κλπ. . Οι ποινικές κυρώσεις αναφέρονται στο άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/95 σε συνδυασμό με τον Α.Ν. 2520/40 και στις προϋποθέσεις του άρθρου 281 ΠΚ, ενώ στο άρθρο 1 δίδεται και εδώ ο ορισμός της έννοιας «υγειονομικός κίνδυνος», χρήσιμος για την *in concreto* διακρίβωση της έννοιας του κινδύνου στο άρθρο 281 ΠΚ, ενόψει δηλαδή διάθεσης ακαταλλήλου ή επικινδύνου για τη δημόσια υγεία νερού. Τέλος το άρθρο 32 παρ. 3 θεσπίζει υποχρέωση αναφοράς νόσησης, η οποία αποτελεί σε κάθε περίπτωση ιδιαίτερη νομική υποχρέωση εν τη εννοία του άρθρου 15 ΠΚ για κάθε εργαζόμενο καθώς και για τους προϊσταμένους και υπευθύνους των τμημάτων, όχι όμως για τους διευθυντές, εν αντιθέσει με ότι προβλέπεται για τα εργοστάσια χυμών (περί ων κατωτέρω).

ββ. Χυμοί

Ανάλογη αύξηση παρατηρείται και στην αγορά των χυμών φρούτων, για τα εργοστάσια παραγωγής των οποίων προβλέπει η Υγειονομική Διάταξη ΔΥΑ1217/1958 περί υγιεινής και καθαριότητας εργοστασίων παρασκευής χυμών οπωρών (ΦΕΚ Β' 76/17-3-58), η οποία προβλέπει όλα τα σχετικά με την αδειοδότηση, λειτουργία και τις προδιαγραφές διασφάλισης της δημόσιας υγείας στα ως άνω εργοστάσια, αλλά και την υποχρέωση μόνον του εργοστασιάρχη κατ' άρθρον 16 στ. γ' της ως άνω διατάξεως να αναφέρει στις αρμόδιες αρχές οποιαδήποτε ασθένεια υπαλλήλου του από μεταδοτικό νόσημα, υποχρέωση που προβλέπεται άλλωστε και στο άρθρο 15 παρ. 3 της

Υγειονομικής Διατάξεως της 1-4-54 περί υγιεινής και καθαριότητας εργοστασίων εμφιαλώσεως χυμών οπώρων (ΦΕΚ Β' 74/10-4-54) για τους διευθυντές των εργοστασίων και σε κάθε περίπτωση συνιστά ιδιαίτερη νομική υποχρέωση (15 ΠΚ) των διευθυνόντων κάθε φορά το αντίστοιχο εργοστάσιο (παρασκευής ή εμφιαλώσεως) συναγομένη εκ του νόμου, η οποία δύναται να θεμελιώσει ενδεχόμενη δια παραλείψεως ποινική τους ευθύνη.

γγ. Αεριούχα Ποτά

Στον τομέα των αεριούχων ποτών αφορά η δημοσιευθείσα στο ΦΕΚ Β' 21/6-2-37 Υγειονομική Διάταξη περί υγιεινής και καθαριότητας εργοστασίων παρασκευής αεριούχων ποτών, η οποία (άρθρο 15 αυτής) καθιστά υπευθύνους της πρόσληψης εργατών με μεταδοτική νόσον ή της ανακοινώσεως στις αρμόδιες αρχές τυχόν εμφανίσεως ασθένειας σε κάποιον από το προσωπικό, τους διευθυντές των εργοστασίων.

δδ. Γάλα

Οι τελευταίες αποκαλύψεις για τη «νόσο των τρελών αγελάδων» και οι καταγγελίες που είδαν το φως της δημοσιότητας για τις τροφές που χρησιμοποιούνται στην κτηνοτροφία ανέδειξαν το μέγεθος του προβλήματος της ασφαλείας του γάλακτος και των παραγώγων του. Η Υγειονομική Διάταξη ΔΥΑ 2262/60 παραπέμπει στο άρθρο 1 αυτής, όπου και δίδονται οι ορισμοί για την ερμηνεία και την εφαρμογή της, στον Κώδικα Τροφίμων και Ποτών (περί ού ανωτέρω), όπως αυτός τροποποιείται και ισχύει κάθε φορά εναρμονιζόμενος στις σχετικές κοινοτικές οδηγίες και στις αποφάσεις του Ανωτάτου Χημικού Συμβουλίου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 4, η παράβαση του οποίου συνιστά το έγκλημα του άρθρου 38 Αγορ.Κ. και το άρθρο 22, το οποίον θεσπίζει ευθύνη του εργοστασιάρχη ή του βουστασιάρχη για αναφορά στις αρμόδιες αρχές μεταδοτικής ασθένειας υπαλλήλου του. Συμπληρωματικά πρέπει να αναφερθεί το ΠΔ 518/83 (ΦΕΚ Α' 197/30-12-

83) σχετικά με τα διατηρούμενα γάλατα μερικά ή ολικά αφυδατωμένα που προορίζονται για ανθρώπινη διατροφή, εκδοθέν σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 76/118/ΕΟΚ, 78/630/ΕΟΚ και 79/1067/ΕΟΚ του Συμβουλίου ΕΚ, οι παραβάτες του οποίου διώκονται βάσει των άρθρων 30 και 31 ΑγορΚ, επίσης το ΠΔ 162/90 (ΦΕΚ Α'60/10-4-90), εκδοθέν σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 89/362/ΕΟΚ της Επιτροπής και Οδηγία 89/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου ΕΚ, ως ισχύει, το ΠΔ 420/93 (ΦΕΚ Α' 179/6-10-93), εκδοθέν σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 89/622/ΕΟΚ, 90/425/ΕΟΚ (όσον αφορά στους κτηνιατρικούς ελέγχους), την Οδηγία 90/675/ΕΟΚ και την Οδηγία 91/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, το ΠΔ 56/95 (ΦΕΚ Α' 45/27-2-95), ως ετροποποιήθη διά του ΠΔ 252/2002, εκδοθέν σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 92/46/ΕΟΚ και 92/47/ΕΟΚ και τέλος η υπουργική απόφαση ΑΥΓεωργ. 3844/16489/1980 (ΦΕΚ Β' 1120/8-11-80).

εε. Ζύθος-Οίνος

Στον τομέα της παρασκευής και της διαθέσεως του ζύθου εφαρμόζεται το ΝΔ της 29-12-1923, το οποίο προβλέπει στο άρθρο 8 αυτού⁵⁶ τις

⁵⁶ 1. Τιμωρούνται δια φυλακίσεως ενός μηνός μέχρι δύο ετών και δια προστίμου δραχ. (1.000) μέχρι (50.000) (250.000) (10.000.000): "α.Οσοι παρασκευάζουν ζύθο ή βύνη χωρίς την απαιτούμενη από το νόμο άδεια,καθώς και όσοι παρασκευάζουν ζύθο με πρώτες ύλες και πρόσθετα,που δεν επιτρέπονται από την κείμενη νομοθεσία". < Το εδάφ. α αντικαταστάθηκε ως άνω από την παρ. 3 άρθρ. 7 Νόμ. 1839/1989 (ΦΕΚ Α 90)>. β. Οι εξάγοντες βύνην εκ του εν ω παρήχθη εργοστασίου,ή της εν η απεταμειύθη αποθήκης,άνευ εγγράφου αδείας,ή καθ' υπέρβασην του εν τη αδεία μεταφοράς αναγραφόμενου ποσού,ή άνευ καταβολής του ανήκοντος φόρου καταναλώσεως. "γ. Οσοι παρασκευάζουν ή διαθέτουν στην κατανάλωση ζύθο με αριθμό αρχικής πυκνότητας ζυθογλεύκους κατώτερο από τον αριθμό επτά με εξαίρεση τον ειδικό ζύθο που δεν έχει αλκοόλη (NON ή FREE ALKOHOL) ή έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε αλκοόλη (LOW ALKOHOL), για τον οποίο ο αριθμό αρχικής πυκνότητας ζυθογλεύκους δεν πρέπει να είναι κατώτερος από τον αριθμό δύο και ο οινοπνευματικός βαθμός έως 0,7% κατ'όγκο για το ζύθο που δεν έχει αλκοόλη (FREE ή NON ALKOHOL) και 1,5% κατ'όγκο για το ζύθο με χαμηλή περιεκτικότητα σε αλκοόλη (LOW ALKOHOL)". < Το εδαφ.γ αντικαταστάθηκε ως άνω από την παρ.3 άρθρ.7 Νόμ.1839/1989 (ΦΕΚ Α 90)>. δ. Οι αποπειρώμενοι να εισαγάγουν ή εισάγοντες εκ της αλλοδαπής βύνην άνευ καταβολής του ανήκοντος φόρου καταναλώσεως.ε) Οι ζυθοποιοί ο αποπειρώμενοι να διαθέσωσαν ή διαθέτοντες εις την εσωτερικήν κατανάλωσαν τον παρ' αυτών παραχθέντα ζύθον εκ βύνης,παράλληλφθείσης επί προσωρινή απωλεία,άνευ εγκρίσεως του υπουργείου των Οικονομικών και προ της καταβολής του ανήκοντος φόρου καταναλώσεως,του εισαγωγικού δασμού και των λοιπών τελών ή δικαιωμάτων. ς) Οι αποπειρώμενοι να επαναφέρουν ή επαναφέροντες εις το Κράτος εγχώριον ζύθον ή βύνην,εξαχθέντα εις την αλλοδαπήν,άνευ εγκρίσεως του υπουργείου των Οικονομικών και προ της καταβολής του ανήκοντος φόρου ή τελούς,εφ'όσον ταύτα οφείλονται ή επιστράφησαν. "ζ. Οι ζυθοποιοί και οι βυνοποιοί,οι οποίοι αρνούνται να τοποθετήσουν του μηχανικούς μετρητές που καθορίζονται με τις κείμενες διατάξεις για τη μέτρηση ή τον έλεγχο της παρασκευαζομένης βύνης και των άλλων πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ζύθου η για τη μέτρηση του ζύθου,καθώς και όσοι αποπειρώνται να αλλοιώσουν τις ενδείξεις τους,εκείνοι που δεν αναφέρουν αμέσως στην αρμόδια αρχή κάθε βλάβη καθώς και όσοι παραβιάζουν ή αλλοιώνουν τις επιτιθέμενες σφραγίδες". <Το εδάφ.ζ αντικαταστάθηκε ως άνω από τηνπαρ.3 άρθρ.7 Νόμ.1839/1989 (ΦΕΚ Α 90)>. "η)Οι παραβαίνοντες τας διατάξεις των παρ.5,6,7,8 και 9 του άρθρ.3 του Νόμ.2963/1922". <Η περίπτ. η' προσετέθη δια του άρθρ.3 Νόμ.600/1966 και το υπάρχον η' έγινε θ'. "θ)Οι μη συμμορφούμενοι προς τα δι'αποφάσεων του Υπουργού των

απειλούμενες ποινές για τους παραβάτες των διατάξεών του, ενώ στον τομέα παρασκευής και της διαθέσεως του οίνου εφαρμόζεται ο Ν. 396/76, ο οποίος προβλέπει για τους παραβάτες των διατάξεών του τις ποινές του άρθρου 15 αυτού⁵⁷.

Οικονομικών εκδιδομένων συμφώνως τη κειμένη περί φορολογίας του ζύθου νομοθεσία,οριζόμενα". <Το εδ. η προσετέθη δια του άρθρ. 3 Α.Ν. 205/1945.

⁵⁷ 1. Τιμωρούνται δια φυλακίσεως τουλάχιστον ενος μηνός και χρηματικής ποινής 50.000-200.000 δραχμών: α) Οι πωλούντες χονδρικός οίνους ή γλέυκη παρασκευασθέντας κατά παράβαση των αρθρ. 7 και 8 οίνους, ακατάλληλους προς κατανάλωσιν, περί ων το αρθρ. 11 του παρόντος νόμου. β) Οι παρακωλύοντες εις τας ερευνας των ή την άσκησιν των καθηκόντων των τους αρμοδίους δια την εφαρμογήν του παρόντος νόμου υπαλλήλους. Εάν αι εν εδαφ. α' και β' πράξεις ετελέσθησαν εξ αμελείας, επιβάλλεται φυλάκισις μέχρι 3 μηνών ή χρηματική ποινή 10.000 έως 20.000 δραχμών. "γ. Οι εμφιαλωτάί οίνων, ων η εμφιαλώσις εγένετο κατά παράβαση των διατάξεων του αρθρ. 12 του παρόντος νόμου, ως και οι παρασκευάζοντες και πωλούντες αεριούχους οίνους ως φριστικούς αφρώδεις και ημαεριούχους οίνους ως ημιαφρώδεις". 2. Τιμωρούνται δια φυλακίσεως τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματικής ποινής 50.000 έως 500.000 δραχμών: α) Οι παρασκευάζοντες εις βιομηχανικήν κλίμακα ή οι πωλούντες χονδρικός οίνους παρασκευασθέντας υπ' αυτών κατά παράβαση των αρθρ. 7 και 8 του παρόντος νόμου. β) Οι παρασκευάζοντες εις βιομηχανικήν κλίμακα και πωλούντες χονδρικός οίνους παρασκευασθέντας υπ' αυτών κατά παράβαση του αρθρ. 11 του παρόντος νόμου. Εάν αι εν εδαφ. α' και β' πράξεις ετελέσθησαν εξ αμελείας, επιβάλλεται φυλάκισις μέχρις 6 μηνών ή χρηματική ποινή 20.000 έως 50.000 δραχμών. γ) Οι χρησιμοποιούντες προς ανάμειξιν μετ' οίνου ή γλέυκους οινόπνευμα άλλο, παρά το δια του παρόντος νόμου οριζόμενον. δ) Οι παραβαίνοντες τας διατάξεις του αρθρ. 18 του παρόντος νόμου. 3. Δια κοινών αποφάσεων των Υπουργών Οικονομικών και Γεωργίας δημοσιευομένων δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, δύνανται να αυξομειώνται τα υπό των παρ. 1 και 2 του άρθρου καθοριζόμενα όρια προστίμων. 4. Οι τιμωρηθέντες δια τινα των εν παρ. 1 και 2 του παρόντος προβλεπομένων παραβάσεων υποπίπτοντες εκ νέου εντός πενταετίας, εις την αυτήν παράβαση, τιμωρούνται με ποινήν επιρξημένην μέχρι του διπλασίου της, δια την τελεσθείσαν παράβασην προβλεπομένης. 5. Κατά τας περιπτώσεις των παραβάσεων, αίτινες προβλέπονται υπό του αρθρ. 8 παρ. 2 υποπαρ. α', β', γ' παρ. 3 υποπαρ. δ' και του αρθρ. 9 παρ. 3, τα ανακαλυπτόμενα είδη, δι' ων συνετελέσθη η παράβασις, (μηχανήματα, όργανα και σκεύη, τα παρανόμως παραγόμενα, κατεχόμενα ή διατιθέμενα εις την κατανάλωσιν ή πώλησιν προϊόντα παντός είδους, ως και τα χρησιμοποιούμενα υλικά), κατάσχονται. Διαδικασία επί κατασχομένων ειδών: α) Πρώται ύλαι και σκευάσματα περιέχοντα ουσίας ανθυγιεινάς και επιβλαβείς δια την δημοσίαν υγείαν και ακατάλληλοι δια βιομηχανικήν χρήση, ή ύλαι, ων η χρήσις απαγορεύεται υπό των διατάξεων του παρόντος νόμου, καταστρέφονται μετ' απόφασην του Γενικού Χημείου του Κράτους. β) Τα κατά την παρούσαν παράγραφον κατασχεθέντα είδη μεταφέρονται εις την αρμοδιαν υπηρεσίαν του Γενικού Χημείου του Κράτους και παραδίδονται εις αυτήν ή ούσης δαπανηράς ή δυσχερούς της μεταφοράς των, τα είδη ταύτα παραδίδονται εις τον κύριον αυτών ή τον καθ' ου η κατάσχεσις, προς φύλαξιν, ως μεσεγγυούχον, συντασσομένου σχετικού πρωτοκόλλου. γ) Εάν τα κατεσχρημένα υπόκεινται εις φθοράν ή η διαφύλαξις των είναι δυσχερής, επιτρέπεται η δια δημοπρασίας εκποιήσις αυτών, κατόπιν αδείας του αρμοδίου Μονομελούς Πρωτοδικείου, εκδιδομένης κατά την διαδικασίαν των ασφαλιστικών μέτρων. Το προϊόν της εκποιήσεως υπόκειται εις δήμευσιν ως αυτά ταύτα τα κατεσχρημένα. δ) Κατά την εκποίησιν κατεσχρημένων ειδ' ν, εφ' όσον αυτή γίνεται μετά την έκδοσιν της σχετικής αποφάσεως του αρμοδίου Δικαστηρίου, δι' ης τα είδη ταύτα εδημεύθησαν, ταύτα διατίθενται ή εκποιούνται ως ανωτέρω καθορίζεται, μη απαιτούμενης εν τη περιπτώσει ταύτη αδείας του αρμοδίου Μονομελούς Πρωτοδικείου, το δε προϊόν της εκποιήσεως κατατίθενται απ' ευθείας εις το Δημόσιον Ταμείον, ως έσοδον του Δημόσιου. ε) Ο Διευθυντής της αρμοδίας χημικής υπηρεσίας του Γενικού Χημείου του Κράτους έχει το δικαίωμα, όπς αποδίδη εις τον κύριον αυτών τα κατασχεθέντα όργανα, μηχανήματα και παν αντικείμενον έχον άμεσον σχέση προς την διάπραξιν της παραβάσεως, ως και εκ των κατασχεθέντων προϊόντων εκείνα των οποίων επιτρέπεται υπό των κειμένων διατάξεων, η εις το εσωτερικόν διάθεσις, εάν κατατεθή παρ' αυτού εγγύησις χρηματική, ή εις χρεώγραφα ίση τουλάχιστον προς την αγοραίαν αξίαν των κατεσχρημένων. Η εγγύησις αυτή καθορίζεται υπό του Διευθυντού της χημικής υπηρεσίας και υπόκειται εις δήμευσιν, ως αυτά ταύτα τα κατεσχρημένα εις περίπτωση διαθέσεώς των υπό του μεσεγγυούχου. στ) Εκ των ανωτέρω ειδών, εκείνα των οποίων απαγορεύεται υπό των κειμένων διατάξεων η κατανάλωσις εις το εσωτερικόν, διατίθενται εις τα κατά νόμον λειτουργούντα εργοστάσια, τα δικαιούμενα κατεργασίας, ομοίων προϊόντων, απαγορευομένης της διαθέσεως αυτών δι' ετέρων χρήσιν. ζ) Το κατά τα ανωτέρω προϊόν πωλήσεως ή η κατατεθείσα εγγύησις, εφ' όσον η εκποίησις ή επί εγγύησει απόδοσις των ειδών τούτων, εγένετο πρό της εκδόσεως της σχετικής αποφάσεως του αρμοδίου δικαστηρίου εις ο παρεπέμφθη η υπόθεσις, κατατίθεται εις το Ταμείον Παρακαταθηκών και Δανείων, ως παρακαταθήκη, εισάγεται δε ως δημόσιον έσοδον μετά την έκδοσιν της αποφάσεως του Δικαστηρίου τούτου και επικυρώσιν της γενομένης κατασχέσεως. Εν περιπτώσει άρσεως της κατασχέσεως, αποδίδονται εις τον δικαιούχον τα κατεσχρημένα ή επιστρέφονται εις τον κύριον του κατασχεθέντος προϊόντος, το τίμημα ή η κατατεθείσα εγγύησις, εκπιπτομένων τυχόν οφειλομένων φόρων και λοιπών τελών και δικαιωμάτων. η) Ο προς ον διετάχθη η απόδοσις κατεσχρημένων πραγμάτων υπό του αρμοδίου δικαστηρίου, οφείλει, εντός προθεσμίας εξ μηνών, από της προς αυτόν κοινοποιήσεως της αποφάσεως, να προβή εις την παραλαβήν τούτων, άλλως, παρελθούσης της προθεσμίας ταύτης,

στστ. Οινοπνευματώδη Ποτά

Οι συχνότερες καταγγελίες που έχουν δει το φως της δημοσιότητας τα τελευταία χρόνια σχετικά με τη χορήγηση νοθευμένων ποτών στους θαμώνες κέντρων διασκέδασης, εστιατορίων κλπ., αλλά ακόμα και μέσω καταστημάτων πωλήσεως ποτών («κάβες»), καταδεικνύουν και το μέγεθος του προβλήματος της νόθευσης των ποτών, ως και την ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισής του με το ανάλογο νομοθετικό πλαίσιο (και ποινικής φύσεως) για την προστασία της ζωής και της υγείας των καταναλωτών. Ενόψει των ανωτέρω ψηφίστηκε ο Ν. 2969/2001 (ΦΕΚ Α', 281/18-12-2001), ο οποίος καθορίζει (άρθρο 1) τις προϋποθέσεις παραγωγής, μεταποίησης, αποθήκευσης και διακίνησης της αιθυλικής αλκοόλης, των αποσταγμάτων και των προϊόντων απόσταξης, των αλκοολούχων ποτών και των αλκοολούχων προϊόντων πάσης φύσεως, του είδους των μηχανημάτων παραγωγής αιθυλικής αλκοόλης και αποσταγμάτων, τους όρους και τρόπους λειτουργίας τους, καθώς και τις διαδικασίες ελέγχου και εποπτείας, τη διάκριση των επιτηδευματιών, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αυτών, τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις εκδόσεως άδειας ασκήσεως επαγγέλματος και τις παραβάσεις του και τη διαδικασία βεβαίωσής τους, ως και τις διοικητικές (άρθρο 11) και ποινικές (άρθρο 12) κυρώσεις σε βάρος των παραβατών.

Οι διατάξεις που προβλέπουν τα σχετικά με τον ποινικό κολασμό του νόμου αυτού βρίσκονται στα άρθρα 12 και 13 Ν. 2969/2001. Έτσι, με το άρθρο 12 ποινικοποιούνται μια σειρά από συμπεριφορές, οι οποίες κατά βάση αφορούν στην παραγωγή και διάθεση της αιθυλικής αλκοόλης⁵⁸ κατά

αποσβέννεται παν επί των πραγμάτων δικαίωμα τούτου. θ) Εάν ο έχων δικαίωμα επί των κατεσχρημένων πραγμάτων είναι άγνωστος, διατάσσεται η δημοσίευσις σχετικής ανακοινώσεως εις μίαν των εφημερίδων του τόπου, ένθα εδρεύει η αρμοδία εποπτεύουσα υπηρεσία του Γενικού Χημείου του Κράτους και εις μίαν των εφημερίδων της πρωτευούσης, τασομένης προθεσμίας εις τον δικαιούχον, όπως ζήτηση την απόδοσιν εις αυτόν των κατεσχρημένων, δι' αιτήσεώς του προς την αρμοδίαν χημικήν υπηρεσίαν. Παρεχομένης απράκτου της προθεσμίας ταύτης, αποσβέννεται παν επί των πραγμάτων δικαίωμα τούτου. ι) Εις τας ως άνω περιπτώσεις των εδαφ. η' και θ' της παρούσης παραγράφου, τα κατεσχρημένα αντικείμενα εκποιούνται δια δημοπρασίας μερίμνη της αρμοδίας αρχής, κατόπιν εγκρίσεως του Γενικού Χημείου του Κράτους, προς ο υποβάλλονται και τα σχετικά πρακτικά. Το τίμημα κατατίθεται εις το Δημόσιον Ταμείον, ως έσοδον του Δημοσίου. Το αυτό ισχύει και δια τας μη εγκαίρως αναλαμβάνομένας εγγυήσεις ή τίμημα εις περίπτωσιν εκποιήσεως συμφώνως τω εδαφ. γ'.

⁵⁸ Για τον ορισμό αυτής, όπως και τον ορισμό των αλκοολούχων ποτών βλ. Άρθρα 79 έως 93 Τελωνειακού Κώδικα (Ν. 2960/2001, ΦΕΚ Α', 265/22-11-2001).

παράβαση των διατάξεων του νόμου αυτού, πάντοτε όμως με την επιφύλαξη των περί λαθρεμπορίας διατάξεων του Τελωνειακού Κώδικα⁵⁹. Επομένως, οι ποινικές διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται στην περίπτωση που η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα ως λαθρεμπορία από τον Τελωνειακό Κώδικα σύμφωνα με το άρθρο 55 αυτού⁶⁰. Αυτό δε θα συμβαίνει βέβαια σε όλες τις

⁵⁹ Επιφυλασσομένων των περί λαθρεμπορίας διατάξεων του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών: α) Όποιοι παρασκευάζουν αιθυλική αλκοόλη και γενικά αλκοολούχα ποτά ή αποστάγματα χωρίς να έχουν εφοδιαστεί με τη σχετική άδεια ή μετά τη λήξη αυτής. β) Όποιοι δεν δηλώνουν ή δηλώνουν ανακριβώς τις εισαγόμενες στο εργοστάσιό τους πρώτες ύλες για παραγωγή αιθυλικής αλκοόλης, αποσταγμάτων και προϊόντων απόσταξης γενικά. γ) Όποιοι παρασκευάζουν αιθυλική αλκοόλη ή αποστάγματα από μη επιτρεπόμενες πρώτες ύλες. Επίσης όποιοι διαθέτουν ή χρησιμοποιούν για την παραγωγή αλκοολούχων ποτών οποιαδήποτε άλλη αλκοόλη, εκτός από την ουδέτερη αιθυλική αλκοόλη γεωργικής προέλευσης, δ) Όποιοι χρησιμοποιούν μεθυλική αλκοόλη ή άλλη αλκοόλη ως υποκατάστατο της αιθυλικής αλκοόλης γεωργικής προέλευσης, με εξαίρεση τη μετουσιωμένη συνθετική αιθυλική αλκοόλη όπου από τη νομοθεσία επιτρέπεται η χρήση της. ε) Όποιοι χρησιμοποιούν για την παρασκευή αλκοολούχων ποτών και ζύθου κάθε είδους ύλες ακατάλληλες για κατανάλωση από άνθρωπο. στ) Όποιοι επιφέρουν μετατροπές ή αλλοιώσεις στους τοποθετημένους στα αποστακτικά μηχανήματα μετρητές ή άλλα μέσα μετρήσεως, καθώς και όποιοι παραβιάζουν ή αφαιρούν ή αλλοιώνουν ή απομμιούνται τις τοποθετημένες σφραγίδες στα αποστακτικά μηχανήματα, στους μετρητές, στους δειγματολήπτες και στα δοχεία συλλογής των αποσταγματωσιών και ονοσπνευματωσιών Α' και Β' Κατηγορίας. ζ) Οι ονοσπνευματωσιολογοί Α' και Β' Κατηγορίας και οι αποσταγματωσιολογοί οι οποίοι παρουσιάζουν αδικαιολόγητα έλλειμμα μεγαλύτερο από τη νόμιμη φόρα αποθήκευσης στην εισαγόμενη για κατεργασία στα εργοστάσια τους ζαχαρούχο ή αμυλούχο πρώτη ύλη. η) Όποιοι χωρίς δικαίωμα χρησιμοποιούν για το χαρακτηρισμό την περιγραφή, την επισήμανση και την παρουσίαση των αλκοολούχων ποτών και αποσταγμάτων, αναγνωρισμένες γεωγραφικές και κατά παράδοση επωνυμίες και ενδείξεις, θ) Όποιοι κατέχουν άμβικες ή αποστακτικά μηχανήματα ασφράγιστα και χωρίς άδεια κατοχής από την αρμόδια Αρχή εκτός αν αυτά προέρχονται από κληρονομιά, ι) Οι μικροί αποσταγματωσιολογοί (διήμεροι) που κατά παράβαση των διατάξεων της παραγράφου Ε8 του άρθρου 7 εμψυλώνουν και τυποποιούν το προϊόν τους, καθώς και αυτοί που χρησιμοποιούν για την παρασκευή αλκοολούχων ποτών προϊόν απόσταξης μικρών αποσταγματωσιών (διήμερων).

⁶⁰ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΑ ΤΜΗΜΑ Α' ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΑΣ 1. Λαθρεμπορία είναι: α) η εντός του τελωνειακού εδάφους εισαγωγή ή εξ αυτού εξαγωγή εμπορευμάτων υποκειμένων σε δασμούς, φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις που εισπράττονται στα Τελωνεία, χωρίς τη γραπτή άδεια της αρμόδιας Τελωνειακής Αρχής ή σε άλλο από τον ορισμένο παρ' αυτής τόπο ή χρόνο, β) οποιαδήποτε ενέργεια, που αποσκοπεί να στερήσει το Ελληνικό Δημόσιο ή την Ευρωπαϊκή Ένωση των υπ' αυτών εισπρακτέων δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων από τα εισαγόμενα ή εξαγόμενα εμπορεύματα, και αν ακόμη αυτά εισπράχθηκαν κατά χρόνο και τρόπο διάφορο εκείνου που ορίζει ο νόμος. Οι παραβάσεις της παραγράφου αυτής επισύρουν κατά των υπευθύνων πολλαπλό τέλος σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντα Κώδικα και αν ακόμη ήθελε κριθεί αρμοδίως ότι δεν συντρέχουν τα στοιχεία αξιόποινου λαθρεμπορίας. 2. Ως λαθρεμπορία θεωρείται: α) η διάθεση στην κατανάλωση, χωρίς έγγραφη άδεια της αρμόδιας Τελωνειακής Αρχής και πληρωμή του εισαγωγικού δασμού, φόρου και λοιπών επιβαρύνσεων, εμπορευμάτων, τα οποία έχουν εισαχθεί δυνάμει νόμου ή σύμβασης, ατελώς ή με μειωμένες επιβαρύνσεις για ορισμένες ειδικές χρήσεις ή η χρησιμοποίηση αυτών των εμπορευμάτων σε άλλες χρήσεις εκτός των ορισμένων ειδικών τοιούτων, β) η εξαγωγή ή η εισαγωγή εμπορευμάτων των οποίων, κατά νόμο ή με απόφαση της αρμόδιας Αρχής, είναι απαγορευμένη η εξαγωγή ή η εισαγωγή, εκτός εάν με έγγραφη άδεια επιτράπηκε αυτή κατ' εξαίρεση της απαγόρευσης από την αρμόδια Αρχή, γ) κάθε έλλειψη εμπορευμάτων από αποθήκες αποταμίευσης, με σκοπό να στερήσει το Δημόσιο από τους εισπρακτέους δασμούς, φόρους και λοιπές επιβαρύνσεις επί των ελλειπόντων, εκτός αν το σύνολο των ως άνω δασμοφορολογικών και λοιπών επιβαρύνσεων που αναλογούν στα ελλείποντα εμπορεύματα δεν υπερβαίνει τα χίλια πεντακόσια (1.500) ευρώ και καταβληθούν τα οφειλόμενα μέσα σε 48 ώρες, από την ανακάλυψη και βεβαίωση του ελλείμματος, οπότε χαρακτηρίζεται η πράξη ως απλή τελωνειακή παράβαση και εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 148 του παρόντα Κώδικα, δ) η ύπαρξη εμπορευμάτων σε πλοία ανεξαρτήτως χωρητικότητας τα οποία παραπλέουν στην ακτή και κατευθύνονται σε ελληνικό λιμάνι χωρίς να αναφέρονται στο δηλωτικό του πλοίου, ε) η ύπαρξη εμπορευμάτων, έστω και αναγεγραμμένων στο δηλωτικό, σε πλοίο, πλοιάριο ή πλωτό μέσο ανεξαρτήτου χωρητικότητας, το οποίο έχει προσορμίσει χωρίς ανώτερη βία σε λιμάνι ή όρμο του Κράτους, στο οποίο δεν επιτρέπεται η προσέγγιση, στ) η κατά την ώρα της αναχώρησης από το πλοίο έλλειψη εμπορευμάτων, που φορτώθηκαν για το εξωτερικό ή για άλλο λιμάνι του Κράτους με παραστατικό διαμετακόμισης, ζ) η αγορά, πώληση και κατοχή εμπορευμάτων που έχουν εισαχθεί ή τεθεί στην κατανάλωση κατά τρόπο που συνιστά το αδίκημα της λαθρεμπορίας, η) η με οποιονδήποτε τρόπο αφαίρεση του αριθμού πλαισίου από αυτοκίνητο ή παραποίηση αυτού και η με οποιονδήποτε τρόπο τοποθέτησή του, ενσωμάτωσή του σε άλλο αυτοκίνητο, για το οποίο δεν έχουν καταβληθεί οι οφειλόμενοι δασμοί και λοιποί φόροι. Ως αντουργοί του αδικήματος διώκονται τόσο οι τεχνικοί και οι άλλοι εκτελούντες τις σχετικές εργασίες, όσο και ο ιδιοκτήτης ή εκμεταλλεμένος το αυτοκίνητο στο οποίο μεταφέρεται ο ως

περιπτώσεις, δεδομένου ότι αντικείμενο προστασίας του Ν. 2969/2001 και των ποινικών του διατάξεων είναι η προστασία των εννόμων αγαθών της ζωής και της υγείας των καταναλωτών, ενώ οι διατάξεις του Τελωνειακού Κώδικα αφορούν κυρίως στην βεβαίωση και είσπραξη δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων (βλ. άρθρο 3 Τελωνειακού Κώδικα). Έτσι, εφόσον συντρέχει περίπτωση λαθρεμπορίας κατά το άρθρο 155 Τελωνειακού Κώδικα μαζί με την περίπτωση α' του άρθρου 12 Ν. 2969/2001 (παρασκευή αιθυλικής αλκοόλης χωρίς άδεια), θα εφαρμοσθεί μόνον η περί λαθρεμπορίας διάταξη. Δεν είναι δυνατόν όμως να ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση ε' του άρθρου 12 Ν. 2969/2001, όπου η χρησιμοποίηση υλών ακαταλλήλων για την υγεία του ανθρώπου στην παρασκευή των ποτών προσβάλλει προφανέστατα τα έννομα αγαθά της ζωής και της υγείας των καταναλωτών θέτοντάς τα σε διακινδύνευση, με αποτέλεσμα η απαξία της πράξεως αυτής να μην καλύπτεται από την τιμώρηση των περί λαθρεμπορίας διατάξεων του Τελωνειακού Κώδικα. Η διακινδύνευση της ανθρώπινης ζωής και της υγείας είναι πιο σημαντική της οποιαδήποτε επιδίωξη είσπραξης φόρων, δασμών κ.λπ. από το Κράτος.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι η διάταξη του άρθρου 12 Ν. 2969/2001 είναι ειδικότερη σε σχέση με αυτήν του άρθρου 281 ΠΚ, δεδομένου ότι αναφέρεται σε κινδύνους που προκύπτουν από την παρασκευή της αλκοόλης, με βάση την οποία παρασκευάζονται τα οινοπνευματώδη ποτά, κατά παράβαση των διατάξεων του Ν. 2969/2001. Ωστόσο, η διάταξη του άρθρου 12 Ν. 2969/2001 είναι και πιο στενή ερμηνευτικά σε σχέση με το άρθρο 281 ΠΚ, με αποτέλεσμα το άρθρο 281 ΠΚ να εφαρμόζεται στην περίπτωση που η νόθευση των ποτών δεν αφορά στον τρόπο παρασκευής της

άνω αριθμός, θ) η υποτιμολόγηση ή υπερτιμολόγηση εισαγομένων ή εξαγομένων εμπορευμάτων, ι) η παράνομη εισαγωγή ή μεταφορά ειδών και δειγμάτων άγριας πανίδας και χλωρίδας που κινδυνεύουν με εξαφάνιση, και προστατεύονται από Κοινοτικές ή Διεθνείς Συμβάσεις, τιμωρείται με τις διατάξεις περί λαθρεμπορίας, εκτός της περίπτωσης λαθραίας εισαγωγής αγρίων ζώωντων ζώων, η οποία τιμωρείται με πρόστιμο τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ. Το πρόστιμο επιβάλλεται ανεξαρτήτως των κυρώσεων που τυχόν προβλέπονται από άλλες διατάξεις. Τα άγρια ζώατα ζώα επαναπροωθούνται σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς στο φυσικό τους περιβάλλον, ια) η με οποιονδήποτε τρόπο διάθεση στην κατανάλωση εμπορευμάτων που τελούν υπό καθεστώς κοινοτικής διαμετακόμισης, ιβ) η χωρίς άδεια εξαγωγή ειδών πολιτιστικής κληρονομιάς. Ως βάση επιβολής του πολλαπλού τέλους θα λαμβάνεται η αξία των ειδών αυτών, όπως αυτή θα προσδιορίζεται από την αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού ή άλλης αρμόδιας Αρχής.

αιθυλικής ή της μεθυλικής αλκοόλης, αλλά αφορά στην επεξεργασία των ποτών (π.χ. εμφιάλωση) ή στην θέση τους στην κυκλοφορία.

Τέλος, το άρθρο 13 Ν. 2969/2001 καθορίζει τα σχετικά με την κατάσχεση, τη δήμευση και την απόδοση των κατασχεθέντων οργάνων ή μηχανημάτων, με τα οποία συντελέστηκε η παράβαση του άρθρου 12 Ν. 2969/2001.

Οι όροι παραγωγής και διάθεσης των πάσης φύσεως αλκοολούχων ποτών καθορίστηκαν επίσης με την υπ' αριθμ. 3010878/1396/0029 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ Β', 832/25-6-2003), βάσει άλλωστε και του Κανονισμού ΕΟΚ 1576/89. Για την παράβαση των διατάξεων αυτών προβλέπονται οι ποινικές κυρώσεις του άρθρου 20 αυτής, σύμφωνα με το οποίο για κάποιες παραβάσεις προβλέπονται διοικητικές μόνον κυρώσεις, ενώ για κάποιες άλλες ποινικές, οι οποίες ρητώς παραπέμπουν στις αντίστοιχες περιπτώσεις του άρθρου 12 Ν. 2969/2001 και του Αγορανομικού Κώδικα⁶¹.

ζζ. Τροφίμα και ποτά (εν γένει)

Εκτενές νομοθέτημα σχετικά με όλες τις κατηγορίες των τροφίμων και των ποτών αποτελεί η Αγορανομική Διάταξη (Α.Δ.) 14/1989 (ΦΕΚ Β' 343/11-5-89). Το νομοθέτημα αυτό περιέχει πάρα πολλές ρυθμίσεις διασφάλισης της ποιότητας μιας πλειάδας προϊόντων, αλλαντικών, αλιπάστων,

⁶¹ 1. α. Η μη τήρηση των όρων και διατάξεων του άρθρου 3 και των παραγράφων 3 και 4 του μέρους Α και των παραγράφων 1 έως και 6 του μέρους Β του άρθρου 4 της παρούσας αποτελεί παράβαση του Ν. 2969/01, η οποία τιμωρείται κατά τις διατάξεις της περιπτώσεως γ' του άρθρου 12 του εν λόγω νόμου. β. Η μη τήρηση των όρων και διατάξεων της παραγράφου 10 του άρθρου 10 της παρούσας αποτελεί παράβαση του άρθρου 12 του Ν. 2969/01 «Αιθυλική αλκοόλη και αλκοολούχα προϊόντα» η οποία τιμωρείται κατά τις διατάξεις της περιπτώσεως η' του άρθρου 12 του εν λόγω νόμου. 2. Η μη τήρηση των λοιπών όρων και διατάξεων της παρούσας Απόφασης αποτελεί παράβαση του Ν. 2969/01, η οποία τιμωρείται σύμφωνα με τις οικείες, κατά περίπτωση, διατάξεις του άρθρου 11 του εν λόγω νόμου. 3. α. Παραβάσεις των όρων και διατάξεων της παρούσας απόφασης μας, που αναφέρονται στη σύνθεση, την προσσκευασία, την επισήμανση και τη διαφήμιση των αλκοολούχων ποτών, εκτός από τις κυρώσεις των προηγούμενων παραγράφων, τιμωρούνται και με τις γενικές διατάξεις του ισχύοντος Αγορανομικού Κώδικα. β. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 13 του Ν. 2969/01 προκειμένου για τις περιπτώσεις των παραβάσεων που τιμωρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις της περιπτώσεως η' του άρθρου 12 του εν λόγω νόμου, στις λοιπές περιπτώσεις, κατά τις οποίες η επισήμανση των αλκοολούχων ποτών δεν είναι σύμφωνη με τις ισχύουσες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας και της παρούσας, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 2 της αριθμ. 7/97 Αγορανομικής Διάταξης. 4. Εκτός από τις κατά τα ανωτέρω κυρώσεις, στις περιπτώσεις καθ' υποτροπή παραβάσεων εκ μέρους των ποτοποιών που τιμωρούνται κατά τις διατάξεις του άρθρου 12 και των παραγράφων 2 και 3 άρθρου 11 του Ν. 2969/01 εφαρμόζονται εις βάρος των παραβατών και οι διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 11 του εν λόγω νόμου.

ποτών, αλεύρων και ζυμαρικών, σιμιγδαλιών, ψαριών και άλλων αλιευμάτων, οστράκιων, άρτου, αρτοπαρασκευασμάτων, κουλουριών, γιουρτιών, ταραμά, γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων, τυριών, ελαιολάδου, σπορελαίων, ζαχάρεως, καφέ, μελιού, κρέατος σε καταστήματα εστίασης και αναψυχής (σουβλάκια), πρωινών ροφημάτων, αναψυκτικών, σφαγίων βοοειδών, πουλερικών, χοιρινών κρεάτων, ξηρών καρπών, οπωρολαχανικών, πατάτας, οσπρίων, οίνου, ζύθου, χυμών, τοματοπολτού, κομπόστας, αλάτων.

Αξιζει να σημειωθεί ότι το νομοθέτημα αυτό πολλές φορές πρέπει να συνδυάζεται με τον Κώδικα Τροφίμων και Ποτών. Έτσι για παράδειγμα κατά το άρθρο 89 της Α.Δ. 14/89 απαγορεύει τη χρήση ή κατοχή βελτιωτικών ουσιών εκτός όσων επιτρέπονται από τις κείμενες διατάξεις. Εδώ προφανώς αναφέρεται σε όσες ουσίες επιτρέπονται από τον Κώδικα Τροφίμων και Ποτών. Οι παραβάσεις των διατάξεων της Αγορανομικής Διατάξεως 14/1989 διώκονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Αγορανομικού Κωδικός⁶², όπως προαναφέρθηκε.

Η Υγειονομική Διάταξη ΔΥΑ 2805/1960 περί αστυϊατρικών επιθεωρήσεων και υγειονομικού ελέγχου τροφίμων (ΦΕΚ Β' 179/29-4-60) χαρακτηρίζει τα τρόφιμα αφενός μεν ανάλογα με την επίδρασή τους στην υγεία του ανθρώπου σε κατάλληλα προς βρώση, ακατάλληλα προς βρώση, επιβλαβή και επικίνδυνα (άρθρο 3), αφετέρου δε, ανάλογα με την ποιότητα και το περιεχόμενό τους, σε κανονικά, ακάθαρτα, αλλοιωμένα, μολυσμένα, ρυπαρά, δηλητηριώδη, αποσυντεθειμένα (άρθρο 4) και βάσει των χαρακτηρισμών αυτών κατατάσσει τα μεν αποσυντεθειμένα, δηλητηριώδη και μολυσμένα στα επικίνδυνα, τα δε ρυπαρά στα επιβλαβή και τέλος, τα αλλοιωμένα στα ακατάλληλα.

Για τα ακατάλληλα, λοιπόν, τα επιβλαβή και τα επικίνδυνα τρόφιμα ο καταστηματάρχης ή ο πωλητής μηνύεται (άρθρο 7 παρ. 1 στ. α' ΔΥΑ 2805/1960). Εάν όμως ήταν ακατάλληλα (μόνον) και αποδειχθεί η άγνοια

⁶² άρθρο Δεύτερο παρ. 3 Α.Δ. 14/1989

αυτών, τούτοι δεν μηνύονται, αλλά τα τρόφιμα δεσμεύονται και καταστρέφονται (άρθρο 7 παρ. 1 στ. β' ΔΥΑ 2805/1960). Εάν χαρακτηριστεί επιβλαβές προϊόν της σοκολατοποιίας και αποδειχθεί ότι λόγω κακής συντήρησης ευθύνεται ο πωλητής, τότε μηνύεται αυτός και όχι ο παραγωγός (7 στ.γ' ΔΥΑ 2805/1960). Τα τρόφιμα καταστρέφονται σε κάθε περίπτωση. Ο διαχωρισμός των τροφίμων σε ακατάλληλα, επιβλαβή και επικίνδυνα είναι χρήσιμος για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των άρθρων 429 ΠΚ και 281 ΠΚ. Όταν δηλαδή θα πρόκειται για τρόφιμο ακατάλληλο, θα εφαρμόζεται κατ' αρχήν το άρθρο 429 ΠΚ, ενώ όταν πρόκειται για επικίνδυνο ή επιβλαβές, θα εφαρμόζεται κατ' αρχήν το άρθρο 281 ΠΚ⁶³.

Ανάλογη κατηγοριοποίηση των τροφίμων επιχειρείται και στο άρθρο 15 ΠΔ 40/1977 (ΦΕΚ Α' 18/21-1-77) «περί της κτηνιατρικής επιθεώρησης των σφαγίων ζώων και προϊόντων ζωικής προελεύσεως». Μάλιστα, οι παραβαίνοντες τις διατάξεις του διατάγματος αυτού τιμωρούνται κατά το άρθρο 22 ΠΔ 40/1977 σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 22 του Ν. 248/1914 «περί οργάνωσης της Ζωοτεχνικής και Κτηνιατρικής Υπηρεσίας», όπως αυτό ισχύει σήμερα, το οποίο προβλέπει τις σχετικές διοικητικές και ποινικές κυρώσεις, δεδομένου ότι το ΠΔ 40/1977 έχει εκδοθεί σε εκτέλεση του Ν. 248/1914. Οι ποινικές κυρώσεις του άρθρου αυτού προβλέπουν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών τουλάχιστον, σε περίπτωση δε υποτροπής φυλάκιση ενός (1) έτους τουλάχιστον και χρηματική ποινή από ένα εκατομμύριο (1.000.000) έως δύο εκατομμύρια (2.000.000) δραχμές, επίσης προβλέπουν τη δυνατότητα σφραγίσεως του καταστήματος, της εγκαταστάσεως ή της αποθήκης σε περίπτωση λειτουργίας αυτών άνευ αδείας της αρμοδίας αρχής, πράγμα το οποίο άλλωστε θεωρείται αυτόφωρο αδίκημα πάντοτε. Τέλος, στην τελευταία παράγραφο του άρθρου αυτού εξειδικεύεται όσον αφορά στις συγκεκριμένες παραβάσεις η έννοια της επιμετρήσεως της ποινής κατ' άρθρον 79 επ. ΠΚ με

⁶³ Τρ.Εφ.Πατρ. 580-581/1998 Ποιν.Δικ. 11/1998, σελ. 1112

την εισαγωγή προσθέτων μεγεθών αξιολογήσεως από τον εφαρμοστή του δικαίου, όπως η διάρκεια της παραβάσεως και το μέγεθος της επιχειρήσεως. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως εγκυμονεί κινδύνους, δεδομένου ότι, όπως εκφέρεται νομοτεχνικά -δηλαδή με την πρόταξη των διοικητικών κυρώσεων, οι οποίες είναι δυνατόν να αφορούν φυσικά και νομικά πρόσωπα, και εν συνεχεία των ποινικών- δύναται να οδηγήσει το δικαστή σε κατάγνωση της ποινικής κυρώσεως νομίμων εκπροσώπων των νομικών προσώπων με απόφαση αναιρετέα, αφού δεν γίνεται ευθεία αναφορά σε συγκεκριμένο άρθρο ποινικού νόμου, που να προβλέπει τέτοια ευθύνη. Έτσι, για παράδειγμα, δεν αρκεί η απλή μνεία «παραβάτες», την οποία χρησιμοποιεί το άρθρο 23 περ. β' του Ν. 284/1914, προκειμένου να θεωρηθούν ως αυτουργοί οι νόμιμοι εκπρόσωποι του νομικού προσώπου, ούτε βεβαίως η συναγωγή της ευθύνης των νομίμων εκπροσώπων από την περ. α' του άρθρου 23 Ν. 284/1914, όπου οι διοικητικού χαρακτήρα κυρώσεις αφορούν και στα νομικά πρόσωπα, αλλά αντιθέτως θα πρέπει να υπήρχε ειδική διάταξη, παρόμοια με αυτήν του άρθρου 36 ΑγορΚ ή να πρόκειται περί διά παραλείψεως τελουμένου εγκλήματος ενεργείας, οπότε θα ήταν δυνατή η προσφυγή στο άρθρο 15 ΠΚ και η διά της συνδρομής των προϋποθέσεων του τιμώρηση των νομίμων εκπροσώπων του νομικού προσώπου. Πράγματι, το στοιχείο αυτό φαίνεται ότι διέλαθε της προσοχής του Ακυρωτικού μας στην περίπτωση της ΑΠ 2235/2006⁶⁴, όπου βέβαια η απόφαση αναιρέθηκε λόγω εσφαλμένης εφαρμογής ουσιαστικής ποινικής διατάξεως και ως εκ τούτου ασάφειας περί την μορφήν της αξιουμένης υπαιτιότητας, ωστόσο, η απόφαση ήταν αναιρετέα και για τους προαναφερθέντες λόγους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ΑΥφΑναπτΖ3/1065/2000 (Αγορανομική Διάταξη), η οποία θέτει ειδικές απαιτήσεις επισήμανσης για τρόφιμα που παράγονται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς, για δε τους παραβάτες της προβλέπει τιμώρηση, σύμφωνα με τις διατάξεις του

⁶⁴ Ποιν.Χρ. ΝΖ/2007, σελ. 907 επ. & ΠοινΔικ 5/2007, σελ. 669.

Αγορανομικού Κώδικα, εναρμονιζόμενη με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/112/ΕΟΚ και του Κανονισμού (ΕΚ) 1139/1998 του Συμβουλίου της 26-5-1998, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 49/2000. Με τις διατάξεις του ΑγορΚ διώκονται και οι παραβάτες των διατάξεων του ΠΔ 527/83 (άρθρο 14 ΠΔ 527/83) σχετικά με τα προϊόντα κακάο και σοκολάτας, το οποίο εξεδόθη σε συμμόρφωση με την Οδηγία 73/241/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12-5-1973.

Σχετικές ακόμη Υγειονομικές Διατάξεις είναι η Υγειονομική Διάταξη 120645/37 περί χάρτου περιτυλίξεως τροφίμων (ΦΕΚ Β' 187/9-9-37 και αναδημοσίευση σε ΦΕΚ Β' 193/17-9-37), η υγειονομική διάταξη Γ1 2243/1972 περί χρησιμοποίησης δακτυλοβρεχτήρος κατά την περιτύλιξιν διαφόρων τροφίμων (ΦΕΚ Β' 217/10-3-72), η Υγειονομική Διάταξη Γ1 /18670/1969 περί χρησιμοποίησης ξύλινων κοχλιαρίων διά την βρώσιν παγωτών (ΦΕΚ Β' 771/21-11-69), η Υγειονομική Διάταξη Α1β/7301/1978 περί απαγορεύσεως διαθέσεως στην κατανάλωση τροφίμων συσκευασμένων με παιγνίδια (ΦΕΚ Β' 1001/14-11-78), η Υγειονομική Διάταξη Α2γ/2212/84 για την απαγόρευση ζαχαρωδών προϊόντων σε σχήμα, μορφή και συσκευασία φαρμάκου (ΦΕΚ Β' 314/21-5-84), η Υγειονομική Διάταξη Γ1γ/6000/1967 περί όρων υγιεινής, αλιείας και διαθέσεως οστρακοειδών και εχινοδέρμων (ΦΕΚ Β' 360/2-6-67), η οποία μάλιστα προβλέπει και την έκδοση σχετικού πιστοποιητικού καταλληλότητας παρά της λιμενικής αρχής, το οποίο συνοδεύει τα οστρακοειδή από την αλιεία έως την κατανάλωσή τους. Ακόμη, σχετικά νομοθετήματα είναι το ΠΔ 786/1978 (ΦΕΚ Α' 182) περί κτηνιατρικής επιθεώρησης νωπών, εψυγμένων και κατεψυγμένων αλιευμάτων, η ΑΥΕΣΥφυπΕθν.Οικ.Υγ.Προν.Κοιν.Ασφ.Αναπλ.Υ.Οικ.Γεωργ.ΠΕΧΩΔΕ Βιομ.Ενεργ.Τεχν.Εμπ.Ναυτ.46399/1352/1986 (ΦΕΚ Β' 438/3-7-86), η οποία εξεδόθη προς εναρμόνιση με τις Οδηγίες του Συμβουλίου ΕΚ 75/440/ΕΟΚ, 76/160/ΕΟΚ, 78/659/ΕΟΚ, 79/293/ΕΟΚ, 79/869/ΕΟΚ

και τέλος, το ΠΔ 86/1998 (ΦΕΚ Α' 78/10-4-98) για την αλιεία και την αλιεία οστράκων.

ηη. Άρτος-Αρτοποιία

Η ποινική προστασία των καταναλωτών στον τομέα του άρτου τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε προσφάτως με το Ν. 3526/2007 (ΦΕΚ Α' 24/9-2-2007), ο οποίος κατήργησε τις προισχύσασες διατάξεις του Π.Δ. της 25-8-34 (ΦΕΚ Α' 309/13-9-34), του Π.Δ. της 3-5-1950 (ΦΕΚ Α' 119/25-5-1950), του Ν. 726/77 (ΦΕΚ Α' 316/15-10-77), του άρθρου 65 του Ν. 2065/92 (ΦΕΚ Α' 113/30-6-92), του Π.Δ. 369/1992 (ΦΕΚ Α' 186/2-12-1995) και του Ν. 2394/96 (ΦΕΚ Α' 64/11-4/96). Με το νόμο αυτό ρυθμίζονται τα ειδικότερα ζητήματα της παραγωγής και της διαθέσεως των προϊόντων της αρτοποιίας.

Οι ποινικές κυρώσεις για την παράβαση των διατάξεων του νόμου αυτού προβλέπονται στο άρθρο 18 παρ. 1 Ν. 3526/2007, το οποίο απειλεί για την άνευ αδείας εκμετάλλευση αρτοποιείου, πρατήριου άρτου ή εγκατάστασης περάτωσης έψησης (όπως η έννοιά τους καθορίζεται στο άρθρο 1 του νόμου αυτού), ποινή φυλάκισης μέχρι ενός (1) έτους ή χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης. Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 18 Ν. 3526/2007, ανεξαρτήτως της επιβολής των ανωτέρω ποινικών κυρώσεων, σε όσους παραβαίνουν απαγορευτικές διατάξεις του νόμου αυτού, επιβάλλεται διοικητικό πρόστιμο από 500 ως 50.000 €, ανάλογα με την βαρύτητα και τη συχνότητα της πράξης ή παράλειψης και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στην δημόσια υγεία και τα συμφέροντα των καταναλωτών, με παράλληλη επίσης δυνατότητα να διατάσσεται η διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησης αρτοποιίας για διάστημα μέχρι έξι (6) μηνών ή και οριστικά, σε περίπτωση υποτροπής. Τέλος, στην παράγραφο 3 του άρθρου 18 του Ν. 3526/2007 διαπιστώνουμε ένα νομοθετικό σφάλμα, αφού προβλέπεται ότι για τις παραβάσεις διατάξεων που

διέπουν τις δραστηριότητες των περιπτώσεων β', στ', ι' και ια' του άρθρου 2 του Ν. 3526/2007, επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 24 του ν. 3325/2005⁶⁵, όμως στο άρθρο 2 του Ν. 3526/2007 δεν αντιστοιχεί κάποια τέτοια απαρίθμηση περιπτώσεων, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 3 Ν. 3526/2007.

Εντύπωση προκαλεί η νομοθετική επιλογή του άρθρου 3 του Ν. 3526/2007, κατά την οποία: «1. Δεν επιτρέπεται η λειτουργία αρτοποιείου χωρίς να έχει ορισθεί ο υπεύθυνος αρτοποιίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περίπτωση ιη' της παραγράφου 1 του άρθρου 1⁶⁶ και η λειτουργία εγκατάστασης περάτωσης έψησης χωρίς

⁶⁵ Το άρθρο 24 Ν. 3325/2005 έχει ως εξής: «1. Σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του παρόντος νόμου και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του, καθώς και μη τήρησης των όρων ή περιορισμών που τίθενται με αποφάσεις της Αδειοδοτούσας Αρχής πλην των κυρώσεων της παρ. 2, μπορεί να επιβληθεί, με απόφαση της ίδιας Αρχής, η ολιγή ή μερική, προσωρινή ή οριστική διακοπή της λειτουργίας της δραστηριότητας. Η διακοπή λειτουργίας της δραστηριότητας πραγματοποιείται από τα όργανα της Αδειοδοτούσας Αρχής, με τη συνδρομή των αστυνομικών αρχών, με τη σφράγιση του παραγωγικού της εξοπλισμού ή σε περίπτωση αποθήκης ή άλλων επικίνδυνων εγκαταστάσεων με τη σφράγιση αυτών. Η Αδειοδοτούσα Αρχή, μετά από ενημέρωση του φορέα της επιχείρησης, μπορεί να ζητήσει τη διακοπή παροχής ηλεκτρικού ρεύματος στη συγκεκριμένη εγκατάσταση από το Διαχειριστή του Δικτύου ή του Συστήματος Ηλεκτροδότησης, οι οποίοι υποχρεούνται να προβούν στη ζητούμενη διακοπή εντός προθεσμίας δύο μηνών από τη σχετική ειδοποίησή τους. Σε ειδικές περιπτώσεις και εφόσον επιβάλλεται σε εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου η διακοπή λειτουργίας των δραστηριοτήτων, η Αδειοδοτούσα Αρχή επιτρέπει για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, με απόφαση της που εκδίδεται, εφάπαξ, τη δυνατότητα συνέχισης της λειτουργίας τους για τη βιομηχανοποίηση αποθεμάτων πρώτων υλών, που είναι επικίνδυνες για το περιβάλλον ή την ασφάλεια της περιοχής. 2. Σε όσους παραβαίνουν τις διατάξεις του παρόντος νόμου και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτού ή δεν τηρούν τους όρους και περιορισμούς που καθορίζονται με τις αποφάσεις της Αδειοδοτούσας Αρχής, εφόσον δεν επιβάλλεται μερική ή ολιγή, προσωρινή ή οριστική διακοπή λειτουργίας της δραστηριότητας, επιβάλλεται, με απόφαση της Αδειοδοτούσας Αρχής, πρόστιμο από εκατόν πενήντα (150) ευρώ μέχρι εβδομήντα πέντε χιλιάδες (75.000) ευρώ. Στην ίδια απόφαση ορίζονται η προθεσμία και οι ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβεί ο φορέας της δραστηριότητας για να καταστεί αυτή συμβατή με τις διατάξεις του παρόντος νόμου και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτού ή να συμμορφωθεί με τους όρους και περιορισμούς που καθορίζονται στις άδειες εγκατάστασης ή λειτουργίας. 3. Με απόφαση της Αδειοδοτούσας Αρχής επιβάλλεται στους μηχανικούς, που υπογράφουν τις υπεύθυνες δηλώσεις του Ν. 1599/1986, όπως εκάστοτε ισχύει, οι οποίες υποβάλλονται σύμφωνα με τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του παρόντος νόμου, πρόστιμο από τριακόσια (300) ευρώ μέχρι δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ, εάν, ύστερα από αυτοψία των αρμόδιων υπηρεσιών, αποδεικνύεται ότι οι υποβαλλόμενες δηλώσεις είναι αναληθείς. Η πιο πάνω απόφαση κοινοποιείται, υποχρεωτικώς, στο οικείο Τμήμα του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.). 4. Τα πιο πάνω πρόστιμα επιβάλλονται πέραν των οποιωνδήποτε ποινικών, αστικών ή άλλων διοικητικών κυρώσεων που προβλέπονται από άλλες διατάξεις. 5. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης καθορίζονται τα κριτήρια και η διαδικασία επιβολής των πιο πάνω κυρώσεων, καθώς και ο τρόπος κλιμάκωσης των προστίμων των παραγράφων 2 και 3. Με όμοια απόφαση μπορεί να αναπροσαρμόζεται το ύψος των προστίμων. 6. Τα πιο πάνω πρόστιμα αποτελούν πόρο της οικείας Ν.Α. Σε περίπτωση που επιβάλλονται από Κεντρικές ή Περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Ανάπτυξης, αποτελούν έσοδο της Ν.Α. όπου έχει την έδρα ο φορέας της δραστηριότητας.»

⁶⁶ Το άρθρο 1 παρ. 1 περ. ιη' έχει ως εξής: «Υπεύθυνος αρτοποιίας»: το φυσικό πρόσωπο που είναι ιδιοκτήτης της επιχείρησης αρτοποιίας ή ο οικογενειακός συνεργάτης αυτού ή ο εταίρος νομικού προσώπου που είναι ιδιοκτήτης επιχείρησης αρτοποιίας ή ο εργαζόμενος σε επιχείρηση αρτοποιίας ο οποίος, με εντολή του νόμιμου εκπροσώπου της επιχείρησης αυτής, παρέχει, κατά κύριο λόγο, τις υπηρεσίες του μέσα στο χώρο της εγκατάστασης αρτοποιίας, επιβλέποντας και συντονίζοντας την παραγωγή των προϊόντων αρτοποιίας ή της ζύμης σε όλο τον κύκλο παραγωγής τους. Ο υπεύθυνος αρτοποιίας πρέπει να διαθέτει ένα τουλάχιστον από τα ακόλουθα προσόντα: αα) δίπλωμα διετούς επαγγελματικής σχολής αρτοποιίας, με πρακτική εξάσκηση τουλάχιστον ενός έτους σε επιχείρηση αρτοποιίας ή ββ) έχει παράσχει τις υπηρεσίες του, για τρία (3) τουλάχιστον έτη, σε επιχείρηση αρτοποιίας με καθήκοντα ειδικευμένου εργάτη αρτοποιίας ή γγ) έχει ασκήσει, για τρία (3) τουλάχιστον έτη, δραστηριότητα αρτοποιίας ως οικογενειακός συνεργάτης ή εταίρος ιδιοκτήτη επιχείρησης

να έχει οριστεί γι' αυτήν υπεύθυνο πρόσωπο. Για το πρόσωπο αυτό εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις της περίπτωσης β' της παραγράφου 3 και της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου.

2. Ο υπεύθυνος αρτοποιίας αναπτύσσει την δραστηριότητά του σε μία μόνο εγκατάσταση αρτοποιίας.

3. Ο υπεύθυνος αρτοποιίας:

α) ασκεί τη δραστηριότητά του με ανεξαρτησία κατά το παραγωγικό στάδιο, που περιλαμβάνει τη διαχείριση, την οργάνωση και την εφαρμογή της παραγωγής,

β) διασφαλίζει, στο πλαίσιο λειτουργίας της επιχείρησης, την τήρηση των κανόνων της ορθής επαγγελματικής πρακτικής, τη χρήση των πρώτων υλών, κατά την κείμενη νομοθεσία, την τήρηση των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας στο χώρο εργασίας, καθώς και την ποιότητα του τελικού προϊόντος,

4. Ο υπεύθυνος αρτοποιίας υποχρεούται να τηρεί τις διατάξεις του παρόντος νόμου, καθώς και τις υγειονομικές διατάξεις που αφορούν στη διάθεση, πώληση και διανομή των προϊόντων αρτοποιίας και ζύμης.».

Πράγματι, επαναφέρεται στο δίκαιό μας, εντελώς αντισυστηματικά⁶⁷, μία από καιρό εγκαταλειφθείσα νομοθετική τεχνική, αυτή της κατά τεκμήριο ιδρύσεως ποινικής ευθύνης προς διευκόλυνση της αποδείξεως στα πλαίσια της ποινικής δίκης. Εισάγεται δηλαδή ο θεσμός του υπευθύνου αρτοποιίας κατά το πρότυπο του προισχύσαντος «αγορανομικώς υπευθύνου» με προφανή σκοπό την αποδεικτική ευχέρεια, με αποτέλεσμα να επανεισάγεται μετά από έτη μία μορφή τεκμαρτής αντικειμενικής ποινικής ευθύνης, εις τρόπον ώστε η επί δικαστηριω διαπίστωση της ιδιότητος του υπευθύνου αρτοποιίας στο πρόσωπο του κατηγορουμένου να συνεπάγεται αυτομάτως την κατάγνωση της αντίστοιχης ποινικής κυρώσεως για την παράβαση της εκάστοτε εφαρμοζομένης αγορανομικής ή υγειονομικής παραβάσεως. Η αποδεικτική δυσχέρεια λόγω της λειτουργίας της αρχής του καταλογισμού της πράξεως εις

αρτοποιίας, παρέχοντας υπηρεσίες παραγωγικού χαρακτήρα. Για τις εγκαταστάσεις των περιπτώσεων στ' και ια' υπεύθυνος αρτοποιίας είναι ο υπεύθυνος παραγωγής.»

⁶⁷ Αν μπορεί βεβαίως κάποιος να αναφερθεί σε σύστημα, όταν αναφέρεται στο πραγματικό χάος που χαρακτηρίζει την αγορανομική και υγειονομική νομοθεσία, βλ. σχετικώς και επίλογο.

ενοχήν του δράστη δεν είναι δυνατόν από μόνη της να οδηγεί σε επιλογές εντελώς ξένες προς το σύστημα του ποινικού δικαίου και τη μορφή των κυρώσεων που αυτό επιβάλλει μέσω της προσπάθειας επιλύσεως των αποδεικτικών προβλημάτων με βάση νομοθετικές κατασκευές άλλων δικαιικών κλάδων, όπως η αντικειμενική ευθύνη και τα τεκμήρια ενοχής, ακριβώς επειδή κάθε κλάδος του δικαίου καλείται να επιτελέσει και διαφορετική κοινωνική λειτουργία. Έτσι, ενώ για μεν το αστικό δίκαιο, του οποίου σκοπός είναι η εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων είναι ανεκτά και τα τεκμήρια και η αντικειμενική ευθύνη, δεν ισχύει όμως το ίδιο και για το ποινικό δίκαιο, στο πλαίσιο του οποίου καταγιγνώσκεται η ποινική κύρωση, δηλαδή η ποινική αξίωση της ίδιας της συντεταγμένης Πολιτείας, η οποία προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, και την απόδοση μομφής στο δράστη για την πράξη του.

Η επίλυση των αποδεικτικών δυσχερειών πρέπει αντιθέτως να αναζητηθεί εντός του συστήματος του ποινικού δικαίου με νομικά εργαλεία που το ίδιο διαθέτει⁶⁸ και όχι με επαναφορά παλαιών νομοθετικών τεχνικών που δοκιμάστηκαν και απέτυχαν στην πράξη, όπως ο θεσμός του αγορανομικώς υπευθύνου, που προβλεπόταν στην παρ. 2 του άρθρου 36 ΑγορΚ, η οποία κατηργήθη με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 1401/1983. Μια λύση εντός του πλαισίου του συστήματος του ποινικού δικαίου θα ήταν η πρόβλεψη ιδιαίτερας νομικής υποχρεώσεως κατ' άρθρον 15 ΠΚ των εν τοις πράγμασι ασκούντων την επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα του άρτου (διευθυντής επιχειρήσεως ή καταστήματος κ.λπ.), ώστε να αποφεύγεται όσο είναι δυνατόν η -κατά παραγγελία ή κατά σύμβαση- εκ των προτέρων κατασκευή των πιθανών κατηγορουμένων, η οποία τις περισσότερες φορές επιτυγχάνεται με την εκμετάλλευση του αδυνάμου των συμβαλλομένων μερών, συνηθέστατα εργαζομένων στην επιχείρηση, οι οποίοι με την παρούσα ρύθμιση θα αποδέχονται εξ οικονομικής ανάγκης το ρόλο του «υπευθύνου αρτοποιίας» και με τον τρόπο αυτό την ψευδεπίγραφη διεύθυνση της εκάστοτε επιχειρήσεως

⁶⁸ Βλ. σχετιές προτάσεις στον επίλογο.

παραγωγής και διαθέσεως προϊόντων αρτοποιίας. Εξάλλου, μία τέτοια νομοθετική επιλογή εναρμονίζεται συστηματικώς και με την απαιτούμενη κατά πάγια αρεοπαγιτική νομολογία δικαιολόγηση της ιδιότητας του δράστη ως κυρίου της επιχειρήσεως, διευθυντή κ.λπ. κατά την εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 36 παρ. 1 ΑγορΚ⁶⁹.

θθ. Τυρός-Τυροκομία

Η ίδρυση και η λειτουργία των τυροκομείων προβλέπεται από την Υγειονομική Διάταξη της 18-8-54 περί όρων ιδρύσεως και λειτουργίας τυροκομείων (ΦΕΚ Β' 176/1-9-54), στο άρθρο 10 της οποίας εντοπίζουμε παρόμοια διάταξη με όσες προαναφέραμε περί υποχρεώσεως του εργοστασιάρχη για αναφορά ασθενείας υπαλλήλου. Η ως άνω υγειονομική διάταξη συμπληρώθηκε από την Υγειονομική Διάταξη Ε1γ /9791/1962 περί τροποποίησης και συμπλήρωσεως της από 18-8-54 Υγειονομικής Διατάξεως «περί όρων ιδρύσεως και λειτουργίας τυροκομείων» (ΦΕΚ Β' 355/8-10-62), η οποία εισήγαγε νέους ορισμούς (Εργοστάσιο ή Βιομηχανία παρασκευής τυρού, Τυροκομείο Α' τάξεως, Β' τάξεως κλπ.).

ιι. Πτηνοτροφία-Κτηνοτροφία

Η «νόσος των τρελών αγελάδων» (σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια), που έχει κάνει την εμφάνισή της εδώ και κάποια χρόνια, μαζί με την πρόσφατη «γρίπη των πουλερικών» που έσπειρε και σπείρει τον πανικό στην υφήλιο, καθιστά επιτακτική και επίκαιρη όσο ποτέ την έρευνα της σχετικής νομοθεσίας στη χώρα μας. Σχετική με τις πτηνοτροφικές και κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις είναι η Υγειονομική Διάταξη Υ1β/2000/1995 περί όρων ιδρύσεως και λειτουργίας πτηνοκτηνοτροφικών εγκαταστάσεων (ΦΕΚ Β' 343/4-5-95), η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση της Οδηγίας 83/189/ΕΟΚ και αναφέρεται λεπτομερώς στα είδη και στον τρόπο ιδρύσεως και λειτουργίας χοιροστασίων, βουστασίων, ποιμνιοστασίων, πτηνοτροφείων, κονικλοτροφείων, στις αγελάδες

⁶⁹ βλ. υποσημείωση 39.

ελευθέρως βοσκής, στην αιγοπροβατοτροφία, στο σταβλισμό των ζώων, στα ιπποστάσια, στα οικόσιτα ζώα και πτηνά, στα θηράματα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάταξη του άρθρου 8 παρ. 12, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση μεταβίβασης της επιχείρησης, θα πρέπει να υπάρχει άδεια στο όνομα του νέου νομέα που τις εκμεταλλεύεται, άλλως ασκείται ποινική δίωξη τόσον εναντίον αυτού όσο και εναντίον του κατόχου των παλαιών αδειών, αλλά και η διάταξη του άρθρου 9, που επιβάλλει σχετικές διοικητικού χαρακτήρος ποινές (ανάκληση άδειας λειτουργίας, απαγόρευση λειτουργίας κλπ.). Στο άρθρο 21 παρ. 4 αυτής ορίζεται η νομιμοποίηση των μονάδων εντός διαιτίας από την περί τούτου ειδοποίηση των φορέων εκμεταλλεύσεως των μονάδων αυτών, οι οποίες λειτουργούν άνευ άδειας της αρχής από τις αρμόδιες υγειονομικές υπηρεσίες και η πρόβλεψη των ανάλογων ποινικών και διοικητικών κυρώσεων, στην περίπτωση που οι φορείς εκμεταλλεύσεως των μονάδων αυτών δεν φρόντισαν για τη νομιμοποίηση αυτή. Εννοείται ότι η διαιτία αποτελεί προϋπόθεση για την επιβολή των κυρώσεων και σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να επιφέρει εξάλειψη του αξιόποινου της πράξεως αυτής⁷⁰.

Σχετικά με το κρέας των ζώων πρέπει ακόμη να αναφερθούν οι ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται (μαζί με διοικητικές) στο άρθρο 23 Ν. 4085/1960 περί συμπληρώσεως του Ν. 214/1914 «περί οργάνωσης της ζωοτεχνικής και κτηνιατρικής υπηρεσίας». Το άρθρο αυτό προβλέπει: «*Β. Ποινικές κυρώσεις 1. Οι παραβάτες του παρόντος νόμου "και των σε εκτέλεση αυτού εκδιδόμενων προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων", τιμωρούνται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών και χρηματική ποινή ενός εκατομμυρίου (1.000.000) δραχμών τουλάχιστον. 2. Η άσκηση των δραστηριοτήτων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, χωρίς την ύπαρξη νόμιμης άδειας από κτηνιατρικής πλευράς από την αρμόδια αρχή, θεωρείται πάντοτε αυτόφωρο αδίκημα και η εγκατάσταση ή η αποθήκη ή το κατάστημα σφραγίζεται από την τοπική κτηνιατρική αρχή. Σε περίπτωση ανάγκης*

⁷⁰ ΑΠ 2088/2001 Ποιν.Λόγ. 6/2001 σελ. 2525 επ.

μπορεί να ζητείται η συνδρομή της οικείας αστυνομικής αρχής. Με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ρυθμίζεται η διαδικασία της σφράγισης. 3. Η καθ' υποτροπή παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου τιμωρείται με φυλάκιση ενός (1) έτους τουλάχιστον και με χρηματική ποινή από ένα εκατομμύριο (1.000.000) έως δύο εκατομμύρια (2.000.000) δραχμές. Γ. Κριτήρια επιμέτρησης των κυρώσεων Κατά την επιμέτρηση των κυρώσεων του παρόντος νόμου, λαμβάνονται υπόψη ιδία η σοβαρότητα της παράβασης, η διάρκειά της, το μέγεθος της επιχείρησης και η ένταση του δόλου του υπαιτίου». Ενόψει των ανωτέρω δηλαδή, στην περίπτωση υποτροπής εφαρμόζεται, ως ειδικότερο το άρθρο αυτό, το οποίο προβλέπει φυλάκιση ενός (1) έτους τουλάχιστον και χρηματική ποινή από ένα εκατομμύριο (1.000.000) έως δύο εκατομμύρια (2.000.000) δραχμές, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω και σε σχέση με το άρθρο 11 παρ. 10 εδ. β' Ν. 2307/95. Ενδιαφέρον επίσης έχει και η πρόβλεψη του εγκλήματος της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με την κτηνοτροφία χωρίς άδεια, ως εγκλήματος διαρκούς απευθείας από το νόμο, δεδομένου ότι κατά του παραβάτη κινείται πάντοτε η αυτόφωρη διαδικασία.

Ακόμη, αξίζει να σημειωθούν, το άρθρο 7 Π.Δ. 411/76 για τα κατάλληλα κρέατα πτηνών, το ΠΔ 40/77 «περί της κτηνατρικής επιθεωρήσεως σφαγίων ζώων και προϊόντων ζωικής προέλευσης», του οποίου οι παραβάτες τιμωρούνται, όπως προβλέπει το άρθρο 22 αυτού, κατά τις διατάξεις του Ν. 248/1914 «περί οργάνωσης της Ζωοτεχνικής και Κτηνιατρικής Υπηρεσίας» ως ούτος συνεπληρώθη δια του Α.Ν. 23/24-1-1936 και του Ν. 4085/1960, αμφοτέρων περί συμπληρώσεως του Ν. 248/1914, επίσης η Α υπΕθυνΟικΑναπτΓεωργ 412013/2000 για την επισήμανση του βοείου κρέατος. Τέλος, την προαναφερθείσα Αγορανομική Διάταξη 14/1989 συμπλήρωσαν η ΑΥπΑναπτ Α2/3928 (Αγορανομική Διάταξη 5) για τα κρέατα και τα υποπροϊόντα σφαγίων, η οποία εξεδόθη προς εναρμόνιση με την απόφαση 2000/418/ΕΚ/29-6-2000 της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η ΑΥπΑναπτ Α2-3999/2000 (Αγορανομική Διάταξη 7) για την απαγόρευση

πώλησης νωπών και κατεψυγμένων κρεάτων από τους παραγωγούς και επαγγελματίες των Λαϊκών Αγορών, η ΑΥπΑναπτ Α2 4137/2000 (Αγορανομική Διάταξη 8) για την προστασία του καταναλωτικού κοινού από τη σπογγώδη εγκεφαλοπάθεια, η ΑΥπΑναπτ Α2-74/11-1-2001 (Αγορανομική Διάταξη 1) για την απαγόρευση διάθεσης και εμπορίας μεταποιημένων ζωικών πρωτεϊνών και εντέρων βοοειδών, η οποία εξεδόθη προς εναρμόνιση με σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της ΕΕ, όπως π.χ. η Απόφαση του Συμβουλίου της 4-12-2000 περί μέτρων προστασίας από τη σπογγώδη εγκεφαλοπάθεια και τη χρησιμοποίηση ζωικών πρωτεϊνών στη διατροφή ζώων, οι παραβάτες των οποίων διώκονται σύμφωνα με τον ΑγορΚ, όπως άλλωστε ισχύει για κάθε παράβαση της Αγορανομικής Διατάξεως 14/1989.

ια Καταστήματα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος

Ιδιαίτερο πρακτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η Υγειονομική Διάταξη Α1β/8577/1983 περί υγειονομικού ελέγχου και αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων τροφίμων ή/και ποτών (ΦΕΚ Β' 526/8-9-83), δεδομένου ότι η εφαρμογή της καλύπτει μια πλειάδα εμπορικών δραστηριοτήτων στον τομέα των τροφίμων και των ποτών. Την έγκριση εφαρμογής της προσδιορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 5 αυτής σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 1 και 2 αυτής, οι οποίες ορίζουν τι είναι υγειονομικός έλεγχος και πού αυτός ασκείται. Στη συνέχεια ορίζονται τα σχετικά με την άδεια, τις επιθεωρήσεις, τα βιβλιάρια υγείας προσωπικού (άρθρο 14), με τα οποία πρέπει να εφοδιάζονται όχι όλοι όσοι απασχολούνται στις αναφερόμενες στο άρθρο 14 επιχειρήσεις, αλλά μόνο εκείνοι οι εργαζόμενοι, οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες προς το κοινό, οι οποίες προϋποθέτουν άμεση επαφή με τον καταναλωτή του τροφίμου ή του ποτού⁷¹. Εν συνεχεία (άρθρο 15) ορίζονται οι γενικοί όροι ιδρύσεως και

⁷¹ ΑΠ 79/2000 ΝοΒ 2001 σελ. 38.

λειτουργίας καταστημάτων και εργαστηρίων τροφίμων και ποτών (ύδρευση, αποχέτευση, αποθήκες κλπ) και έπειτα οι ειδικοί όροι (άρθρο 37 επ.) ιδρύσεως και λειτουργίας καταστημάτων τροφίμων και ποτών, οι οποίοι αφορούν σε κάθε συγκεκριμένη κατηγορία καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Έτσι τα καταστήματα αυτά κατατάσσονται σε ειδικότερες κατηγορίες, για τις οποίες, εκτός των ως άνω γενικών όρων (άρθρο 15 επ.), ισχύουν για καθεμιά συγκεκριμένα ειδικοί όροι που αφορούν στην αίθουσα των πελατών, τα καθίσματα, το παρασκευαστήριο κλπ. . Έτσι, το άρθρο 37 αναφέρεται στα καταστήματα προσφοράς ποτών χωρίς φαγητό σε καθισμένους πελάτες (καφενεία, καφετέριες, μπάρ, οινοπωλεία, κυλικεία, ανοικτά μπαρ), το άρθρο 38 στα καταστήματα, στα οποία παρασκευάζονται ή/και προσφέρονται σε καθισμένους πελάτες φαγητά με τη συνοδεία ή μη ποτών (εστιατόρια, οινομαγειρεία, ταβέρνες, ψαροταβέρνες, ψητοπωλεία, οβελιστήρια, ψησταριές, πιτσαρίες, σνακ μπαρ, fast food, καφέ μπαρ), το άρθρο 39 στα καταστήματα, στα οποία παρασκευάζονται και προσφέρονται γλυκίσματα και κάθε είδους παρασκευάσματα γάλακτος κ.λπ. σε καθισμένους πελάτες (ζαχαροπλαστεία, ζαχαροπλαστεία χωρίς εργαστήριο, γαλακτοπωλεία, αναψυκτήρια, μπουγατσάδικα, λουκουματζιδικα), το άρθρο 40 στα μικτά καταστήματα παρασκευής και προσφοράς φαγητών, γλυκισμάτων, ποτών κ.λπ. σε καθισμένους πελάτες, το οποίο αναφέρεται στην περίπτωση κατά την οποία δύο ή περισσότερα καταστήματα (ομοειδή ή μη ομοειδή) των άρθρων 37 ή 38 ή 39 λειτουργούν ως ένα μικτό κατάστημα. Το άρθρο 41 αναφέρεται στα κέντρα διασκέδασης, το άρθρο 42 στα καταστήματα, τα οποία διαθέτουν σε περαστικούς πελάτες τους τρόφιμα και ποτά για άμεση κατανάλωση (αναψυκτήρια, αναψυκτήρια χωρίς καθίσματα, παγωτοπωλεία, οβελιστήρια, κυλικεία, καντίνες κινητές), το άρθρο 43 αναφέρεται στα καταστήματα τροφίμων που καταναλώνονται σε άλλους χώρους έξω από εκείνους της διαθέσεώς τους (παντοπωλεία, οπωρολαχανοπωλεία, οπωροπωλεία, κρεοπωλεία, πτηνοπωλεία-αυγοπωλεία, ιχθυοπωλεία, καφειοπτεία, πρατήρια

γάλακτος/ειδών ζαχαροπλαστικής, αμιγή πρατήρια ειδών ζαχαροπλαστικής, αμιγή γαλακτοπωλεία, πρατήρια άρτου, καταστήματα κατεψυγμένων προϊόντων, καταστήματα ξηρών καρπών/ζαχαρωδών προϊόντων, καταστήματα εμφιαλωμένων ποτών, καταστήματα προϊόντων αλλαντοποιίας/τυροκομίας, πρατήρια ελαίου/μαγειρικών λιπών, τα μικτά εκ των ως άνω καταστήματα). Το άρθρο 44 αφορά στις υπεραγορές τροφίμων (Super markets), το άρθρο 45 στις αποθήκες τροφίμων ή/και ποτών χονδρικού εμπορίου, το άρθρο 46 στις λαϊκές αγορές, το άρθρο 47 στην πώληση τυποποιημένων παγωτών⁷², αναψυκτικών ποτών και ορισμένων ζαχαρωδών προϊόντων, στα αναπηρικά περίπτερα και στα καταστήματα ψιλικών, το άρθρο 48 στους αυτόματους πωλητές τροφίμων και ποτών, το άρθρο 49 στους πλανόδιους και στασίμους μικροπωλητές τροφίμων ή ποτών, το άρθρο 50 στα αρτοποιεία και πρατήρια άρτου (για το οποίο εγένετο λόγος ανωτέρω), το άρθρο 51 στους όρους ιδρύσεως και λειτουργίας καταστημάτων τροφίμων και ποτών σε χωριά με πληθυσμό κάτω των 2000 κατοίκων, για τα οποία εισάγεται εξαίρεση από την εφαρμογή των άρθρων 15 έως 46 (πλην των άρθρων 41 και 44 τα οποία εφαρμόζονται), το άρθρο 52 στα εργαστήρια τροφίμων και ποτών. Για τις ποινικές κυρώσεις της Υγειονομικής Διατάξεως αυτής ισχύει το άρθρο 11 παρ. 10 Ν. 2307/95. Συναφής με την ως άνω Υγειονομική Διάταξη είναι η Υγειονομική Διάταξη Α1β 3659/1982 για τη λειτουργία καταστημάτων (εστίασης, mini markets, open bars κτλ) σε ξενοδοχεία ύπνου (ΦΕΚ Β' 297/26-5-82) και η Υγειονομική Διάταξη Υ1β/6020/1993 για τους ειδικούς όρους και προϋποθέσεις ιδρύσεως και λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος εντός των κτιριακών εγκαταστάσεων των κρατικών Αερολιμένων (ΦΕΚ Β' 94/23-2-93).

⁷² Η εξαίρεση που αφορά στα περίπτερα, αναφορικά με τη δυνατότητα της τοποθέτησης των ψυγείων προς πώληση των παγωτών έξω από το χώρο τους, δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας, αφού τα κριτήρια διαφοροποίησης της κατηγορίας αυτής είναι γενικά και αντικειμενικά και είναι συναρτημένα με τις ειδικές συνθήκες λειτουργίας των περιπτέρων από άποψη στέγασης, χώρου και χρόνου λειτουργίας των απασχολούμενων σε αυτά προσώπων, σύμφωνα με την ΑΠ 1184/1996 Ποιν.Χρ. 1997 σελ. 986.

5. Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ)

Με το Ν. 2741/99 ΕΦΕΤ (ΦΕΚ Α', 199/28-9-1999) συστήθηκε ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.) με στόχο τον έλεγχο της ποιότητας των τροφίμων και την προστασία του καταναλωτή. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 1 Ν. 2741/99, ο ΕΦΕΤ καθορίζει τις προδιαγραφές ποιότητας, που πρέπει να πληρούν τα προσφερόμενα στην κατανάλωση τρόφιμα, καθορίζει πρότυπα και αρχές παραγωγής υγιεινών προϊόντων, καθορίζει ή επικυρώνει κανόνες υγιεινής σύμφωνα με τους συναφείς κανόνες του διεθνούς και του κοινοτικού δικαίου και ελέγχει την τήρησή τους από τις επιχειρήσεις. Ιδιαίτερος σημαντικός είναι οι αρμοδιότητες ελέγχου που έχει ο ΕΦΕΤ στον τομέα της διασφάλισης της υγιεινής των παραγομένων ή εισαγομένων, νωπών ή επεξεργασμένων προϊόντων σε όλα τα στάδια (πλην της πρωτογενούς παραγωγής, δηλαδή συγκομιδή, άρμεγμα κ.λπ.) της παραγωγής, της παρασκευής, της μεταποίησης, της συσκευασίας, της αποθήκευσης, της μεταφοράς, της διακίνησης και της πώλησής τους. Αναδεικνύεται επομένως ο ΕΦΕΤ σε βασική αρχή ελέγχου, όπως προκύπτει άλλωστε και από τη διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 1 Ν. 2741/99, η οποία ορίζει ότι ο ΕΦΕΤ έχει όλες τις αρμοδιότητες των προανακριτικών υπαλλήλων σύμφωνα με τον ΚΠΔ και εισάγεται εκ του νόμου υποχρέωση των αστυνομικών, λιμενικών και στρατιωτικών αρχών να του παράσχουν κάθε συνδρομή. Επομένως, οι υπάλληλοι του ΕΦΕΤ είναι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι εν τη εννοία του άρθρου 34 ΚΠΔ. Με το ΠΔ 223/2000 (ΦΕΚ Α' 192/6-9-2000) θεσπίσθηκε ο Οργανισμός του ΕΦΕΤ και με την ΚΥΑ ΕθνΟικΑναπτΔικαιοσ 487/2000, η οποία εναρμόνισε την εσωτερική μας νομοθεσία με την Οδηγία 93/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, επιβεβαιώθηκε η αναγνώριση του ΕΦΕΤ ως του κυρίου φορέως ελέγχου των κανόνων υγιεινής των τροφίμων. Στη συνέχεια εκδόθηκαν αριετές Υπουργικές αποφάσεις και Προεδρικά Διατάγματα, προκειμένου να αναταποκριθεί ο ΕΦΕΤ αποτελεσματικότερα στο σιόπο της προστασίας της υγείας και της

ζωής των καταναλωτών. Έτσι, ενδεικτικά αναφέρουμε την ΑΥΑνάπτυξης 8323/2000 (ΦΕΚ Β' 8/13-1-2000) για την έναρξη λειτουργίας του ΕΦΕΤ, την ΑΥΑνάπτυξης 139/2001 (ΦΕΚ Β' 489/27-4-2001) για την κατάρτιση και τήρηση μητρώου εργασθηρίων συνεργαζομένων με τον ΕΦΕΤ, την ΑΥΑνάπτυξης 764/2001 (ΦΕΚ Β' 14/12-1-2001) για τη συνεργασία του ΕΦΕΤ με άλλους φορείς. Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 8 Ν. 2741/99 ο ΕΦΕΤ μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις διοικητικής φύσεως σε όσους παραβαίνουν τις εκάστοτε προδιαγραφές υγιεινής και για το λόγο αυτό του εδόθη η προς τούτο σχετική εξουσιοδότηση με την ΥΠΟικον και Οικ/κωνΑναπτ 114/2003 (ΦΕΚ Β' 579/12-5-2003). Αξιζει ακόμη να αναφερθεί ότι με την ΥΠΟικον και Οικ/κωνΑναπτ 18386/2005 (ΦΕΚ Β' 1745/14-12-2005) ο ΕΦΕΤ ορίσθηκε ως σημείο επαφής με την Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κοινοποίηση αμέσων ή εμμέσων κινδύνων που προέρχονται από τρόφιμα.

Η πρόβλεψη των σχετικών ποινικών κυρώσεων για τους παραβάτες των προδιαγραφών υγιεινής εντοπίζεται στο άρθρο 5 παρ. 10 Ν. 2741/99. Προβλέπεται ποινή φυλακίσεως, εφόσον η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλες διατάξεις. Πρόκειται σαφώς για έγκλημα αφηρημένης διακινδυνεύσεως. Σε περίπτωση καταδίκης διατάσσεται από το ποινικό δικαστήριο και η καταστροφή των συγκεκριμένων προϊόντων (άρθρο 5 παρ. 12 εδ. β'). Στο άρθρο 5 παρ. 11 θεμελιώνεται τεκμήριο αντικειμενικής ευθύνης για τα διευθύνοντα στελέχη των επιχειρήσεων, χωρίς ωστόσο ρητή θεμελίωση ιδιαίτερας νομικής υποχρέωσης κατ' άρθρον 15 ΠΚ, όπως στο άρθρο 28 Ν. 1650/86, που μία τέτοια υποχρέωση πηγάζει ευθέως εκ του νόμου⁷³. Η ποινική δίωξη ασκείται αυτεπαγγέλτως και η υπόθεση εισάγεται με απευθείας κλήση στο ακροατήριο, σύμφωνα με το άρθρο 43 ΚΠΔ. Στην παρ. 16 του άρθρου 5 προβλέπεται ρητώς ρήτρα επικουρικότητας των διατάξεων του

⁷³ βλ. Παπανεοφύτου, Η προστασία του καταναλωτή στα πλαίσια των ρυθμίσεων του Ν 2741/1999 για τον Ενιαίο Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ), ΠοινΔικ 12/1999, σελ. 1271 επ., επίσης Μπρακουμάτσου, Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων, Ποιν.Δικ. 12/2000, σελ. 1251 επ. .

ΑγορΚ και του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών έναντι αυτών του Ν. 2741/99. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό άλλωστε και με το γεγονός ότι οι υπάλληλοι του ΕΦΕΤ αναγνωρίζονται από το νόμο 2741/99 ως ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, αλλά και η νομοθετική επιλογή για εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας βάσει του άρθρου 43 ΚΠΔ φανερώνουν αφενός μεν την πρόθεση του νομοθέτη να προσδώσει ειδικό βάρος στον Ν. 2741/99⁷⁴, αφετέρου δε να επιταχύνει τη σχετική ποινική διαδικασία καθιστώντας την έτσι πιο αποτελεσματική.

II. Φάρμακα-Καλλυντικά

1. Φάρμακα

a. Η κατά νόμον έννοια του φαρμάκου

Βασικός ορισμός της κατά νόμον εννοίας του φαρμάκου είναι ο περιεχόμενος στο άρθρο 1 παρ. 1 του Ν.Δ. 96/1973, σύμφωνα με τον οποίον «Φαρμακευτικόν προϊόν κατά τας διατάξεις του παρόντος είναι προϊόν της μαζικής και τυποποιημένης παρασκευής φαρμακευτικού είδους, φερομένου δια των κατά νόμον κανόνων προς υπό των ατόμων ιαματικήν, προφυλακτικήν, διαγνωστικήν και γενικώς ιατρικήν χρήση». Ο ορισμός αυτός, ο οποίος κατά το άρθρο 2 του Ν.Δ. 96/1973 επεκτείνεται και στις διαιτητικές τροφές, προφανώς κρίνεται ανεπαρκής και για τη συμπλήρωσή του πρέπει οπωσδήποτε να καταφύγουμε στον πληρέστερο ορισμό του άρθρου 2 παρ. 2 του Ν. 1316/1983 (ΦΕΚ Α' 3/1983)⁷⁵, αφού έχει πλήρως εναρμονισθεί με τα σχετικά νομοθετήματα του

⁷⁴ βλ. Παπανεοφύτου, οπ. π. .

⁷⁵ Η παρ. 2 του άρθρου 2 του Ν. 1316/1983 έχει ως εξής: «2. Αντικείμενο των αρμοδιοτήτων του Ε.Ο.Φ. αποτελούν τα εξής προϊόντα: α) Φαρμακευτικές ουσίες, πρώτες ύλες και υλικά συσκευασίας των προϊόντων αρμοδιότητας του Ε.Ο.Φ.

β) Φαρμακευτικά προϊόντα, Φαρμακευτικό προϊόν, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, είναι το προϊόν της μαζικής και τυποποιημένης παρασκευής φαρμακευτικού είδους (είδους φαρμάκου), το οποίο φέρεται στην κυκλοφορία χαρακτηριζόμενο ως «σιεύασμα», όταν η παρασκευή και η ονομασία του είναι «επίσημη» και «φαρμακευτικό ιδιοσκευάσμα», όταν το φάρμακο παρασκευασμένο εκ των προτέρων τίθεται στην κυκλοφορία σε ειδική συσκευασία και υπό ειδική ονομασία (σήμα), που όμως δεν είναι παραπλανητική και έχει αναγνωρισθεί από τους αρμόδιους φορείς ότι ανήκει στον παρασκευαστή, ο οποίος και μόνο έχει το δικαίωμα να τη χρησιμοποιεί.

Φάρμακο με την έννοια του παρόντος είναι ουσία ή συνδυασμός ουσιών ή σύνθεση που φέρεται να έχει ιδιότητες θεραπευτικές ή προληπτικές για ασθένειες ανθρώπων ή ζώων, ως επίσης ουσία ή συνδυασμός ουσιών ή σύνθεση που μπορεί να χορηγηθεί σε άνθρωπο ή ζώο για να συμβάλει σε ιατρική διάγνωση ή να βελτιώσει ή να τροποποιήσει ή αποκαταστήσει ή υποκαταστήσει οργανική λειτουργία στον άνθρωπο ή τα ζώα.

κοινοτικού δικαίου, τα οποία έχουν λάβει υπ' όψιν τους τα σύγχρονα τεχνολογικά δεδομένα στον χώρο της φαρμακευτικής. Με τον τρόπο αυτόν, δηλαδή με τη διεύρυνση του ορισμού του φαρμάκου, είναι δυνατόν να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή προστασία, δεδομένου ότι η τήρηση των

Ουσία με την έννοια του παρόντος είναι κάθε ύλη ανεξαρτήτως προελεύσεως που μπορεί να είναι «ανθρώπινη» (όπως ορμόνες, ένζυμα, το ανθρώπινο αίμα και τα παράγωγα του ανθρώπινου αίματος), «ζωική» (όπως μικροοργανισμοί, ολόκληρα ζώα, τμήματα οργάνων, ζωικές εκκρίσεις, τοξίνες, ουσίες λαμβανόμενες δι εκχυλίσεως, παράγωγα του αίματος κ.λπ.) «φυτική» (όπως μικροοργανισμοί, φυτά, τμήματα φυτών, φυτικές εκκρίσεις ουσίες λαμβανόμενες δι εκχυλίσεως κ.λπ.) και «χημική» (όπως στοιχεία, χημικές ύλες της φύσης, προϊόντα μετασχηματισμού και αντιδράσεων, συνθέσεις κ.λπ.).

γ) Ανασολογικά φαρμακευτικά προϊόντα (εμβόλια, άνοσοι οροί, βιολογικά διαγνωστικά προϊόντα IN VIVO και αλλεργιογόνα).

δ) Φαρμακευτικά προϊόντα προερχόμενα από αίμα ή πλάσμα ανθρώπων.

ε) Λοιπά βιολογικά προϊόντα μη υπαγόμενα στις περιπτ. γ και δ . Αλλα συμβατικά βιολογικά προϊόντα.

στ) Φαρμακευτικά προϊόντα παραγόμενα με βιοτεχνολογικές μεθόδους.

ζ) Αλλα φαρμακευτικά προϊόντα υψηλής τεχνολογίας.

η) Ραδιενεργά σκευάσματα ή ιδιοσκευάσματα για θεραπευτική ή διαγνωστική χρήση.

θ) Δρόγες και μείγματα δροτών για θεραπευτική ή διαγνωστική χρήση.

ι) Ιατρικά βοηθήματα. Ιατρικά βοηθήματα είναι τα εργαλεία, οι συσκευές, τα μηχανήματα, τα διαγνωστικά προϊόντα IN VITRO και παρόμοια μέσα, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη θεραπεία, τη βελτίωση και την πρόληψη ασθενειών του ανθρώπου ή των ζώων ή για να επηρεάσουν τη δομή ή τις λειτουργίες του οργανισμού του ανθρώπου ή των ζώων, εφ' όσον το αποτέλεσμα που επιδιώκεται δεν επιτυγχάνεται με χημική δράση (φαρμακολογική) στον οργανισμό του ανθρώπου ή των ζώων και δεν εξαρτάται απότο μεταβολισμό του. Στην έννοια του ιατρικού βοηθήματος περιλαμβάνονται και τα τμήματα και εξαρτήματα βοηθημάτων, τα οποία διατίθενται στην αγορά χωριστά.

Στην κατηγορία αυτήν περιλαμβάνονται ιδίως:

- «Κρίσιμα» ιατρικά βοηθήματα, εκείνα δηλαδή που προορίζονται να εμφυτευθούν με χειρουργική επέμβαση στο σώμα για να υποστηρίξουν ή να διατηρήσουν τη ζωή.

- Αποστειρωμένα και μη υλικά μιας ή πολλαπλής χρήσης, όπως σύριγγες, βελόνες, συσκευές έγχυσης, μετάγγισης, καθετήρες, ενδομήτρια αντισυλληπτικά, φίλτρα αιμοκάθαρσης, κ.λπ..

- Επιδεσμικό υλικό, ταμπόν, βαμβάκι κ.λπ. χωρίς φαρμακευτικές ουσίες, υγρά φακών επαφής, καθαριστικά τεχνητών οδοντοστοιχιών και τα συναφή προϊόντα.

- Απολυμαντικά και αντισηπτικά ιατρικών και οδοντιατρικών εργαλείων καθώς και άλλων ιατρικών βοηθημάτων.

- Οδοντιατρικά υλικά, όπως π.χ. μέταλλα και κράματα, πορσελάνη, ενδοδοντικά υλικά, οδοντιατρικά εμφρακτικά υλικά κ.λπ.

- Βιολογικά αντιδραστήρια (IN VITRO) ,καθώς και αντιδραστήρια μαζικής και τυποποιημένης παραγωγής για διαγνωστική και γενικά ιατρική χρήση. - Εργαλεία ιατρικά, αποστειρωμένα ή μη, που μπορεί να είναι απλά ή σύνθετα, ενεργά ή μη ενεργά, εσωτερικής ή εξωτερικής χρήσης, προοριζόμενα για όλους τους κλάδους της Ιατρικής.

- Χειρουργικά ράμματα (απορροφούμενα και μη), χειρουργικές επιδέσεις (άμεσες επιδέσεις τραυμάτων, συγκολλητικές ταινίες, προστατευτικά επιθεμάτων κ.λπ.) και είδη υγιεινής (προφυλακτικά, κολπικά και τραχηλικά διαφράγματα, συσκευές SEX κ.λπ.).

- Συσκευές, όργανα ή μηχανήματα ιατρικά, προοριζόμενα για διαγνωστική ή θεραπευτική χρήση.

ια) Καλλυντικά προϊόντα. Καλλυντικό, κατά την έννοια του παρόντος νόμου είναι οποιαδήποτε ουσία ή παρασκευάσμα που προορίζεται να έλθει σε επαφή με τα επιφανειακά μέρη του σώματος (επιδερμίδα, τριχωτό μέρος, νύχια, χείλη και εξωτερικά γεννητικά όργανα) ή με τα δόντια και το βλεννογόνο της στοματικής κοιλότητας με απομειωτικό ή κύριο σκοπό τον καθαρισμό, αρωματισμό και την προστασία για τη διατήρηση αυτών σε καλή κατάσταση, τη μεταβολή της εμφάνισής της ή τη διόρθωση των σωματικών οσμών.

ιβ) Προϊόντα ειδικής διατροφής, συμπληρώματα διατροφής, επικουρικά του αδυνατίσματος, κ.λπ.

ιγ) Υγρά διαλύματα περιτοναϊκής διύλισης ή αιμοδιύλισης.

ιδ) Ιαματικά ύδατα και απωθητικά του καπνίσματος.

ιε) Φαρμακούμενες ζωοτροφές, προσθετικά ζωοτροφών.

ιστ) Απολυμαντικά, αντισηπτικά και αποσμητικά χώρου.

ιζ) Παρασιστοιτόνα φάρμακα, όπως αυτά ορίζονται από τις κείμενες διατάξεις.»

προδιαγραφών παραγωγής και διακινήσεως των φαρμάκων αφορά σε όλες τις σύγχρονες μορφές των φαρμακευτικών σκευασμάτων.

β. Η εν γένει φαρμακευτική νομοθεσία

Η εν γένει φαρμακευτική νομοθεσία έχει εναρμονισθεί στο μεγαλύτερο ποσοστό της με τις αντίστοιχες κοινοτικές οδηγίες στον τομέα των φαρμάκων. Έτσι, επί παραδείγματι, η καλή παραγωγή των φαρμάκων και η αντίστοιχη πιστοποίηση των εργαστηρίων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, ρυθμίζεται από τις υπουργικές αποφάσεις Υ.Α. Υ611228/92/06.04.1993 (ΦΕΚ Β' 322/1993), Υ.Α 452/1997/09.03.1998 (ΦΕΚ Β' 294/1998), Υ.Α. Α7α/10821/1997/04.03.1998 (ΦΕΚ Β' 398/1998), Υ.Α.7α/οικ.3747/29.06.1999 (ΦΕΚ Β' 1522/1999), Υ.Α Υ6/86052/16.09.2003 (ΦΕΚ Β' 1363/2003 και Υ.Α αριθμ. Υ6/75691/12.12.2004 (ΦΕΚ Β' 1533/2004), οι οποίες έχουν εντάξει στο εσωτερικό μας δίκαιο τις κοινοτικές οδηγίες υπ' αριθμ. 87/12 ΕΟΚ, 88/320 ΕΟΚ, 90/18 ΕΟΚ, 91/356 ΕΟΚ και 2003/94 ΕΚ.

Η ελληνική νομοθεσία επίσης εναρμονίσθηκε στον τομέα των συμπληρωμάτων διατροφής και των τροφίμων ειδικής διατροφής με τις κοινοτικές οδηγίες υπ' αριθμ. 73/437/ΕΟΚ, 77/94/ΕΟΚ, 89/398/ΕΟΚ, 91/321/ΕΟΚ, 96/4/ΕΚ, 96/84/ΕΚ, 1999/21/ΕΚ, 2000/36/ΕΚ, 2001/15/ΕΚ, 2001/83/ΕΚ, 2002/46/ΕΚ, 2003/13/ΕΚ, 2004/5/ΕΚ, 2004/6/ΕΚ με τα Π.Δ 513/1983 (ΦΕΚ Β' 196/1983), Π.Δ. 514/1983 (ΦΕΚ Β' 196/1983) διά των υπουργικών αποφάσεων υπ' αριθμ. Υ.Α. Α2γ/οικ.5350/8.12.1986 (ΦΕΚ Β' 870/1986), Υ.Α Α6/5224/7.6.1989 (ΦΕΚ Β' 493/1989), Υ.Α. Υ6α/10170/19.10.1995 (ΦΕΚ Β' 935/1995), Υ.Α 556/1995/11.12.1995 (ΦΕΚ Β' 1028/1995), Υ.Α 632/1997/2.1.1998 (ΦΕΚ Β' 100/1998), Υ.Α. Υ3Ε/5497/15.10.1997 (ΦΕΚ Β' 250/1998), Υ.Α Α2Ε/5478/29.1.1999 (ΦΕΚ Β' 189/1999), Υ.Α Υ3α/3140/3.8.2000 (ΦΕΚ Β' 1023/2000), Υ.Α. Υ3/3211/2000 (ΦΕΚ Β' 1185/2000), Υ.Α 561/2000/1.2.2001 (ΦΕΚ Β' 160/2001), Υ.Α Υ6α/2624/6.7.2001 (ΦΕΚ Β'

901/2001), Υ.Α Υ1οικ./Γ.Π/64604/10.4.2002 (ΦΕΚ Β' 900/2002), Υ.Α Υ1/Γ.Π.127962/2003 (ΦΕΚ Β' 395/2004), Υ.Α Υ1/Γ.Π.75195/19.10.2004 (ΦΕΚ Β' 1623/2004) και Υ.Α Υ1/Γ.Π.91735/10.11.2004 (ΦΕΚ Β' 1713/2004).

Ιδιαίτερος σημαντική είναι η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας προς την αντίστοιχη κοινοτική στον τομέα της παραγωγής και της κυκλοφορίας φαρμάκων που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση, η οποία συνετελέσθη με την υπουργική απόφαση υπ' αριθμ. ΔΥΓ3(α)/83657/30.12.2005 (ΦΕΚ Β' 59/2006) σε συμμόρφωση με την υπ' αριθμ. 2001/1983/ΕΚ Οδηγία περί Κοινοτικού κώδικα για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση, όπως τροποποιήθηκε από τις υπ' αριθμ. 2004/27/ΕΚ και 2004/24/ΕΚ Οδηγίες για τα παραδοσιακά φάρμακα φυτικής προέλευσης και το άρθρο 31 της υπ' αριθμ. 2002/1998/ΕΚ Οδηγίας για τη θέσπιση προτύπων ποιότητας και ασφάλειας για τη συλλογή, τον έλεγχο, την επεξεργασία, την αποθήκευση και τη διανομή ανθρωπίνου αίματος και συστατικών αίματος.

Τέλος, με τον Ν. 1316/1983, όπως ισχύει σήμερα, ιδρύθηκε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργού Υγείας, ο «ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΦΑΡΜΑΚΩΝ» (Ε.Ο.Φ.), ο οποίος αποτελεί και το βασικό ελεγκτικό μηχανισμό⁷⁶ της παραγωγής και της διακινήσεως των φαρμάκων υπό την ανωτέρω αναλυθείσα έννοια, με ανεγνωρισμένες σε αυτόν ευρείες αρμοδιότητες⁷⁷ τόσο αποφασιστικές, όπως η έγκριση, η απόρριψη, η ανανέωση, η τροποποίηση, η αναστολή ή και ανάκληση των αδειών κυκλοφορίας των ειδών του άρθρ. 2 του Ν. 1316/1983, δηλαδή των εν γένει φαρμακευτικών ειδών κατά τον προαναφερθέντα ορισμό, οι οποίες περιλαμβάνουν ακόμη και τη λήψη διοικητικών ή συντηρητικών μέτρων σε

⁷⁶ Κατά την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 1316/1983: «1. Ο Ε.Ο.Φ. έχει ως πρώτιστο σκοπό την προάσπιση και την προαγωγή της δημόσιας υγείας, καθώς και την εξασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος γενικότερα στο χώρο του φαρμάκου, και άλλων συναφών προϊόντων (ιατρικών βοηθημάτων, φίλτρων τεχνητού νεφρού κ.λπ.), με την εξασφάλιση επαρκούς κυκλοφορίας ελεγμένων και ποιοτικώς άριστων προϊόντων, καθώς και με την προώθηση και ανάπτυξη της τεχνολογίας και της έρευνας στον ίδιο χώρο.»

⁷⁷ άρθρο 3 Ν. 1316/1983

περιπτώσεις κινδύνου της Δημοσίας Υγείας και την επιβολή των προβλεπομένων από το σύνολο της φαρμακευτικής νομοθεσίας διοικητικών κυρώσεων, όσο και γνωμοδοτικές, όπως η μεταστέγαση ή η ανάκληση αδειών φαρμακευτικών μονάδων, αλλά και ο προληπτικός έλεγχος των διατυπώσεων εισαγωγής κάθε εισαγομένου φαρμακευτικού σκευάσματος.

γ. Ποινικές διατάξεις

Οι βασικές ποινικές διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας στον τομέα των φαρμάκων εντοπίζονται στο άρθρο 19 του Ν.Δ. 96/1973⁷⁸. Στο άρθρο αυτό

⁷⁸ Το πλήρες κείμενο του άρθρου αυτού είναι το εξής: «1. Παραγωγός ή Αντιπρόσωπος ή Εισαγωγέας ο οποίος κυκλοφορεί φαρμακευτικά και λοιπά προϊόντα, που αναφέρονται στο νόμο αυτόν χωρίς άδεια ή μετά τη λήξη ή ανάκληση ή κατά τη διάρκεια αναστολής της ισχύος της, τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι 1.000.000 δραχμές. Σε περίπτωση επανάληψης της παραβάσεως το αδίκημα δίδεται ποινικά και τιμωρείται με φυλάκιση μέχρις ενός έτους και χρηματική ποινή από 200.000 μέχρι 2.000.000 δραχμές.

Με τις ίδιες ποινές τιμωρείται κάθε παραγωγός ή αντιπρόσωπος ή εισαγωγέας για παραγωγή, εισαγωγή, κατοχή ή διάθεση των προϊόντων αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ., που γίνεται κατά παράβαση των διατάξεων και των κανόνων καλής παρασκευής και διάθεσης.

2. Φαρμακοποιοός, γιατρός, κτηνίατρος ή άλλος πωλητής, ο οποίος διαθέτει με οποιοδήποτε τρόπο προϊόντα αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ., για τα οποία απαιτείται άδεια κυκλοφορίας, χωρίς άδεια ή μετά τη λήξη ή ανάκλησή της ή κατά τη διάρκεια της αναστολής της ισχύος της και εφ' όσον έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημέρωσής του, τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι 300.000 δραχμές και κλείσιμο του φαρμακείου, φαρμακαποθήκης ή άλλου καταστήματος μέχρι τρεις μήνες. Σε περίπτωση επανάληψης της παραβάσεως το αδίκημα δίδεται ποινικά και τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή από 200.000 μέχρι 1.000.000 δρχ. και αφαίρεση από 3 μέχρι έξι μήνες της άδειας άσκησης επαγγέλματος.

Με τις ίδιες ποινές τιμωρείται κάθε φαρμακοποιοός, γιατρός, κτηνίατρος ή άλλος πωλητής για κατοχή ή διάθεση προϊόντων αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ. κατά παράβαση των διατάξεων και των κανόνων καλής φύλαξης και διάθεσης.

Επίσης με τις ίδιες ποινές τιμωρείται κάθε φαρμακοποιοός που αλλάζει κατά την εκτέλεσή τους συνταγές ασφαλιστικών ταμείων με άλλα προϊόντα.

3. Όσοι κατά παράβαση των διατάξεων των παρ. 4, 6 και 7 του άρθρου 16 προσφέρουν ή δέχονται αμοιβές ή άλλα ανταλλάγματα, καθώς και όσοι παραβαίνουν τις διατάξεις του νόμου, που απαγορεύουν τη χορήγηση ιατρικών δειγμάτων ή εμπορεύονται (πωλούν ή αγοράζουν) τα δείγματα που χορηγούνται δωρεάν, ή παραβαίνουν τις διατάξεις για διοργάνωση των συνεδρίων, τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι 500.000 δρχ. Όσοι από αυτούς είναι γιατροί ή φαρμακοποιοί ή κτηνίατροι τιμωρούνται, επιπλέον, σε περίπτωση επανάληψης της παραβάσεως, με στέρηση της άδειας άσκησης επαγγέλματος από 6 μήνες μέχρι 1 χρόνο. Σε νέα επανάληψη της παραβάσεως επιβάλλεται η ποινή της οριστικής στέρησης της άδειας άσκησης επαγγέλματος. Οι δικαιούχοι αδειών κυκλοφορίας που παραβαίνουν τη νομοθεσία που καθορίζει την παραγωγή και χορήγηση δειγμάτων τιμωρούνται επιπλέον με οριστική ανάκληση της άδειας κυκλοφορίας.

Σε επανάληψη της παραβάσεως το αδίκημα δίδεται ποινικά και τιμωρείται με χρηματική ποινή 500.000 μέχρι 2.000.000 δρχ. και φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών.

4. Αι παραβάσεις των κατά το άρθρ. 17 εκδιδομένων δελτίων τιμών και αγορανομικών διατάξεων τιμωρούνται κατά τας εκάστοτε ισχυρούσας διατάξεις του Αγορανομικού Κώδικος.

5. Οι παραβάσεις των διατάξεων περί τυποποιημένης κυκλοφορίας και υποχρεωτικών ενδείξεων στη συσκευασία των φαρμάκων και λοιπών προϊόντων τιμωρούνται με πρόστιμο μέχρι 500.000 δρχ. και σε περίπτωση επανάληψης της παραβάσεως με πρόστιμο μέχρι 1.000.000 δρχ. και ανάκληση της άδειας κυκλοφορίας.

Με τις ίδιες κυρώσεις τιμωρείται και παραγωγός, αντιπρόσωπος ή εισαγωγέας που κυκλοφορεί προϊόντα αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ., των οποίων η σύνθεση δεν είναι η ίδια με αυτή που εγκρίθηκε για την κυκλοφορία τους ή που δεν τηρεί τους όρους με τους οποίους εγκρίθηκε η άδεια κυκλοφορίας. Με ανάκληση της άδειας

κυκλοφορίας πέραν του προβλεπόμενου προστίμου, τιμωρείται σε περίπτωση υποτροπής, παραγωγός, αντιπρόσωπος, εισαγωγέας ή προμηθευτής προϊόντων αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ., πλην των φαρμακευτικών για τα οποία ισχύουν οι κατ' ιδίαν διατάξεις, που παραβαίνει τις διατάξεις περί διαφήμισης του ν. 2251/1994 και τιμωρείται με τις προβλεπόμενες σε αυτόν ποινές. Οι παραπάνω αναφερόμενες ποινές επιβάλλονται, σύμφωνα με την παράγραφο 12 του παρόντος άρθρου.

"5Α. Με πρόστιμο μέχρι 500.000 δρχ. και σε περίπτωση επανάληψης της παραβάσεως το αδίκημα δίκαια ποινικά και τιμωρείται με χρηματική ποινή από 200.000 μέχρι 1.000.000 δρχ. και φυλάκιση μέχρι 6 μήνες και ανάκληση της άδειας κυκλοφορίας των σχετικών προϊόντων τιμωρούνται όσοι:

α. Εμποδίζουν ή παρακωλύουν το έργο των οργάνων ελέγχου, επιθεωρήσεων και δειγματοληψιών του Ε.Ο.Φ.

β. Δεν τηρούν καθόλου ή δεν τηρούν κανονικά ή αποκορύπτουν και δε θέτουν στη διάθεση των οργάνων του Ε.Ο.Φ. τα βιβλία και στοιχεία που αφορούν την εισαγωγή και διακίνηση των πρώτων και βοηθητικών υλών, των υλικών συσκευασίας και έτοιμων προϊόντων.

γ. Παραβαίνουν τις διατάξεις της Φαρμακευτικής Νομοθεσίας που αναφέρονται στην πρόσληψη ή απόλυση του προσωπικού της.

δ. Προβαίνουν σε καταχρηστική απόλυση ή κατάφορα άνιση μεταχείριση, μισθολογική ή άλλη, των υπεύθυνων παραγωγής και ελέγχου ποιότητας.

ε. Παρεμποδίζουν το έργο του Συμβουλίου Εποπτείας ή των υπευθύνων παραγωγής και ελέγχου ποιότητας.

στ. Καθυστερούν αδικαιολόγητα την καταβολή των πόρων του Ε.Ο.Φ.

ζ. Παραβαίνουν τις διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 4 του Ν.Δ. 96/1973.

η. Παραβαίνουν τις διατάξεις της νομοθεσίας για την ιατρική ενημέρωση και διαφήμιση των φαρμάκων.

θ. Παραβαίνουν τις διατάξεις περί κλινικών δοκιμών.

6. Δια των εν τη προηγούμενη παραγράφω ποινών τιμωρούνται: α) Οι αντιπρόσωποι αλλοδαπών οίκων, οι παραβαίνοντες τας εις των παρ.

2 και 4 του άρθρου 8 υποχρεώσεις των, ανακαλουμένης εν υποτροπή και της άδειας κυκλοφορίας του δι' ο η παράβασις προϊόντος.

β) Οι παραβαίνοντες τας περί χονδρικής και λιανικής πώλησεως διατάξεις. Εν περιπτώσει υποτροπής, προκειμένου μεν περί παραγωγών ή αντιπροσώπων, ανακαλείται και η άδεια κυκλοφορίας του εις ο αφορά η παράβασις προϊόντος, προκειμένου δε περί φαρμακοποιών ή διατηρούντων φαρμακαποθήκην ή έτερον κατάστημα ανακαλείται προσωρινώς και δια χρονικόν διάστημα μέχρις εξ μηνών και εν υποτροπή οριστικώς η άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας του φαρμακείου, της φαρμακαποθήκης ή του καταστήματος.

γ) Οι παραβαίνοντες τας διατάξεις των παρ. 1, 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 16, εν υποτροπή δε και δι' ανακλήσεως της άδειας κυκλοφορίας του εις ο αφορά η παράβασις προϊόντος.

7. Αι εν ταις προηγούμεναις παρ. 5 και 6 κυρώσεις επιβάλλονται, δι' αποφάσεως του Υπουργού Κοινωνικών Υπηρεσιών, δια την ανάκλησιν όμως της άδειας λειτουργίας καταστήματος, πλην φαρμακείου και φαρμακαποθήκης, ως και φαρμακευτικών Εργοστασίων ή Εργαστηρίων απαιτείται κοινή απόφασις των Υπουργών Κοινωνικών Υπηρεσιών και Εθνικής Οικονομίας.

8. Φαρμακευτικά και λοιπά προϊόντα αρμοδιότητας του Ε.Ο.Φ. τα οποία κυκλοφορούν χωρίς άδεια που χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού ή μετά τη λήξη ή ανάκληση ή αναστολή της κατάσχονται από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας ή του Ε.Ο.Φ. Η κατάσχεση αυτή υπόκειται στην έγκριση του Δ.Σ. του Ε.Ο.Φ. Για την τύχη των κατασχεθέντων αποφασίζει ο Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας -μετά σύμφωνη γνώμη του Δ.Σ. του Ε.Ο.Φ.- που μπορεί να επιβάλλει την καταστροφή τους ή διάθεσή τους σε νοσηλευτικά ή άλλα ιδρύματα".

9. Φαρμακευτικά και λοιπά εν γένει προϊόντα, άτινα εις της γενομένης δειγματοληψίας αποδεικνύονται νοθευμένα ή η σύνθεσις αυτών δεν είναι σύμφωνος προς την εγκριθείσαν τοιαύτην, ή, προκειμένου περί σκευασμάτων, προς την αναφερομένην εις την φαρμακοποιάν, εξ ης ταύτα λαμβάνονται, ή η παρασκευή των είναι πλημμελής ή κρίνονται επικίνδυνα δια την δημοσίαν υγείαν κατάσχονται υπό των εν τη προηγούμενη παραγράφω οργάνων. Δι' αποφάσεως του Υπουργού Κοινωνικών Υπηρεσιών, εκδιδομένης μετά προηγούμενη γνώμη του ΚΕΕΦ, διατάσσεται και ενεργείται η καταστροφή αυτών.

Οι παραβάται της παρούσης παραγράφου τιμωρούνται δια των υπό της παρ. 3 του παρόντος άρθρου προβλεπόμενων ποινών, εκτός εάν εξ ετέρων διατάξεων νόμων προβλέπονται βαρύτεραι ποιναι.

10. Αι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και δια τους παρανόμως κατέχοντας προς πώλησιν ή πωλούντας φαρμακευτικά και λοιπά εν γένει προϊόντα.

11. α) Με πρόστιμο μέχρι 100.000 δρχ. και σε περίπτωση υποτροπής μέχρι 200.000 δρχ. και άρση της υπευθυνότητας, τιμωρούνται οι υπεύθυνοι παραγωγής και ελέγχου ποιότητας που παραβαίνουν τους κανόνες καλής παρασκευής και ασφάλειας των προϊόντων των οποίων έχουν την ευθύνη. Επίσης με άρση της υπευθυνότητας τιμωρούνται όσοι από αυτούς απουσιάζουν αδικαιολόγητα πέρα από δύο συγκεντρώσεις ή συσκέψεις υπευθύνων, που συγκαλούνται από τον Ε.Ο.Φ.

β) Κυρώσεις που επιβάλλονται σε βιομηχανίες ή εμπορικές επιχειρήσεις που παράγουν ή διακινούν προϊόντα αρμοδιότητας του Ε.Ο.Φ. για τα οποία αποδείχτηκε, μακροσκοπικά ή μετά από εργαστηριακό έλεγχο, ότι η

προβλέπεται η ποινικοποίηση συμπεριφορών που αντιβαίνουν στις προβλεπόμενες από το νόμο προϋποθέσεις παραγωγής και διακίνησης των φαρμακευτικών προϊόντων, οι οποίες δύνανται να αναζητηθούν στο σύνολο της εν γένει φαρμακευτικής νομοθεσίας, όπως αυτή σκιαγραφήθηκε ανωτέρω. Αυτό προκύπτει από το ίδιο το κείμενο του άρθρου αυτού, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Έτσι, για παράδειγμα, στο εδάφιο β' της παραγράφου 1 του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973 τυποποιείται ως πλημμεληματική συμπεριφορά η κατ' επανάληψη διενέργεια της διοικητικής παραβάσεως του εδαφίου α' της παραγράφου 1 του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973, δηλαδή η άνευ αδειας κυκλοφορία φαρμακευτικών προϊόντων, που αναφέρονται στο Ν.Δ. 96/1973. Όμως με το εδάφιο γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973 οι ίδιες ποινές απειλούνται και για όσους παραβαίνουν τις διατάξεις καλής παρασκευής και διαθέσεως των προϊόντων αρμοδιότητας Ε.Ο.Φ., με αποτέλεσμα οι ποινικές διατάξεις του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973 να εφαρμόζονται σε όλες τις παραβάσεις της ορθής παρασκευής και διακίνησης των φαρμακευτικών σκευασμάτων υπό την ευρύτερή τους έννοια, δηλαδή αυτή του ορισμού του άρθρου 2 παρ. 2 του Ν. 1316/1983⁷⁹. Άλλα πάλι

σύνθεση ή εμφάνισή τους δεν είναι σύμφωνη με αυτή που εγκρίθηκε ή ότι η παρασκευή τους, αποθήκευση ή διακίνηση ήταν πλημμελής ή ο χώρος και οι συνθήκες παρασκευής τους και ελέγχου ακατάλληλες, δύνανται να δημοσιεύονται στον επιστημονικό και ημερήσιο τύπο ή τα ενημερωτικά έντυπα που εκδίδει ο Ε.Ο.Φ. και να ανακοινώνονται από τα μέσα μαζικής ενημερωσης.

γ) Οι παραβάτες κάθε άλλης απαγορευτικής και επιτακτικής διάταξης του παρόντος Ν.Δ. και των Προεδρικών Διαταγμάτων και Υπουργικών Αποφάσεων που εκδίδονται με εξουσιοδότησή του τιμωρούνται με τις ποινές του άρθρου 458 Π.Κ.

12. «Τα διοικητικά πρόστιμα επιβάλλονται με απόφαση του Δ.Σ. του Ε.Ο.Φ. και εισπράττονται κατά τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε.». Οι αναλήψεις των αδειών κυκλοφορίας επιβάλλονται με απόφαση του Δ.Σ. του Ε.Ο.Φ. Οι στέρσεις των αδειών άσκησης επαγγέλματος επιβάλλονται, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά από άλλες διατάξεις, με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας ύστερα από γνωμάτευση του οικείου πειθαρχικού συμβουλίου. Το κλείσιμο φαρμακείου και φαρμακαποθήκης γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας. Οι δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις των κυρώσεων γίνονται με απόφαση του Δ.Σ. του Ε.Ο.Φ. .

13. α) Παραγωγός, αντιπρόσωπος ή εισαγωγέας ή άλλος επιτηδευματίας, ο οποίος διαθέτει τα προϊόντα του, σε πρόσωπα διάφορα από τα προβλεπόμενα από το άρθρο 49 της υπουργικής απόφασης 300518/1984, τιμωρείται κατ' αντιστοιχία με τις ποινές που προβλέπονται στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου.

β) Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και για τα προϊόντα του άρθρου 2 του νόμου 1316/1983, που προορίζονται για κτηνιατρική χρήση.

14. Τα διοικητικά πρόστιμα, όπως και οι κάθε είδους καθυστερούμενες οφειλές προς τον Ε.Ο.Φ. εισπράττονται με βάση τις ίδιες διατάξεις, που προβλέπονται και για τα υπόλοιπα έσοδα του Ε.Ο.Φ. .

14. Οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο αυτό για τα προϊόντα που κυκλοφορούν ή διατίθενται χωρίς άδεια ή μετά τη λήξη ή ανάκληση ή κατά τη διάρκεια της αναστολής της άδειάς τους, ισχύουν και για τα προϊόντα εκείνα, για την κυκλοφορία των οποίων απαιτείται δήλωση ή γνωστοποίηση κυκλοφορίας.»

⁷⁹ Ο Ν. 1316/1983 είναι ο ιδρυτικός νόμος του Ε.Ο.Φ., όπως προεξετέθη.

νομοθετήματα, όπως το άρθρο 9 της Υ.Α. Υ6α/10170/19.10.1995 (ΦΕΚ Β' 935/1995), παραπέμπουν ρητώς -σχετικά με τις συμπεριφορές που αντιβαίνουν στις διατάξεις τους- στις ποινικές και διοικητικές κυρώσεις του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973, ωστόσο, ακόμη και να μην υπήρχε η ρητή παραπομπή στο άρθρο 19 Ν.Δ. 96/1973, αυτή θα ήταν δυνατή σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 1 εδ. γ' του Ν.Δ. 96/1973 και το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 1316/1983.

Οι διατάξεις του άρθρου 19 του Ν.Δ. 96/1973 απειλούν ποινές πλημμεληματικού χαρακτήρα για όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο στην διαδικασία παραγωγής και διακινήσεως των φαρμάκων (παραγωγός, αντιπρόσωπος, εισαγωγέας, φαρμακοποιός κ.λπ.) ακολουθώντας τη νομοθετική τεχνική των εγκλημάτων αφηρημένης διακινδυνεύσεως της ζωής και της υγείας των καταναλωτών με ένα παράλληλο πλαίσιο επιβολής παρεπομένων ποινών, όπως η αφαίρεση αδείας ασκήσεως επαγγέλματος, αλλά και διοικητικών ποινών (π.χ. κλείσιμο φαρμακείου) ή προστίμων. Εκείνο που εξακολουθεί να ελλείπει ως νομοθετική επιλογή και από την παρούσα ποινικοποίηση συμπεριφορών σχετικών με τη ζωή και την υγεία του καταναλωτή δεν είναι τόσο το γεγονός ότι δεν εξατομικεύεται το έννομο αγαθό⁸⁰, αφού ευχερώς συνάγεται ότι η κατά παράβαση των κειμένων διατάξεων παραγωγή ή κυκλοφορία οποιουδήποτε φαρμακευτικού σκευάσματος συνιστά εν δυνάμει κίνδυνο για τη ζωή και την υγεία των καταναλωτών, όσο το γεγονός ότι ακολουθείται η πεπατημένη νομοθετική τεχνική, χωρίς να απασχολεί, καθώς φαίνεται, το σύγχρονο⁸¹ Έλληνα νομοθέτη, το βασικό πρόβλημα, δηλαδή ο επαρκής και αποτελεσματικός έλεγχος των φαρμακευτικών εταιριών με τη νομοθέτηση των αναλόγων κυρώσεων.

2. Καλλυντικά

⁸⁰ βλ. Παπανεοφύτου, Ποινική Προστασία του Καταναλωτή, σελ. 41.

⁸¹ δεδομένου ότι το άρθρο 19 Ν.Δ. 96/1973 υφίσταται συνεχείς τροποποιήσεις έως σήμερα.

Αρχικώς το νομικό πλαίσιο των καλλυντικών ήταν το ίδιο με αυτό των φαρμάκων και διεπόταν από το Ν.Δ. 96/1973. Μετά από την κατάργηση του άρθρου 3 του Ν.Δ. 96/1973 διά της παρ. 2 του άρθρου 9 του Π.Δ. 532/1981, η περί καλλυντικών νομοθεσία εναρμονιζόταν με τις εκάστοτε εκδιδόμενες κοινοτικές οδηγίες με υπουργικές αποφάσεις. Η νεώτερη νομοθετική εξέλιξη στον τομέα των καλλυντικών είναι η Υπουργική Απόφαση ΔΥΓ3(α)/ΓΠ.132979/18.03.2005 (ΦΕΚ Β' 352/2005), διά της οποίας η ελληνική έννομη τάξη εναρμονίσθηκε με τις Οδηγίες 79/661/ΕΟΚ, 82/147/ΕΟΚ, 82/368/ΕΟΚ, 83/191/ΕΟΚ, 83/341/ΕΟΚ, 83/496/ΕΟΚ, 83/574/ΕΟΚ, 84/415/ΕΟΚ, 85/391/ΕΟΚ, 86/179/ΕΟΚ, 86/199ΕΟΚ, 87/137/ΕΟΚ, 88/233/ΕΟΚ, 88/667/ΕΟΚ, 89/174/ΕΟΚ, 89/679/ΕΟΚ, 90/121/ΕΟΚ, 91/184/ΕΟΚ, 92/8/ΕΟΚ, 92/86/ΕΟΚ, 93/35/ΕΟΚ, 93/47ΕΚ, 94/32/ΕΚ, 95/34/ΕΚ, 96/41/ΕΚ, 97/1/ΕΚ, 97/18/ΕΚ, 97/45/ΕΚ, 98/16/ΕΚ, 98/62/ΕΚ, 2000/6/ΕΚ, 2000/11/ΕΚ, 2000/41/ΕΚ, 2002/34/ΕΚ, 2003/1/ΕΚ, 2003/16/ΕΚ, 2003/15/ΕΚ, 2003/80/ΕΚ, 2003/83/ΕΚ, 2004/87/ΕΚ, 2004/88/ΕΚ, 2004/93/ΕΚ, 2004/94/ΕΚ.

Από την ως άνω Υπουργική Απόφαση απουσιάζουν εξ ολοκλήρου οι ποινικές διατάξεις και προβλέπονται μόνο διοικητικά πρόστιμα με απόφαση του Υπουργού Υγείας, μετά από πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ε.Ο.Φ. (άρθρο 25 της ΔΥΓ3(α)/ΓΠ.132979/18.03.2005) και διοικητικές κυρώσεις, όπως η προσωρινή ή οριστική απαγόρευση διαθέσεως καλλυντικών προϊόντων με απόφαση του Ε.Ο.Φ. (άρθρα 21 και 23 της ΔΥΓ3(α)/ΓΠ.132979/18.03.2005). Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι μετά την κατάργηση του άρθρου 3 του Ν.Δ. 96/1973 διά της παρ. 2 του άρθρου 9 του Π.Δ. 532/1981 δεν είναι δυνατόν να ισχύσουν για τα καλλυντικά οι ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 19 του Ν.Δ. 96/1973, καθώς τα καλλυντικά δεν εντάσσονται πλέον στο πεδίο εφαρμογής του Ν.Δ. 96/1973, αλλά ούτε και στο ευρύτερο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 παρ. 2 του Ν.

1316/1983, διότι το αντίθετο θα συνιστούσε απηγορευμένη αναλογία κατά παράβαση της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege stricta*.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μία κριτική επισκόπηση των προαναφερθεισών διατάξεων όλων των ως άνω νομοθετημάτων δεν είναι δυνατόν να παραβλέπει το γεγονός της αναποτελεσματικής, τόσο από πλευράς συστηματικής, όσο και από πλευράς πρακτικής εφαρμογής, πολυνομίας. Οι σχετικές διατάξεις ευρίσκονται εγκατεσπαρμένες σε πλείστα νομοθετικά κείμενα χωρίς καμία σύνδεση μεταξύ τους, έχουν δε θεσπισθεί με μεγάλη χρονική διαφορά το ένα νομοθέτημα από το άλλο, ώστε να είναι απολύτως αδύνατο να λειτουργήσουν ως σύστημα κανόνων, όχι μόνο λόγω ουσιώδους μεταβολής των κοινωνικών συνθηκών, αλλά και λόγω της αλληλοκάλυψης του πεδίου εφαρμογής του ενός από το άλλο. Είναι, για παράδειγμα, γεγονός ότι ο Υγειονομικός Κανονισμός (νομοθέτημα του 1938), ο Αγορανομικός Κώδικας (νομοθέτημα του 1946) και ο Ν. 2520/1940 είναι νομοθετήματα που έχουν θεσπισθεί πριν από τη θέση σε ισχύ του Ποινικού Κώδικα. Πώς είναι δυνατόν να αποτελέσουν ένα σύστημα προστασίας μαζί του και πώς είναι δυνατόν να ερμηνευθούν οι έννοιές τους υπό το πρίσμα των εννοιών του Γενικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, το οποίο εφαρμόζεται και στους ειδικούς ποινικούς νόμους; Τα ζητήματα συρροής των νομοθετημάτων αυτών, π.χ. μεταξύ ΠΚ και ΑγορΚ, τα οποία έχουν κατά κανόνα απασχολήσει τη νομολογία, επιλύονται αποσπασματικά και εν πολλοίς τυχαία, προκειμένου να λειτουργήσει το δυνατόν πιο αποτελεσματικά η ποινική κύρωση σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, γι' αυτό άλλωστε και πολλές φορές τα δικαστήρια αντιφάσκουν, όπως προεκτέθηκε. Η εναρμόνιση της χώρας μας με το κοινοτικό δίκαιο ήταν μία καλή αρχή για τη συστηματοποίηση των σχετικών διατάξεων⁸², αλλά δεν συνοδεύθηκε από την αναμενόμενη κωδικοποίηση. Η μεταφορά των οδηγιών στο εσωτερικό δίκαιο γινόταν και γίνεται με ένα άλλο επιπλέον νομοθέτημα ή με τροποποιήσεις των ήδη υπαρχόντων. Μία πρώτη προσπάθεια, τουλάχιστον όσον αφορά στις ποινικές κυρώσεις, ήταν η θέσπιση της διατάξεως του άρθρου 11 παρ. 10 Ν. 2307/95.

⁸² βλ. ενδεικτικώς τον Κανονισμό (ΕΚ) 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και τις ως άνω Οδηγίες.

Οι τελευταίες εξελίξεις με την ίδρυση και τη λειτουργία του ΕΦΕΤ βρίσκονται προς τη σωστή κατεύθυνση, όπως άλλωστε προκύπτει και από την παρ. 16 του άρθρου 5 του Ν. 2741/99, όπου προβλέπεται ρητώς ρήτρα επικουρικότητας των διατάξεων του ΑγορΚ και του Κώδικα Τροφίμων και Ποτών έναντι αυτών του Ν. 2741/99. Ωστόσο και εδώ χρειάζεται προσοχή, για να μην υπάρξουν παρόμοια φαινόμενα πολυνομίας και διατάξεων με αλληλοκαλυπτόμενο πεδίο εφαρμογής. Πρέπει οι εκδιδόμενοι από τον ΕΦΕΤ κανονισμοί υγιεινής να κωδικοποιηθούν σε ενιαίο σύστημα και επίσης πρέπει ρητώς να καταργηθούν διατάξεις άλλων νόμων, οι οποίες δημιουργούν προβλήματα αλληλοκάλυψης στην εφαρμογή του νόμου.

Ένα δεύτερο ζήτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει επίσης είναι η αποτελεσματικότητα της φύσεως των κυρώσεων που προβλέπονται κάθε φορά. Οι διοικητικές κυρώσεις εξ ορισμού δεν μπορούν να προστατεύσουν αποτελεσματικά τον καταναλωτή είτε λόγω της οικονομικής φύσεώς τους (διοικητικά πρόστιμα σε μεγάλες επιχειρήσεις) είτε λόγω του γεγονότος ότι θίγονται συμφέροντα αμετόχων τρίτων (π.χ. κλείσιμο της επιχείρησης και εξ αυτού ανεργία των εργαζομένων σ' αυτή)⁸³. Οι διοικητικές ποινές μπορούν βέβαια να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στο πλαίσιο μικρών επιχειρήσεων, δεν είναι ικανές όμως να αποτρέψουν την εγκληματική συμπεριφορά μεγάλων οικονομικών μονάδων⁸⁴, η δραστηριότητα των οποίων εγκυμονεί και τους μεγαλύτερους κινδύνους.

Πράγματι, παρατηρούμε μικρά πλαίσια ποινής τόσο στον ΠΚ, όσο και στα ειδικά ως άνω νομοθετήματα. Συνεπώς, η πρόβλεψη βαρύτερης ποινής για το έγκλημα του άρθρου 281 ΠΚ⁸⁵, το οποίο άλλωστε εφαρμόζεται στις σοβαρότερες παραβάσεις, θα ήταν αναγκαία. Επίσης, μπορούμε να

⁸³ βλ. Παπανεοφύτου, Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για τη δράση τους φυσικών προσώπων σε: Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γ.-Α. Μαγκάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1999, σελ. 195 επ.

⁸⁴ βλ. ενδεικτικώς τα πρόστιμα που επεβλήθησαν σε διάφορες επιχειρήσεις σε δημοσίευμα της εφημερίδας Ελευθεροτυπία της Παρασκευής, 14-4-2006, σελ. 21.

⁸⁵ βλ. Σπυράκο, Η αναμόρφωση του συστήματος κυρώσεων για παραβάσεις σχετικές με τα τρόφιμα, Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 367 επ. .

διαπιστώσουμε ότι γίνεται ευρύτατη χρήση του εγκληματικού είδους των εγκλημάτων αφηρημένης διακινδυνεύσεως, πράγμα το οποίο όμως πρέπει να γίνεται με φειδώ⁸⁶. Ενόψει της σπουδαιότητάς των ενόμων αγαθών (ζωή, υγεία) των καταναλωτών και της εντάσεως του κινδύνου της προσβολής τους δικαιολογείται η θέσπιση τέτοιας φύσεως εγκλημάτων, ωστόσο η διαπίστωση της συνδρομής των προϋποθέσεων τους είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχθεί, πράγμα που προκύπτει άλλωστε και από το μεγάλο αριθμό αιτήσεων αναιρέσεως⁸⁷ που έχουν γίνει δεκτές από τον Άρειο Πάγο, γι' αυτό θα ήταν σκόπιμο ίσως να προβλέπεται κάθε φορά ενδεικτική απαρίθμηση περιπτώσεων κατά τη διαμόρφωση των αντικειμενικών υποστάσεων των οικείων εγκλημάτων.

Η εμπειρική παρατήρηση των χαρακτηριστικών των συγχρόνων κοινωνιών του δυτικού κόσμου μπορεί να αποτελέσει σε κάθε περίπτωση μία αναγκαία κατά πρώτον, αλλά επ' ουδενί ικανή, αφετηρία ερμηνεύσεως του καταναλωτικού φαινομένου. Για να εξαγάγουμε τα ασφαλή συμπεράσματά μας, πρέπει να αναλογισθούμε ότι το σύστημα της οικονομίας της αγοράς ερείδεται πάνω στον άνθρωπο-καταναλωτή των προϊόντων που παράγονται. Η επιτυχία του καπιταλισμού στην άνοδο της παραγωγής θέτει το πρόβλημα της κατανάλωσής των προϊόντων. Έτσι, οι άνθρωποι πρέπει να εκπαιδευθούν, ώστε να καταναλώνουν όλο και μεγαλύτερες ποσότητες και νέα είδη αντικειμένων.⁸⁸ Όντως, ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής είναι γενικευμένη εμπορευματική παραγωγή, αλλά και παραγωγή για το κέρδος επιχειρήσεων που δρουν ανεξάρτητα η μία από την άλλη. Είναι επίσης ένα σύστημα, το οποίο στρέφεται στην παραγωγή ενός συνεχώς αυξανόμενου όγκου υπεραξίας και ένα σύστημα, όπου η πραγματική ιδιοποίηση αυτής της υπεραξίας υποτάσσεται στη δυνατότητα να πωληθούν πραγματικά τα εμπορεύματα που περιέχουν αυτήν

⁸⁶ βλ. για τους σχετικούς κινδύνους Σπυράκο, Αφηρημένη Διακινδύνευση: Μια επικίνδυνη κατασκευή για το Ποινικό Δίκαιο, Ποιν.Χρ. ΜΓ'/1993, σελ. 360 επ. .

⁸⁷ βλ. Παπαγεωργιάκη, Ποινική προστασία του καταναλωτή, Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 365 επ. .

⁸⁸ John Kenneth Galbraith, The affluent society, Penguin, 1962 και σε ελληνική μετάφραση Κ. Χατζηαργύρη, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1970.

την υπεραξία, τουλάχιστον στην τιμή της παραγωγής τους (προσκομίζοντας το μέσο κέρδος), αν όχι σε άλλες τιμές που επιτρέπουν τη λήψη υπερκερδών. Τούτα άλλωστε εξηγούν και τις περιστασιακές κρίσεις του συστήματος: η κρίση του συστήματος αυτού είναι πάντοτε κρίση υπερπαραγωγής. Προκειμένου λοιπόν να πωλήσουν οι διάφορες επιχειρήσεις τα καταναλωτικά τους προϊόντα με το μεγαλύτεριο κέρδος, μειώνουν αντίστοιχα το κόστος παραγωγής ή επεξεργασίας ή διακίνησής τους με την παραβίαση των σχετικών κανόνων και προδιαγραφών υγιεινής και προστασίας της υγείας και της ζωής των καταναλωτών. Επομένως, όπως προκύπτει εκ των ανωτέρω, η αδυναμία εφαρμογής επαρκούς κανονιστικού πλαισίου είναι εγγενές στοιχείο του ισχυρότος οικονομικού συστήματος, με αποτέλεσμα να καθίσταται επιτακτική ανάγκη μία αυστηροποίηση του ποινικού οπλοστασίου προς δύο κατευθύνσεις: αφενός μεν προς την κατεύθυνση της θεσμοθέτησης αυξημένης κοινωνικής ευθύνης των φυσικών προσώπων, που συμμετέχουν στα συλλογικά όργανα διοικήσεως των νομικών προσώπων με αναγνώριση σχετικής ιδιαίτερης νομικής υποχρεώσεως κατ' άρθρον 15 ΠΚ σε αυτά (κατά τα πρότυπα του άρθρου 28 Ν. 1650/86), αφετέρου δε προς την κατεύθυνση της επιβολής μη μετατρέψιμων ποινών, όπως έχει προταθεί σχετικώς στη θεωρία⁸⁹.

Εξάλλου, προς το σκοπό του αποτελεσματικότερου ελέγχου της κυριολεκτικά ανεξέλεγκτης δράσεως των μεγάλων εταιριών, οι οποίες δραστηριοποιούνται οικονομικώς και εμπορικώς στον τομέα των τροφίμων, των φαρμάκων κ.λπ., θα πρέπει να αξιοποιηθούν χρήσιμες ιδέες που αποκτήθηκαν από την ως άνω σχετική παράθεση των αναλόγων νομοθετικών πρωτοβουλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο⁹⁰. Και μπορεί στα βασικά ερωτήματα, όπως αυτά της λειτουργίας της αρχής του καταλογισμού στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα να μην εδόθη από τη σχετική επισκόπηση των αλλοδαπών εννόμων τάξεων κάποια ικανοποιητική λύση, ωστόσο η εφαρμογή ενός συστήματος διοικητικών κυρώσεων με διαδικασίες

⁸⁹ Παπανοφύτου, οπ. π., σελ. 218 επ., ιδίως υποσημείωση 32 της 218 σελ.

⁹⁰ βλ. σχετικώς Κεφάλαιο Α.

διαγνώσεως και επιβολής τους παρόμοιες με την εν γένει ποινική και ποινικοδοκονομική έννομη τάξη, κατά το πρότυπο των παραβάσεων τάξεως (Ordnungswidrigkeiten) του γερμανικού δικαίου ή του νόμου περί διοικητικών ποινών (Verwaltungsstrafgesetz) του αυστριακού δικαίου, το οποίο θα λειτουργεί σε κάθε περίπτωση συμπληρωματικά και επικουρικά σε σχέση με την πρωταρχία των λύσεων που θα δοθούν εντός του πλαισίου του ποινικού δικαίου, όπως ανελύθη ανωτέρω, θα καταστήσει ακόμη πιο αποτελεσματική και αξιόπιστη την παρέμβαση της Πολιτείας στο ζήτημα της πληρέστερης δυνατής προστασίας της ζωής και της υγείας του καταναλωτικού κοινού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ι. ΕΛΛΗΝΙΚΗ**

1. Ανδρουλάκης, Νικόλαος Κ., Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Β' έκδοση, Ι. Θεωρία για το Έγκλημα, Δίκαιο και Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2006.
2. Κονταξής, Αθανάσιος Κ., Ποινικός Κώδικας, [Συνδυασμός θεωρίας και πράξης], Τόμος Β', Έκδοση Γ' πλήρως αναθεωρημένη-ενημερωμένη, Αθήνα 2000.
3. Κωστάρας, Αλέξανδρος Π., Έννοιες και Θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, Θεωρητική και πρακτική προσέγγιση των διατάξεων του γενικού μέρους του Ποινικού Κώδικα, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004.
4. Μπρακουμάτσος, Παναγιώτης, Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων, Ποιν.Δικ. 12/2000, σελ. 1251 επ.
5. Παπαγεωργιάκης, Θάνος, Ποινική προστασία του καταναλωτή, Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 365 επ. .
6. Παπανεοφύτου, Αγάπιος, Ποινική Προστασία του Καταναλωτή, Επιστημονικοί Συνεργάτες: Όλγα Τσόλκα, Χάρης Παπαχαραλάμπους, Επιμέλεια Παραρτήματος Νομοθετημάτων: Μαρίνα Τσικουρή, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.
7. Του ιδίου, Ποινικό Δίκαιο, Κράτος και Τεχνολογικοί κίνδυνοι, Τόμος Α', Η γενικότερη δικαιοπολιτική, η νομοθεσία και νομολογία στο πεδίο της ποινικής προστασίας από τους κινδύνους της τεχνολογικής εξέλιξης, Η προστασία του περιβάλλοντος, των καταναλωτών και των εργαζομένων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.
8. Του ιδίου, Ποινικό Δίκαιο και ποινικό δόγμα υπό το πρίσμα των σύγχρονων αξιώσεων προστασίας από τους κινδύνους της τεχνολογικής εξέλιξης, Ποινικά Χρονικά ΜΗ', 1998, σελ. 849 επ.

9. Του ιδίου, Η προστασία του καταναλωτή στα πλαίσια των ρυθμίσεων του Ν 2741/1999 για τον Ενιαίο Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (ΕΦΕΤ), ΠοινΔικ 12/1999, σελ. 1271 επ. .
10. Του ιδίου, Κριτική προσέγγιση της λειτουργίας των αρχών του φιλελεύθερου ποινικού δόγματος σε σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας σε: Οι Ποινικές Επιστήμες στον 21^ο αιώνα, Τμητικός Τόμος για τον καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 743 επ.
11. Του ιδίου, Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για τη δράση τους φυσικών προσώπων σε: Ποινικό Δίκαιο-Ελευθερία-Κράτος Δικαίου, Τμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γ.-Α. Μαγιάκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1999, 195 επ.
12. Σπυράκος, Δημήτριος, Αφηρημένη Διακινδύνευση: Μια επικίνδυνη κατασκευή για το Ποινικό Δίκαιο, Ποιν.Χρ. ΜΓ' /1993, σελ. 360 επ. .
13. Του ιδίου, Η αναμόρφωση του συστήματος κυρώσεων για παραβιάσεις σχετικές με τα τρόφιμα, Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 367 επ. .
14. Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, Τριανταφύλλου, Γεώργιος, Αστυνομικές, Αγορανομικές & Υγειονομικές Διατάξεις, Βασική Νομοθεσία-Νομολογία, Τόμος Τρίτος, Υγειονομικές Διατάξεις, με τη συνεργασία της Μαρίας Γεωργιάδου, Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2003.

II. ΑΛΛΟΔΑΠΗ

1. Domeier, Danja, Gesundheitschutz und Lebensmittelstrafrecht, Zur Konkretisierung der Verkehrspflichten und ihrer Strafbewehrung insbesondere mit Blick auf §§ 8 ff. LMBG, από τη σειρά: Schriften zum Strafrecht und Strafprozessrecht, Herausgegeben von Manfred Maiwald, Band 39, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften.

2. Galbraith, John Kenneth, The affluent society, Penguin, 1962 και σε ελληνική μετάφραση Κ. Χατζηαργύρη, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1970.
3. Kert, Robert, Dr Univ.-Ass., Institut fuer Strafrecht und Kriminologie, Universitaet Wien: Lebensmittelstrafrecht im Spannungsfeld des Gemeinschaftsrecht, Schriftenreihe: Saktionenrecht in Europa, herausgegeben von Gerhard Dannecker, Frank Hoepfel und Christian Schwarzenegger, Veroeffentlichung in Deutschland: BWV Berliner Wissenschafts-Verlag, Veroeffentlichung in Oesterreich: Neuer Wissenschaftlicher Verlag GmbH, Veroeffentlichung in der Schweiz: Schulthess Juristische Medien AG, Berlin-Wien-Zuerich, 2004.

III. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Δημοσίευμα της εφημερίδας Ελευθεροτυπία της Παρασκευής, 14-4-2006, σελ. 21

IV. ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

www.bmgfj.gv.at/cms/site/detail.htm?thema=CH0412&doc=CMS1167207128242

<http://www.bundesgerichtshof.de>

<http://www.bundesverfassungsgericht.de/>

<http://www.dsa.gr>

<http://www.efet.gr>

<http://www.eof.gr>

<http://www.europa.eu.int/eur-lex>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Ποινικός Κώδικας

-ΑΠ 1127/2005 ΤΝΠ/ΔΣΑ

-ΑΠ 1431/2003 ΤΝΠ/ΔΣΑ

-ΕγκΕισΑΠ 3/2006, ΠοινΔικ 11/2006, σελ. 1275.

2. Αγορανομικός Κώδικας - Αγορανομική Διάταξη 14/1989

-Μον.Διοικ.Πρωτ.Θεσσαλονίκης 313/1996 Ποιν.Δικ. 4/2001, σελ. 374 επ.

-ΤρΠλημμΛαο 2276/1998 ΠοινΔικ 4/2001, σελ. 377 επ.

-ΑΠ 667/1998 Ποιν.Δικ. 8/1998 σελ. 764 επ. με σχόλιο Παπανεοφύτου και Ποιν.Χρ. ΜΘ' /1999 σελ. 148 επ.

-ΑΠ 1748/2000 Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 731 επ. με ενημερωτικό σημείωμα Θ. Σάμιου

-ΑΠ 1763/2000 Ποιν.Δικ. 4/2001 σελ. 369 επ.

-ΑΠ 1816/2000 Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 810.

-ΑΠ 59/2001 Ποιν.Λόγ 1/2001 σελ. 89 και Ποιν.Δικ. 5/2001, σελ. 574.

- ΑΠ 196/2001, Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 920

- ΑΠ 505/2001 Ποιν.Λόγ. 2/2001 σελ. 585 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΑ/2001, σελ. 115 επ.

- ΑΠ 809/2001 Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 311

- ΑΠ 151/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002 σελ. 113 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 884 επ.

- ΑΠ 222/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002 σελ. 188 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 906 επ.

- ΑΠ 248/2002 Ποιν.Λόγ. 1/2002, σελ. 209 επ.

- ΑΠ 436/2002 Ποιν.Χρ. ΝΒ/2002, σελ. 989 και Ποιν.Δικ. 8-9/2002 σελ. 962.

- ΑΠ 515/2002 Ποιν.Λόγ. 2002, σελ. 621 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 26 επ. και Ποιν.Δικ. 8-9/2002 σελ. 973.

- ΑΠ 1958/2002 Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 727 και Ποιν.Δικ. 4/2003 σελ. 454

- ΑΠ 2017/2002 Ποιν.Λόγ. 6/2002 σελ. 2358 επ.

- ΑΠ 651/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 137, Ποιν. Λόγ. 2003 σελ. 683 και Ποιν.Δικ. 2003, σελ. 1033.

- ΑΠ 725/2003 Ποιν.Δικ. 8-9/2003, σελ. 1044.

-ΑΠ 1022/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 233, Ποιν.Λόγ. 3/2003 σελ. 1116 και Ποιν.Δικ. 11/2003, σελ. 1283.

-ΑΠ 1609/2003 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 453 επ., Ποιν.Λόγ. 5/2003 σελ. 1808 επ. και Ποιν.Δικ. 7/2004 σελ. 804 επ.

-ΑΠ 1768/2003 Ποιν.Λόγ. 5/2003 σελ. 2000 επ.

-ΑΠ 66/2004 Ποιν.Χρ. ΝΔ'/2004 σελ. 599, Ποιν.Λόγ. 1/2004 σελ. 98 και Ποιν.Δικ. 5/2004 σελ. 612.

-ΑΠ 71/2004 Ποιν.Χρ. ΝΔ/2004, σελ. 697.

-ΑΠ 341/2004 Ποιν.Χρ. ΝΕ'/2005 σελ. 127 επ., Ποιν.Λόγ. 1/2004 σελ. 378 και Ποιν.Δικ. 6/2004 σελ. 743.

-ΑΠ 461/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 576 επ., Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005, σελ. 146 επ., Ποιν.Δικ. 6/2004, σελ. 754, ΝοΒ 2004, σελ. 1618

-ΑΠ 497/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 636 επ. και Ποιν.Δικ. 6/2004 σελ. 760

-ΑΠ 921/2004 Ποιν.Λόγ. 3/2004 σελ. 1200 και Ποιν.Δικ. 8-9/2004 σελ. 1068.

-ΑΠ 1480/2004 Ποιν.Λόγ. 4/2004 σελ. 1803 επ., Ποιν.Δικ. 12/2004 σελ. 1453 και ΝοΒ 2005, σελ. 335 επ. .

-ΑΠ 2227/2004 Ποιν.Λόγ. 2004 σελ. 2705.

-ΑΠ 461/2004 Ποιν.Λόγ. 2/2004 σελ. 576 επ., Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005, σελ. 146 επ., Ποιν.Δικ. 6/2004, σελ. 754, ΝοΒ 2004, σελ. 1618.

-ΑΠ 126/2005 Ποιν.Χρ. ΝΕ/2005 σελ. 912 επ. και ΤΝΠ/ΔΣΑ

-ΑΠ 502/2005 ΤΝΠ/ΔΣΑ

-ΑΠ 462/2006 Ποιν.Χρ. ΝΣΤ/2006, σελ. 922 επ.

-ΑΠ 1320/2006 Ποιν.Χρ. ΝΖ/2007, σελ. 521.

-ΑΠ 152/2007 Ποιν.Δικ. 7/2007, σελ. 922.

-ΑΠ 568/2007 Ποιν.Δικ. 8-9/2007, σελ. 1096.

3. Υγειονομικές Διατάξεις

-ΑΠ 1184/1996 Ποιν.Χρ. 1997 σελ. 986.

-Τρ.Εφ.Πατρ. 580-581/1998 Ποιν.Δικ. 11/1998, σελ. 1112

-ΤρΕφΚέρκυρας 57/1998, Ποιν.Δικ. 7/1999 σελ. 697.

-ΣυμβΠλημμΚαστοριάς 1387/1998 Υπερ./1999, σελ. 128 επ.

-ΤρΕφΚακΑθ 899-900/1999 Ποιν.Δικ. 4/2001 σελ. 372 επ. με σχόλιο Όλγας Τσόλλα.

-ΑΠ 79/2000 ΝοΒ 2001 σελ. 38.

-ΑΠ 2088/2001 Ποιν.Λόγ. 6/2001 σελ. 2525 επ.

-Υπ' αριθμ. 7/2003 Γνωμ.Εισαγγ.ΑΠ, Ποιν.Λόγ. 4/2003, σελ. 1750 επ. και Ποιν.Χρ. ΝΓ/2003, σελ. 660 επ.

-ΑΠ 1185/2003 Ποιν.Λόγ. 3/2003 σελ. 1268 επ.

-ΑΠ 1224/2003 Ποιν.Λόγ. 4/2003 σελ. 1395 επ.

-ΑΠ 1477/2004 Ποιν.Λόγ. 4/2004 σελ. 1796 επ.

-ΑΠ 2071/2004 Ποιν.Λόγ. 6/2004 σελ. 2581 επ.

-ΑΠ 860/2005 Ποιν.Δικ. 10/2005 σελ. 1141 επ.

-ΑΠ 2235/2006 Ποιν.Χρ. ΝΖ/2007, σελ. 907 επ. & Ποιν.Δικ. 5/2007 σελ. 669.

II. ΑΛΛΟΔΑΠΗ

-Απόφαση BGH 2 StR 374/00 της 25-4-2001 ιστοτόπος
<http://www.bundesgerichtshof.de>

-Απόφαση BVerfG 2 BvR 1941/00, ιστοτόπος
<http://www.bundesverfassungsgericht.de>